

TEKSTILAJITUTKIMUS AMERIKANSUOMALAISTEN SIIRTOLAISTEN
1881–1915 LÄHETTÄMISTÄ PERHEKIRJEISTÄ

Suomen kielen
pro gradu -tutkielma
Oulun yliopisto
30.11.2020

Maria Södö

SISÄLLYS

1. JOHDANTO	1
1.1. Tutkimuksen aihe	1
1.2. Tutkimuksen teoreettinen viitekehys	2
1.3. Tutkimuksen tavoitteet ja tutkimuskysymykset	3
1.4. Tutkimusaineisto	4
1.5. Aineiston käytön eettisyys ja aineistoon viittaaminen	6
1.6. Tutkimuksen rakenne	7
2. SIIRTOLAISUUS JA KIRJEEN TRADITIO	9
2.1. Pohjois-Amerikan siirtolaisuus	9
2.2. Kirjeen eurooppalainen traditio	10
2.3. Suomalaisten kirjalliset taidot ja siirtolaiskirje	11
2.4. Siirtolaiskirjeistä tehtyjä tutkimuksia	13
3. TUTKIMUKSEN TEOREETTINEN TAUSTA	15
3.1. Tutkimuksen teoreettinen viitekehys	15
3.2. Siirtolaiskirjeen kokonaisrakenteen analyysi	16
3.3. Kirjeen asiaosan teemojen analyysi	18
3.4. Amerikansuomi	24
3.5. Amerikansuomen analyysi	26
4. SIIRTOLAISKIRJEEN KOKONAISRAKENNE	28
4.1. Siirtolaiskirjeiden funktionaaliset jaksot	28
4.2. Kirjeen alkumuodollisuudet	30
4.3. Siirtolaiskirjeen asiaosan rakenne	33
4.4. Siirtolaiskirjeen loppumuodollisuudet	42
5. SIIRTOLAISKIRJEIDEN TEEMOJEN ANALYYSI	46
5.1. Teemana raha ja toimeentulo: <i>minä elän Amerigas enkä köyhäs Suomes</i>	46
5.2. Teemana arki ja vapaa-aika: <i>täällä on setäkin ja oleme yhres portis</i>	50
5.3. Teemana työ: <i>olen ollu brekomannina semmosen tehtaan jäärtillä</i>	57
5.4. Teemana terveys: <i>olen terve ja voinu hyvin</i>	63

6. SIIRTOLAISKIRJEIDEN VIERASSANAT	68
6.1. Vierassanajakauma: <i>Worcester, Wuster</i> vai <i>Vusta</i> ?	68
6.2. Vierassanajakauma: <i>Koveriin sat panna kirjan joka on sisällä sinä on Atressi</i>	70
7. YHTEENVETO JA POHDINTA	71
7.1. Siirtolaiskirjeen prototyyppinen rakenne	71
7.2. Siirtolaiskirjeen teemojen lauserakenteista	73
7.3. Vierassanojen käyttö	77
7.4. Pohdintaa siirtolaiskirjeen tekstilajista	79
8. PÄÄTÄNTÖ	81
LÄHTEET JA LYHENTEET	84
LIITTEET	

1. JOHDANTO

1.1. Tutkimuksen aihe

Teksti- ja tietoyhteiskunnassa kielellisyys kasvaa kaiken aikaa. Kielenkäytön tavat ovat lisääntyneet, samoin ne ympäristöt, joissa kieltä käytetään. (Heikkinen & Voutilainen 2012: 17–18.) Nopeaa vauhtia globaalistuvassa ja reaaliajassa sykkivässä maailmassa viestintä voi olla tehokasta, nopeaa ja monimuotoista. Teknologia onkin luonut ennennäkemättömiä ja uudenlaisia mahdollisuuksia viestintään sekä ihmissuhteiden rakentamiseen ja ylläpitoon. (Gerber 2000: 6.) Pалаan tässä pro gradu -tutkielmassa reilusti yli sadan vuoden takaiseen viestintäkulttuuriin. 1800- ja 1900-lukujen taitteessa Suomessa elettiin Pohjois-Amerikan siirtolaisuuden kulta-aikaa (Jönsson-Korhola 2003: 389), kun noin 400 000 suomalaista lähti sinne siirtolaiseksi (Laitinen & Nordlund 2012: 65). Tähän aikaan kirje oli viestinnän väline, jonka avulla siirtolaiset pitivät yllä valtamerentakaisia perhesuhteitaan (Gerber 2000: 6).

Tässä tutkielmassa tarkastelen amerikansuomalaisten siirtolaiskirjeiden tekstilajia. Olen tutkinut amerikansuomalaisia siirtolaiskirjeitä jo aiemmin historian sivuaineopintojen pro seminaari -tutkielmassani (Södö 2018). Tutkielmassa keskityin tarkastelemaan kirjeiden tehtävää perheenjäseniä yhdistävänä ja perheen instituutiota ylläpitävänä viestintävälineenä. Tutkimusta tehdessäni kiinnitin huomiota siirtolaiskirjeiden rakenteelliseen samankaltaisuuteen, ja tästä sain idean pro gradu -tutkielmaani. **Amerikansuomalainen** tarkoittaa Pohjois-Amerikassa asuvaa suomalaista (KS 2020 s.v. *amerikansuomalainen*), kun taas **siirtolaisella** tarkoitetaan henkilöä, joka vapaaehtoisesti muuttaa toiseen maahan ansaitakseen elantonsa (KS 2020 s.v. *siirtolainen*). **Siirtolaiskirjeellä** tarkoitetaan Pohjois-Amerikassa asuvan siirtolaisen Suomeen lähettämää perhekirjettä (Kalhama & Koiranen 1986: 23). Kielitoimiston sanakirja määrittelee **tekstilajin** teksteiksi, joilla on yhteisiä tavoitteita ja kielen piirteitä (KS 2020 s.v. *tekstilaji*). **Teksti** koostuu tässä tutkielmassa yhdestä siirtolaiskirjeestä. **Piirre** tarkoittaa puolestaan tässä tutkielmassa tekstilajin olennaista ominaisuutta. Juuri piirteet auttavat kieliyhteisön jäseniä tunnistamaan ja erottamaan eri tekstilajeja toisistaan (Saukkonen 2001: 31). Lingvistisen tekstilajitutkimuksen keskeinen oletus on, että tekstilaji ilmenee myös kielessä. Siksi tekstilajitutkimuksessa eritellään usein tekstilajille tyypillisiä piirteitä. (Kankaanpää 2012: 284.)

Tutkielmani aineisto koostuu Pohjois-Amerikassa asuneiden viiden amerikansuomalaisen vuosina 1881–1915 lähettämistä perhekirjeistä. Analysoin 50 kirjettä, jotka on lähetetty Pohjois-Amerikasta Suomeen kirjoittajan vanhemmille, sisaruksille tai aviopuolisolle. Aineiston rajausta toimii jo itsessään oletuksena tekstilajista ja siitä, että tutkittavat tekstit muodostavat tekstilajin. Hypoteesini on, että on olemassa tunnistettava ja rajattavissa oleva perhekirjeen tekstilaji, jota kuvailee parhaiten nimitys siirtolaiskirje.

1.2. Tutkimuksen teoreettinen viitekehys

Tutkielmani kuuluu soveltavan tekstilajiteorian kentälle. Lähestyn tekstilajia rakenteen ja tekstilajipiirteiden näkökulmasta. Suomessa tekstilajitutkimusta on tehty pääosin M.A.K. Hallidayn kehittämän systeemis-funktionaalisen kieliteorian (myöhemmin SF-kielitiede) pohjalta. (Juvonen ym. 2012: 453.) Myös tämä tutkimus pohjautuu SF-kielitieteen tekstilajiteoriaan, jonka yksi perusajatuksista on, että samaan tekstilajiin kuuluvat tekstit ovat rakenteeltaan samankaltaisia (Honkanen & Tiililä 2012: 208). SF-teoriassa kieli nähdään systeeminä, joka säätelee sitä, miten kieltä voidaan näissä vuorovaikutustilanteissa käyttää. Samaan aikaan kieli toimii resurssina, joka tarjoaa kielenkäyttäjälle mahdollisuuden valita, miten merkityksiä eri tilanteissa luodaan. (Pietikäinen & Mäntynen 2009: 14.) SF-tekstilajianalyysin lähtökohtana on usein tekstien kokonais- eli makrorakenteen analyysi tekstien alku-, keski- ja loppukohdissa. Jaksoanalyysiin kuuluvat erottamattomana osana myös jaksojen sisällä olevat kielelliset mikrorakenteet. (Heikkinen 2009: 26–27.) Mikrorakenteen analyysi keskittyy kielellisiin ja tyylillisiin rakennetason piirteiden analyysiin. Näitä piirteitä ovat esimerkiksi tempukset, modukset, pronominit sekä sanasto. (Mauranen & Piitulainen 2012: 275.)

Käytän tutkimukseni teoreettisena viitekehyyksenä SF-kieliteoriaa soveltavan English for Specific Purpose -koulukunnan (myöhemmin ESP-koulukunta) johtohahmon John Swalesin ajatuksia tekstilajista. John Swalesin tekstilajiteorian lähtökohtana on kuvaus diskurssiyhteisöistä ja tekstilajien prototyyppisyydestä. Siirtolaiskirjeiden kokonaisrakenteen analyysin tavoitteena on luoda kuva siirtolaiskirjeen **prototyypistä**. Prototyyppi on kuvaus tekstilajista sen tyypillisimmässä muodossa (Swales 1990: 51–52). Esittelen Swalesin tekstilajiteoriaa tarkemmin luvussa 3.

1.3. Tutkimuksen tavoitteet ja tutkimuskysymykset

Tutkielmani tavoitteena on selvittää, miten siirtolaiskirjeet rakentuvat ja mitkä ovat kirjeille tyypillisiä tekstilajipiirteitä. Lähestyn tekstilajia tekstianalyttisesti. Tekstianalyytinen tutkimusote tarkoittaa sitä, että teksti eritellään erilaisiin osakokonaisuuksiin, joiden pohjalta päästään käsiksi tekstin saamiin merkityksiin (Heikkinen 2009: 9–10). ESP-teoreetikot pitävät tekstin viestinnällistä eli kommunikatiivista päämäärää tekstilajin rakenteen tärkeimpänä määrittäjänä (Swales 1990: 10; Bhatia 1993: 13). Tekstien osakokonaisuuksien jakoon käytän Swalesin teoriaa käytännön analyysiin soveltaneen Vijay K. Bhatian **jaksoanalyysistä**¹. Jaksoanalyysissä tekstilajin rakennetta tarkastellaan funktionaalisina jaksoina, jotka voidaan tunnistaa kielellisten piirteiden perusteella (Swales 2004: 229). Koska näen tekstin muodostuvan funktionaalisista jaksoista, erittelen siirtolaiskirjeiden mikrorakennetta eli kielenpiirteitä suhteessa näihin jaksoihin.

Siirtolaiskirjeen makrorakenteen lisäksi analysoin myös siirtolaiskirjeen **teemoja** eli kirjeessä esiintyviä puheenaiheita. Teemoja tutkin lauserakenteiden avulla. Lauseista tarkastelen tempus- ja modusmuotoja, verbin pääluokkaa sekä teksti- ja lausetyyppejä. Teema-analyysin tavoite on selvittää, mitä aiheita siirtolaiskirjeissä käsitellään ja miten näistä aiheista on kirjoitettu. Tekstilajitutkimuksissa on toisinaan kiinnitetty huomiota myös tekstilajien sanastollisiin piirteisiin (Juvonen ym. 2012: 458). Siirtolaiskirjeissä käytetään **amerikansuomea**, jota voitaneen pitää siirtolaiskirjeille tyypillisenä tekstilajipiirteidenä. Amerikansuomi tarkoittaa Pohjois-Amerikkaan ja Kanadaan muuttaneiden suomalaisten siirtolaisten ja heidän jälkeläistensä suomen kieltä. Amerikansuomi ei ole yhtenäinen kielimuoto, mutta yhteistä on amerikanenglannista lainaamalla tulleet vaikutteet. (Virtaranta 1992: 9; Jönsson-Korhola 2003: 409.) Amerikanenglanti näkyy amerikan-suomessa ennen kaikkea lainasanoina (Lauttamus 1992: 5). Tämän vuoksi analysoin myös siirtolaiskirjeissä esiintyviä **vierassanoja**, jotka ovat lainasanoja, joissa esiintyy suomen kielelle vieraita äännteitä tai äänneyhtymiä (KS 2020 s.v. *vierassana*).

---

¹ Jaksoanalyysi-nimitys on vakiintunut fennistien käyttöön. ESP-teoreetikot käyttävät jaksoanalyysistä nimitystä siirto- ja askelanalyysi. (Honkanen & Tiililä 2012: 209.)

Lähestyn tutkimusongelmien selvittämistä seuraavien tutkimuskysymysten avulla:

1. Millaisista funktionaalisista jaksoista siirtolaiskirje koostuu?
2. Millainen on siirtolaiskirjeen prototyyppinen rakenne?
3. Miten yleisimmistä siirtolaiskirjeiden teemoista kirjoitetaan?
4. Millaisia vierassanoja siirtolaiskirjeissä esiintyy?

Tekstilajitutkimuksella on jo pitkä traditio Suomessa. Se on kuitenkin painottunut työelämän, hallinnon ja median tekstilajeihin. (Juvonen ym. 2012: 466.) Rakenneanalyysiä on Suomessa sovellettu melko vakaisiin ja institutionaalsiin kirjeen tekstilajeihin. Fennistit ovat tutkineet esimerkiksi etuuspäätös- ja työhakemuskirjeitä sekä työpaikkahakemusten hylkäyskirjeitä. Tässä tutkielmassa sovellan jaksoanalyysin menetelmää heterogeenisempään ja luonteeltaan narratiivisempaan tekstilajin analyysiin. Tutkimukseni henkilökoh-
taisesta perhekirjeenvaihdosta tuo kaivattua täydennystä lingvistiseen soveltavan teksti-
lajitutkimukseen traditioon.

1.4. Tutkimusaineisto

Tutkimusaineistooni kuuluvat kirjeet ovat osa Siirtolaisinstituutin noin 300 siirtolaiskirjeen näytekokoelmaa, jossa aineisto on saatavilla alkuperäisessä muodossaan digitoituna². Kirjeiden kirjoittajat ovat Antti Kangas, Fredrik Tuominen, Hilja Toopakka³, Iisakki Kangas sekä Samuel Suovaniemi⁴. Liitteessä 1 on esimerkki aineistoni kirjeestä, jonka on kirjoittanut Hilja Toopakka vanhemmilleen Peräseinäjoelle 21.5.1900.

Aineistossani on 50 Pohjois-Amerikasta Suomeen lähetettyä kirjettä. Aineiston valinnassa hyödynsin jo aikaisemmassa pro seminaari -tutkielmassani (Södö 2018) tekemääni rajausta: Poimin Siirtolaisinstituutin aineistosta ensin ne kirjoittajat, joilta on vähintään kymmenen perhekirjettä. Näin kirjoittajien määrä rajautui viiteen. Seuraavaksi rajasin aineistoni ulkopuolelle ne kirjeet, joiden sisältö ei ollut kokonaisuudessaan saatavilla tai

---

² Siirtolaisinstituutin internetsivuja uusitaan parhaillaan. Siirtolaiskirjeiden näytekokoelma tulee aikanaan myös uusituille internetsivuille. Siirtolaisinstituutin pääsivujen osoite on <https://siirtolaisuusinstituutti.fi>.

³ Osan Hilja Toopankin kirjeistä on allekirjoittanut Hiljan lisäksi myös hänen aviomiehensä Matti Toopakka. Kuitenkin kirjeet on kirjoitettu pelkästään Hiljan näkökulmasta, joten viitataan tutkielmassani Toopakan kirjeisiin pelkästään Hilja Toopakan nimellä.

⁴ Samuel Suovaniemi vaihtoi myöhemmin sukunimensä Mattsoniksi. Tällä nimellä Samuelin kirjeet ovat myös Siirtolaisinstituutin internetsivuilta.

joiden lähetysvuosi jäi epäselväksi. Valitsin tästä aineistosta satunnaisotannalla jokaiselta kirjoittajalta kymmenen kirjettä. Tutkielman aikarajauksena on kirjeiden kirjoittamisen ajanjakso 1881–1915. Taulukossa 1 on aineistoni kirjeiden määrät vuosittain. Taulukosta voi huomata, että esimerkiksi Antti Kankaan kirjoittamat kirjeet ovat vuosilta 1881–1886. Esittelen seuraavaksi lyhyesti aineistoni kirjoittajat. Tiedot kirjoittajista olen saanut siirtolaisten kirjoittamista kirjeistä.

TAULUKKO 1. Tutkimusaineisto.

Kirjoittaja	1881	1882	1884	1886	1893	1894	1895	1900	1901	1902	1903	1904	1905	1906	1908	1911	1915
Antti Kangas	1	6	2	1													
Fredrik Tuominen											4	2	2	2			
Hilja Toopakka								4	1	1				1	1	1	1
Iisakki Kangas					6	2	2										
Samuel Suovaniemi											1	4		2	2		1

Ylihärnän Lapualta kotoisin oleva 33-vuotias Antti Kangas päätti lähteä loppuvuodesta 1881 siirtolaiseksi Pohjois-Amerikkaan. Kangas päätyi asumaan ensin Ohion satamakaupunkiin Ashtabulaan, jossa hän työskenteli rautateiden rakentajana. Myöhemmin Kankaan matka jatkui rautatieverkoston mukana muun muassa Minnesotaon, Montanaan ja Illinoisiin. Kangas kirjoittaa veljelleen Wilhelm Kankaalle ja äidilleen Sofia Kankaalle. Kaarinasta kotoisin oleva 19-vuotias Fredrik Tuominen lähti joulukuussa 1902 kutsuntapakolaisena Pohjois-Amerikkaan ja päätyi Harrisvilleen, jossa hän työskenteli halonhakkajana. Myöhemmin matka jatkui Michiganin Republic-kaivoskaupunkiin, jossa hän työskenteli kaivosmiehenä. Tuominen kirjoittaa veljilleen Juho ja Väinö Tuomiselle. 36-vuotias Iisakki Kangas lähti siirtolaiseksi Pohjois-Amerikkaan Ylihärnän Kankaan kylästä 1880- ja 1890-lukujen taitteessa. Hän työskenteli Massachusettsin osavaltiossa Rockportissa kivikaivoksella. Kangas kirjoittaa vaimolleen Maria Kankaalle. Avioparilla oli yhteisiä lapsia, jotka asuivat äitinsä kanssa Suomessa.

19-vuotias Hilja Toopakka muutti Peräseinäjoelta miehensä Matti Toopakan luokse Massachusettsin Worcesteriin tammikuussa 1900. Hän työskenteli siivoojana perheen toimeentulon takaamiseksi. Välillä Toopakka piti myös *poortia* eli tarjosi suomalaisille perheettömille työmiehille majoituksen, johon kuului ruuan valmistus ja vaatteiden pesu. Toopakan perheeseen syntyi siirtolaisvuosien aikana kolme lasta. Hän kirjoittaa kirjeitä

vanhemmilleen. Samuel Suovaniemi lähti 18-vuotiaana sisarensa Hilja Toopakan esimerkkiä seuraten Worcesteriin kesällä 1901. Sekatyömiehenä työskennellyt Suovaniemi kirjoittaa siskonsa tavoin vanhemmilleen. Suovaniemi vaihtoi asuinpaikkaansa usein töiden perässä. Hän työskenteli Worcesterin lisäksi esimerkiksi Sault Ste. Mariessa Ontariossa.

Tutkielman aineistoa voi luonnehtia harkinnanvaraiseksi otannaksi. Se, kuinka suuren osan 1880–1910-lukujen aikana lähetetyistä siirtolaiskirjeistä aineistoni kattaa, voidaan antaa vain arvauksia. Jonkinlainen kuva kirjeiden määrästä syntyy, kun todetaan, että pelkästään vuonna 1894 amerikansuomalaiset lähettivät Oulun ja Vaasan lääneihin noin 479 470 kirjettä (Kero 1996: 45). Aineistoni otannan suuruus on mielestäni riittävä pro gradu -tutkielmaan. Vertailun vuoksi Ulla Tiililän väitöskirja (2007) sosiaaliviraston etuuspäätöskirjeiden tekstilajista käsittää 55 kirjettä, Elina Keckmanin pro gradu -tutkielma (2017) hylkäyskirjeen tekstilajista 100 kirjettä ja Sanni Koskelan pro gradu -tutkielma (2013) työhakemuskirjeiden tekstilajista 30 kirjettä. Kirjeiden kirjoittajien tekstien sanemäärät vaihtelevat aineistossani 170–440 välillä. En kuitenkaan katso, että sanemäärien vaihtelu vaikuttaisi tutkimustuloksiin vääristävästi.

Tutkielmassani on selviä maantieteellisiä rajoituksia, sillä neljä kirjoittajaa on lähtöisin Etelä-Pohjanmaalta. Toisaalta aineistoni rajaus on onnistunut, koska siirtolaisuutta voidaan pitää pohjalaisena ilmiönä. Tämä johtuu siitä, että 52,0 prosenttia vuosina 1870–1914 Pohjois-Amerikkaan siirtolaiseksi lähteneistä oli kotoisin Vaasan läänistä. Yksi aineistoni kirjeiden kirjoittajista on kotoisin Kaarinasta, joka kuuluu Turun ja Porin lääniin. Sieltä lähti 14,5 prosenttia kaikista vuosina 1870–1914 Suomesta lähteneistä suomalaisista. Näin myös Kaarina kuului selvästi siirtolaisten lähtöalueeseen Suomessa. (Kero 1996: 58.)

1.5. Aineiston käytön eettisyys ja aineistoon viittaaminen

Kun tutkija käyttää tutkimuksensa aineistona henkilökohtaista ja yksityistä kirjeaineistoa, tulee hänen arvioida tutkimuksensa mahdollisia vaikutuksia kirjeiden kirjoittajien, kirjeissä mainittujen henkilöiden, kirjeiden vastaanottajien sekä heidän jälkeläistensä elä-

mään. Tutkijan tulee tarvittaessa myös taata anonymiteettisuoja näille ihmisille. (Pehkonen 2013: 39.) Tutkimusaineistoni kirjeet on luovutettu Siirtolaisinstituutin kokoelmiin kirjeiden kirjoittajien sukujen hallusta tulevien sukupolvien ja tieteen käyttöön. Siirtolaisinstituutti on julkaissut alkuperäiset kirjeet kirjoittajien nimillä internetsivuillaan, joten kirjeiden kirjoittajat esiintyvät myös tässä tutkielmassa omilla nimillään.

Kun poimin aineistosta esimerkkejä tutkimukseeni, käytän lähdeviittauksessa kirjeen kirjoittaneen henkilön nimeä ja kirjeen kirjoituspäivää, esimerkiksi Antti Kangas, 11.2.1882. Jos tarkka kirjoituspäivä on tuntematon, ilmaisen tuntemattomat tiedot merkillä x. Tarvittaessa olen lyhentänyt lainausten sisältöä jättämällä pois yksittäisiä sanoja tai kokonaisia lauseita. Hakasulkeilla olen merkinnyt niitä kohtia, joihin olen lisännyt tekstiä selventävää sisältöä. Lihavointia olen käyttänyt korostuskeinona. Merkitykset olen ilmaissut puolilainausmerkein.

Neljällä aineistoni kirjoittajalla on vaihtelevia tapoja kirjainten kirjoittamiseen. Esimerkiksi *j* saatetaan kirjoittaa *i*:nä. *l* ja *t* kirjoitetaan usein samankaltaisesti, sillä *t*:n viiva jää usein merkitsemättä. Toisinaan *t*:n viiva on piirretty myös vieressä olevan *l*-kirjaimen päälle. Kirjaimet *a*, *ä*, *o* ja *ö* saattavat näyttää *a*:lta tai *o*:lta. Joskus myös *n*, *m* ja *u* näyttävät samanlaisilta. Myös *v* ja *r* kirjoitetaan toisinaan samalla tavalla. Siirtolaiskirjeissä ei juuri käytetä kappalejakoja. Lisäksi sanoja on saatettu kirjoittaa kiinni toisiinsa, ja kirjoitustilan loppuessa katkeavia sanoja ei ole yleensä tavutettu. Tästä syystä en ole kirjannut esimerkkejä siinä muodossa, kun ne kirjeissä esiintyvät, sillä ne vaikeuttavat tekstien lukemista ja ymmärtämistä.

1.6. Tutkimuksen rakenne

Tässä tutkielmassa on kahdeksan lukua. Koska tekstilajin historiaan perehtyminen auttaa tutkijaa syventämään kuvaa tutkittavasta tekstilajista (Kankaanpää 2012: 284), pohjustan luvussa kaksi tutkimukseni kontekstia kuvauksella tutkimusajanjakson Suomesta, Pohjois-Amerikan siirtolaisuudesta, kirjeen eurooppalaisesta traditiosta, suomalaisten kirjallisuuden taidoista ja kirjeen traditiosta 1800-luvulla. Esittelen myös aikaisemmin tehtyä tutkimusta siirtolaiskirjeistä. Kolmannessa luvussa esittelen John Swalesin tekstilajiteorian keskeiset käsitteet diskurssiyhteisöstä ja tekstilajin prototyypistä ja kuvaan käyttämäni

analyysimenetelmät. Luvut 4–6 ovat analyysilukuja. Aloitan aineistoni analyysin kirjeiden kokonaisrakenteen määrittelyllä. Viides luku keskittyy siirtolaiskirjeiden teemoihin. Kuudennessa luvussa tarkastelen englannin kielen vaikutusta siirtolaiskirjeiden sanastoon. Luvussa seitsemän kokoon analyysini tulokset yhteen ja pohdin, millainen on siirtolaiskirjeiden tekstilaji ja millaiset ovat siirtolaiskirjeille tyypilliset tekstilajipiirteet. Päättöluvussa esittelen tutkimukseni keskeiset tulokset, pohdin tutkimuksen onnistuneisuutta ja esitän muutamia jatkotutkimusaiheita.

2. SIIRTOLAISUUS JA KIRJEEN TRADITIO

2.1. Pohjois-Amerikan siirtolaisuus

Suomi oli 1800- ja 1900-lukujen taitteessa maatalouteen nojaava yhteiskunta. Tarkastelujaksoksi rajaamani 34 vuoden aikana (1881–1915) Suomen suuriruhtinaskunnassa tapahtui monia asioita: Suomessa toteutettiin venäläistämispolitiikkaa, väestönkasvu oli nopeaa, teollistuminen jatkui hitaasti, sääty-yhteiskunta alkoi muuttua luokkayhteiskunnaksi, Suomeen rakennettiin rautateitä ja maanteitä, oppi- ja kansakouluista tuli tärkeitä kansalaisten sivistyslaitoksia, maalaiskirjeenkantajajärjestelmä loi säännöllisyyttä postin kulkuun myös maaseuduilla, suomalainen sanomalehdistö kasvoi sekä Suomi osallistui ensimmäiseen maailmansotaan ja aloitti siirtymisen Venäjän vallan alta itsenäiseksi valtioksi. (Zetterberg toim. 2003: 219, 405, 539, 571, 581–587.) Samoihin aikoihin Suomessa elettiin myös suuren siirtolaisuuden aikaa (Kero 1996: 54). Vuosien 1870–1930 aikana 400 000 suomalaisesta 320 000 päätyi Yhdysvaltoihin ja 80 000 Kanadaan (Niemi 2003: 5). Suurin osa siirtolaisista lähti ansaitsemaan rahaa (Jokinen 2008: 11). Lähtöinnokkuutta lisäsivät huonot ja toistuvat satovuodet, vuosien 1866–1868 nälkävuodet sekä kansainväliset maatalouskriisit (Niemi 2003: 10). On arvioitu, että 80 prosenttia siirtolaisista ei koskaan palannut takaisin Suomeen (Kero 1996: 260–261).

Pohjois-Amerikan siirtolaisuus oli osa koko Eurooppaa koskevaa muuttoilmiötä. Väkiluvun kasvu oli niin nopeaa, että 1800-luvun lopulla voitiin Euroopassa puhua liikaväestöstä. Kun liikkuminen helpottui erityisesti junien ja höyrylaivojen ansiosta, Euroopan työvoimamassat siirtyivät Pohjois-Amerikkaan. Siellä oli paljon viljelyyn sopivaa maata, kivihiiltä, metalleja sekä koskemattomia metsiä. Suurin osa Amerikkaan lähteneistä suomalaisista oli parhaassa työiässä. (Kero 1996: 47–49, 105.) Moni amerikansuomalainen asettui asumaan itärannikolle, etenkin New Yorkin ja Massachusettsin osavaltioihin, ja keskilänteen Suurten järvien alueelle, erityisesti Minnesotaan ja Michiganiin (Korkiasaari 1989: 28). Viimeiseksi suureksi siirtolaisuuden vuodeksi Yhdysvalloissa jäi vuosi 1923, kun lähtijöitä oli vielä runsaat 12 000. Tämän jälkeen suomalainen siirtolaisvirta siirtyi Kanadaan ja Australiaan. (Korkiasaari 1989: 24.)

2.2. Kirjeen eurooppalainen traditio

Sanan *kirje* alkuperä tulee latinankielisestä sanasta *brevis*, joka tarkoittaa lyhyttä viestiä tai tiedonantoa, joka on suljettu kuoreen (Raekallio-Teppo 1975: 11). Suomenkielinen sana *kirje* on Volmari Kilpisen keksimä uudissana vuodelta 1844 (SSA s.v. *kirje*). *Kirje* syrjäytti vähitellen *breivin*, *kirjan*, *lähetyskirjan* tai *kirjasen* (Raekallio-Teppo 1975: 11–12). *Kirje* ei ollut tosin yleistynyt vielä 1800- ja 1900-luvun taitteessakaan, sillä osa aineistoni kirjoittajista käyttää kirjeistä nimitystä *kirja*. Kirjeet ovat perspektiivisiä, eli niiden rakenne ja sisältö vaihtelevat kirjeen vastaanottajan ja aikakauden mukaan (Stanley 2004: 202–203). Vaikka kirjeen kirjoittamisen materiaalit ja diskursiiviset käytännöt ovat muuttuneet ajan myötä, kirjeen kirjoittamisen universaalit piirteet ovat pysyneet samana: kirje on kirjallista viestintää, joka on osoitettu yhdelle tai useammalle vastaanottajalle ja jolla on tunnistettava lähettäjä (Nevalainen 2007: 1).

Kirjoitettuna tekstilajina kirjeen kirjoittamisen taito vaatii harjoittelua (Nevalainen 2007: 1). Euroopassa kirjeen kirjoittamisen opetus on nojannut antiikin käsityksiin kirjeiden traditiosta ja keskiaikaisiin kirjeenkirjoitustaidon tyyli-ihanteisiin (Sarasti-Wilenius 2009: 75, 87). Suomalainen kirjekulttuuri jatkaa eurooppalaista perinnettä *Ars dictaminista*⁵, joka alkoi levitä Italiasta muihin Euroopan maihin 1100-luvulta lähtien. Ohjeistuksen mukaan kirje koostuu viidestä osasta (Nordlund 2013a: 113):

1. *salutatio* eli formulamainen tervehdys
2. *captatio benevolentiae* eli hyvän voinnin toivottaminen
3. *narratio* eli kuvaus kirjeen aiheesta
4. *petitio* tai *dispositio* eli pyyntö tai vaatimus
5. *conclusio* eli formulamainen lopetus.

Ars dictaminis korostaa puhuttelua ja oikeanlaista rakennetta, ja kirjeen jako viiteen osaan perustuu klassiseen puheen jaotteluun (Koskinen & Lahtinen 2011: 89). *Ars dictaminis* vaikuttaa yhä kirjeen ulkoisten yksityiskohtien muotoiluun (Leino-Kaukiainen 2011: 213). Sekä yksityisen että virallisen kirjeen ulkoisia kriteereitä ovat osoite- ja päivämääräkaavat, tervehdys-, aloitus- ja lopetusformulat sekä allekirjoitus. Usein nämä kaikki

---

⁵ Ohjeistus kirjeen kirjoittamiseen.

ovat löydettävissä kirjeestä, ja näistä ulkoisista kriteereistä kirjeen tekstilaji on helposti tunnistettavissa. (Rutten & van der Wal 2012: 177–178.)

2.3. Suomalaisten kirjalliset taidot ja siirtolaiskirje

Suomi otettiin vuonna 1863 Suomen Suuriruhtinaskunnan toiseksi viralliseksi kieleksi, mutta se standardisoitiin vasta 1800-luvun lopulla. Suurin osa suomalaisista puhui äidin-kielenään suomea, mutta heidän piti myös oppia kirjoittamaan ja lukemaan uutta standardia. Rahvaalle suomen kielen normit opetettiin kansanopetuksessa. (Laitinen & Nordlund 2012: 68.) Käytännössä moni joutui opiskelemaan nämä taidot itsenäisesti, koska monissa pitäjissä ei ollut kouluja (Laitinen & Nordlund 2012: 68; Leino-Kaukiainen 2007: 423). Vielä 1880-luvullakin vain noin 12,5 prosenttia yli kymmenvuotiaista suomalaisista osasi kirjoittaa (Laitinen & Nordlund 2012: 67). Vuonna 1921 voimaan tullut laki oppivelvollisuudesta nosti suomalaisten luku- ja kirjoitustaitoa niin, että 1900-luvun puoliväliin mennessä siitä oli tullut yleisesti hallittu taito (Leino-Kaukiainen 2007: 434). Perheenjäsenet lähettivät toisilleen kirjeitä vain erityisissä olosuhteissa, esimerkiksi asevelvollisuuden tai muuton vuoksi (Nordlund 2007: 232). Kaksi syytä sille, miksi kirjeiden kirjoittaminen yleistyi, olivat 1800-luvun massiivisen siirtolaisuuden alkaminen ja ensimmäinen maailmansota (Lyons 2013a: 22).

Todennäköisesti siirtolaisilla oli käytössään useita erilaisia kirjoitetun kielen malleja (Nordlund 2005: 60). Kirjeiden kirjoittamista on voitu opiskella painettujen kirjeoppaiden avulla (Koskinen & Lahtinen 2011: 89). Ensimmäinen Suomessa painettu ruotsinkielinen kirjeopas⁶ on vuodelta 1689 ja ensimmäinen suomenkielinen opas⁷ vuodelta 1855 (Sarasti-Wilenius 2009: 75; Vesikansa 1978: 164). Kirjeoppaat painottuivat erilaisten asiakirjojen ja liikekirjeenvaihdon mallien antamiseen (Leino-Kaukiainen 2011: 213), joten niistä ei ollut juuri apua perhekirjeiden laatimiseen. Kirjeen alussa oleva tervehdysosa oli kirjeoppaissa eniten huomiota saanut osio, ja nämä kohteliaisuusmuodot säilyivät vielä pitkään käytössä. Kirjeen tuli myös päättyä hyvää tahtoa korostaviin kaavamaisiin

⁶ Daniel Achrelius (1689): *Epistolarum conscribendarum forma et ratio* eli Kirjeenkirjoittamisen muoto- ja teoriaoppi.

⁷ Samuel Roos (1855): *Muutamia neuvoja ja Johdatuksia Lähetyskirjain tekemiseen. Suomen kieltä rakastavien ja harjottavien ensitarpeeksi.*

tervehdyksiin. (Koskinen & Lahtinen 2011: 89–90.) Toinen mahdollinen lähde on voinut olla myös suomalaisissa ja amerikansuomalaisissa sanomalehdissä julkaistut niin kutsutut amerikankirjeet, jotka noudattivat yleisesti käytettyä kirjeen muotoa. Kirjeiden kirjoittamisen käytänteitä opittiin myös perhe- ja tuttavapiirissä, sillä kirjeitä laadittiin ja luettiin kollektiivisesti. (Laitinen & Nordlund 2012: 72–73.) Kirjeiden kirjoittamisen tapa ja muoto olivat amerikansiirtolaisille tuttuja, sillä he päiväsivät ja allekirjoittivat kirjeensä sekä puhuttelivat vastaanottajaa yleisesti käytettyjen mallien mukaisesti, vaikka heidän kirjalliset taitonsa saattoivat olla puutteellisia (Leino-Kaukiainen 2007: 435). Siirtolaiskirjeistä puuttuvat usein välimerkit, isot alkukirjaimet ja kappalejaot. Lisäksi yhdyssanojen sekä pitkien vokaalien ja konsonanttien merkinnässä on horjuntaa. Kielellisesti kirjeet ovat sekoitus puhuttua ja kirjoitettua kieltä. Silti siirtolaiskirjeiden kirjoittajat pyrkivät käyttämään kirjeissään kirjakieltä. Tämä pyrkimys näkyy julkisen kielen rakenteiden, fraseologian ja muotopiirteiden käytössä sekä käytettävissä sanavalinnoissa. (Nordlund 2008: 267.)

Kaikista kirjallisista malleista Raamatun kieli on vaikuttanut merkittävästi suomalaisten kielitajuun. Myös virsikirja, katekismus sekä saarnastuolista ääneen luetut hengelliset ja maalliset tekstit ovat antaneet mallia kirjeiden laadintaan. (Nordlund 2008: 267.) Siirtolaiskirjeiden fraseologiaan otettiin mallia myös suullisesti sunnuntaisin kirkossa kuulutetuista hallinnollisista teksteistä. Eri puolilta Eurooppaa lähetetyissä siirtolaiskirjeissä käytetty fraseologia on poikkeuksellisen yhtenäistä. Seuraavaan esimerkkiin (1) on koottu samaa syntaktista yksiköstä rakennettuja tekstipätkiä suomen lisäksi saksasta, englannista ja ruotsista (a–d). (Laitinen & Nordlund 2012: 69–73.)

- (1) a. *Ja saan tietää antaa/ilmoitan, että*
 b. *Ich muß euch benachrichtigen, daß*
 c. *I may let you know that*
 d. *Jag får göra veterligt/kungöra, att*

Siirtolaiskirjeitä lukiessa huomio kiinnittyy myös tapaan, jolla siirtolainen siirtyy lauseesta toiseen käyttämällä *ja*-konjunktia. Yleensä *ja* sijoittuu siirtolaiskirjeessä kohtaan, jossa voisi olla piste. Tämän tekstirakenteen käyttö on tyypillistä heikosti kirjoitetun kielen normit hallitseville kirjoittajille. (Nordlund 2013b: 386–387.)

2.4. Siirtolaiskirjeistä tehtyjä tutkimuksia

Siirtolaiskirje on mielenkiintoinen tutkimuskohde, ja se on tarjonnut monipuolisen tutkimusaineiston niin historioitsijoille, kirjallisuudentutkijoille kuin kielitieteilijöille. Esimerkiksi Emppu Siltalopin pro gradu -tutkielmassa (2017) kartoitetaan, miten Suomen poliittinen ilmapiiri näkyi Fredrik Tuomisen elämässä. Siirtolaiskirjeiden rakennetta ja niissä esiintyviä teemoja on sivuttu monissa kansainvälisissä historioitsijoiden tekemissä tutkimuksissa. David Gerber (2000) erittelee artikkelissaan siirtolaisten kirjeenvaihtoon liittyviä käytäntöjä. Liettualaisia amerikansiirtolaisia ovat tutkineet historioitsijat Aurelia Tamošiūnaitė (2014) ja Daiva Markelis (2006). Tamošiūnaitė keskittyy artikkelissaan kirjeiden sosiaalisiin käytänteisiin. Markelis on tutkinut, mitä merkitystä kirjeenvaihdolla oli siirtolaisille. Sonia Cancian (2010) on perehtynyt italialaiskanadalaisten siirtolaisten kokemuksiin siirtolaisuudesta. Martyn Lyons (2013a ja 2013b) tarkastelee ranskalaisten, espanjalaisten ja italialaisten talonpoikien, työläisten ja käsityöläisten kirjeenvaihtoa. Lyonsin aineiston kirjeet ovat siirtolaisten tai ensimmäisessä maailmansodassa taistelleiden sotilaiden kirjoittamia. Jennifer Attebery (2007) on tutkinut ruotsalaisten Pohjois-Amerikan siirtolaisten kirjeistä tarinankerrontaa, toistuvia ilmauksia, kirjeiden rakennetta sekä kielen metaforisuutta. Perhekirjeenvaihdon funktiota 1800-luvun Ruotsissa on tutkinut väitöskirjassaan kielitieteilijä Kristina Persson (2005). Perssonin tutkimusaineisto koostuu keskiluokkaan kuuluvan perheen kirjeenvaihdosta kolmessa sukupolvessa. Perssonin mukaan perhekirjeisiin liittyy rituaalinen, informatiivinen, sosiaalinen sekä normeja välittävä funktio (Persson 2005: 39–40). Avaan Perssonin esittämiä perhekirjeenvaihdon funktiota tarkemmin luvussa 3.

Fennististä siirtolaiskirjeiden tutkimusta on tehty vähän. Lea Laitinen ja Taru Nordlund (2012) ovat tutkineet identiteetin ja vuorovaikutuksen rakentumista siirtolaiskirjeissä. Nordlund (2013a) on tarkastellut amerikansuomalaisten siirtolaisten tapaa rakentaa kirjeiden tekstejä. Nordlund on tutkinut myös kirjeissä olevaa moniäänisyyttä (2013b). Siirtolaiskirjeiden moniäänisyys näkyy esimerkiksi siinä, että kirjeillä on useita kirjoittajia ja vastaanottajia (Nordlund 2013b: 385). Samira Saramo (2018) on tutkinut amerikansuomalaisten siirtolaiskirjeiden teemoja ja teemojen kirjoittamisen tapoja. Saramon mukaan kirjeissä usein käsiteltäviä teemoja ovat työ, vapaa-aika sekä toimeentulo (Saramo 2018: 165–166, 168). Myös Amerikansuomi on kiinnostanut fennistejä. Anniina Ylinen (2020) tarkastelee pro gradu -tutkielmassaan siirtolaiskirjeissä käytettävää Etelä-Pohjanmaan

murretta ja englannin vaikutusta kirjeissä käytettyyn kieleen. Pertti Virtakangas (1992), Hannele Jönsson-Korhola (2003) ja Maisa Martin (1993) ovat tutkineet amerikansuomalaisten englannista lainaamien sanojen mukautumista ja vaihtelua.

3. TUTKIMUKSEN TEOREETTINEN TAUSTA

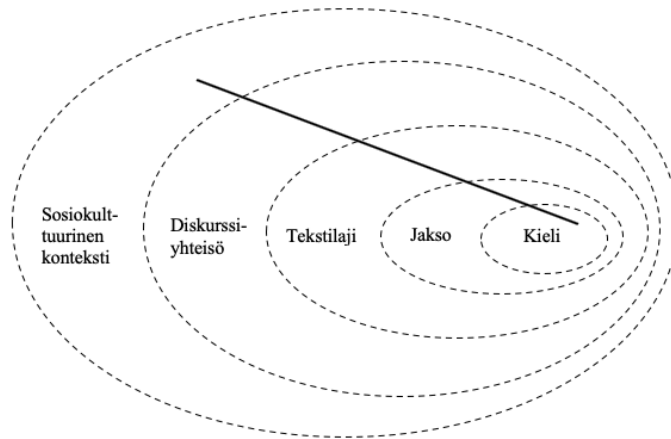
3.1. Tutkimuksen teoreettinen viitekehys

ESP-teoreetikot John Swales ja Vijay K. Bhatia pitävät tekstilajin tärkeimpänä määrittäjänä tekstin viestinnällisiä päämääriä (Swales 1990: 10; Bhatia 1993: 13). Tekstien päämäärä antaa tekstilajille myös sen tyypillisen rakenteen. Esimerkiksi markkinointikirje on osoitettu valitulle ja potentiaaliselle asiakasryhmälle, ja sen tavoitteena on vakuuttaa asiakas ostamaan mainostettu tuote tai palvelu. (Bhatia 1993: 13, 45.) Koska samaan tekstilajiin kuuluvilla teksteillä on aina jossakin määrin yhtenäinen rakenne, tekstilajin kokonaisrakenteen hahmottaminen funktionaalisten jaksoiden avulla antaa kuvauksen tekstilajista (Bhatia 2004: 23). Tekstilaji antaa odotuksia rakenteen lisäksi myös tyylistä ja sisällöstä. Tekstilajin prototyyppinen edustaja vastaa kaikkiin näihin odotuksiin. Teksti kuuluu samaan tekstilajiin, jos sillä on riittävästi yhteneviä piirteitä tekstilajin prototyypin kanssa. (Swales 1990: 49–52.)

Swales määrittelee tekstilajin niiden yhteisöjen kautta, joissa tekstejä tuotetaan ja käytetään. Hän kutsuu näitä yhteisöjä **diskurssiyhteisöiksi**. Swales on määritellyt ehtoja, joiden tulee toteutua, jotta ryhmää voidaan pitää diskurssiyhteisönä. Yhteisöllä tulee olla yhdessä sovitut ja julkisesti tiedossa olevat tavoitteet. Sen jäsenillä tulee olla käytössään myös vakiintunut kanava, jota yhteisön jäsenet käyttävät informaation antamiseen ja palautteen saamiseen. Diskurssiyhteisöllä tulee olla myös käytössään yhteisön päämäärää edistävä yksi tai useampi tekstilaji, jossa käytetään omaa erikoissanastoa. Koska diskurssiyhteisön jäsenistö vaihtuu, yhteisössä on asiantuntija- ja noviisijäseniä. Asiantuntijajäsenet hallitsevat diskurssiyhteisön viestinnän käytänteet uusia jäseniä paremmin. (Swales 1990: 24–27.) Vaikka Swalesin teoria diskurssiyhteisöstä on saanut kritiikkiä sen tiukan määrittelyn vuoksi, tutkielmassani diskurssiyhteisön määritelmä on suhteellisen toimiva.

Kuviossa 1 olen havainnollistanut, miten tekstilajitutkimuksen eri analyysitasot limittyvät toisiinsa. Kuvio on muokattu Aino Vuorijärven (2013) väitöskirjatutkimuksessa esitetystä kuviota (Vuorijärvi 2013: 21). Kuviossa 1 sisäkkäin olevat kehät muodostuvat tekstilajin konteksti- ja analyysitasoista. Tasot ovat toisiinsa nähden kerroksittaisia ja sisäkkäin niin, että pienempi kehä toteuttaa ja ilmentää ylemmän kehän funktiota. Olen kuvan-

nut tätä kaikkien tasojen yli kulkevan viivan avulla. Esimerkiksi tekstilajin kielelliset valinnat heijastavat diskurssiyhteisötason sosiaalisia toimintoja. Tutkielmassani keskityn kuvion 1 keskiöön eli siirtolaiskirjeiden funktionaalisiin jaksoihin ja niissä oleviin kienpiirteisiin.

KUVIO 1. Tekstilajin funktionaalisen jäsenyyksen tulkintakehikko.

Sosiokulttuurinen konteksti muodostuu tutkielmassani Pohjois-Amerikan siirtolaisuudesta. **Diskurssiyhteisö** pitää sisällään Pohjois-Amerikkaan siirtolaiseksi lähteneet suomalaiset ja Suomeen jääneet perheenjäsenet, joiden päämääränä on yhteyden pitäminen ja perhesuhteiden jatkaminen kirjeenvaihdon avulla. Yhteydenpito perheenjäseniin tapahtuu vakiintuneen kanavan eli kirjeenvaihdon välityksellä. Kirjeenvaihdossa olevat jäsenet osallistuvat aktiivisesti kirjeenvaihdon ylläpitämiseen ja keskustelevat kirjeissään kirjeenvaihdon normeista ja käytänteistä. Siirtolaiskirjeissä käytettävä erikoissanasto muodostuu amerikansomesta. Diskurssiyhteisön asiantuntijajäseniä ovat ne, jotka ovat tunteneet kirjeen kirjoittamisen käytänteet. Noviisijäseniä ovat puolestaan kirjeen kirjoittamista harjoittelevat yhteisön jäsenet. Tutkielmassani **tekstilaji** on siirtolaiskirje, joka jakaantuu vaiheisiin ja vaiheita toteuttaviin funktionaalisiin jaksoihin sekä tälle tyypilliseen **kieleen**.

3.2. Siirtolaiskirjeen kokonaisrakenteen analyysi

Tutkielmani kuuluu soveltavan tekstilajiteorian kentälle, ja yhtenä sen tavoitteista on tuottaa tietoa siirtolaiskirjeiden rakenteesta. Kokonaisrakenteen kuvauksen tavoitteena on

selvittää, miten amerikansuomalaisten kirjoittamat perhekirjeet rakentuvat. Sekä SF-teoriassa että ESP-tutkijoiden joukossa on esitetty hypoteesi, jossa samaan tekstilajiin kuuluvilla teksteillä on samanlainen kokonaisrakenne. (Honkanen & Tiililä 2012: 208.) Käyttämäni jaksoanalyysin menetelmä pohjautuu SF-teoreetikko Ruqayia Hasanin havaintoon, että tekstilaji koostuu välttämättömistä ja valinnaisista elementeistä, joita hän kutsuu jaksoiksi. Jokaisella jaksolla on oma funktionsa. Esimerkiksi asiointitilanteen jaksot ovat pyyntö, pyynnön toteuttaminen, hinnan kertominen, tavaravaihto sekä asiointitilanteen päättäminen. (Hasan 1989: 59–63.)

Jaksojen funktioiden tunnistamisen lähtökohtana käytän Kristina Perssonin (2005) esittämiä ajatuksia perhekirjeenvaihdon funktiosta. Kirjeiden **rituaalisella funktiolla** Persson tarkoittaa kirjeen todistusvoimaa siitä, että sen lähettäjä on kunnossa ja haluaa säilyttää yhteyden. **Informatiivinen funktio** tarkoittaa kirjeen tehtävää informaation välittäjänä. Kirjeiden välityksellä poissaolevan perheenjäsenen tietoon saatettiin sellaisia tietoja, joiden edelleen ajateltiin kiinnostavan tai koskevan häntä. Kirjeiden **sosiaalinen funktio** mahdollistaa perhesuhteiden jatkumisen ja joskus jopa suhteiden syvenemisen. Kirjeillä on myös sosiaalisen ryhmän **arvoja ja normeja välittävä funktio**. (Persson 2005: 39–40.)

Kokonaisrakenteen analyysin aloitan etsimällä teksteistä toisiaan muistuttavia jaksoja, joilla on oma keskeinen kommunikatiivinen funktionsa. Jaksojen pituudet voivat vaihdella yhdestä sanasta monisanaisiin kappaleisiin tekstien tavoitteiden mukaisesti (Honkanen & Tiililä 2012: 214–215). Käytän jaksojen tunnistamisen ja nimeämisen lähtökohtana *Ars dictaminista*. Kokonaisrakenteen jaksojen tunnistamisen jälkeen tarkastelen, millaisia jaksot tyypillisesti ovat ja mitkä tekstilajipiirteet ovat niille ominaisia. Määrittelen kirjeessä esiintyvät jaksot pakollisiin ja valinnaisiin. Siirtolaiskirjeen prototyyppinen rakenne syntyy kirjeen pakollisista jaksoista. Pakollisena olen pitänyt niitä jaksoja, jotka ovat 80 prosentissa eli 40:ssä aineistoni kirjeessä. Jos aineistossani on selvästi kokonaisrakenteesta poikkeavia tekstejä, se kertoo siitä, että siirtolaiskirjeen tekstilaji on avoimempi verrattuna esimerkiksi vakaisiin ja institutionaalisiin virallisten kirjeiden tekstityyppeihin.

Jaksoanalyysi on saanut kritiikkiä siitä, että se korostaa samaan tekstilajiin kuuluvien tekstien yhteisiä piirteitä (Honkanen & Tiililä 2012: 210). Jaksoanalyysin on katsottu olevan myös kehämäistä, sillä tutkija kerää intuitionsa varassa samaan tekstilajiin kuuluvia tekstejä, joista hän etsii tekstejä yhdistäviä piirteitä. Jos tutkija löytää aineistostaan piirteen, joka ei sovi tutkijan kehittämään malliin, hän muuttaa mallia. Tämä johtaa siihen, ettei tutkijan kehittämää tekstilajin mallia pysty välttämättä osoittamaan vääräksi. (Heikkinen & Voutilainen 2012: 26.) Tekstin jaksoanalyysi on saanut kritiikkiä myös siitä, ettei tutkija ole selvittänyt tarpeeksi käyttämäänsä menetelmää (Honkanen & Tiililä 2012: 210). Tutkielmassani määrittelen siirtolaiskirjeen kokonaisrakenteen, jotta olisi mahdollista saada kuva tekstilajin prototyyppisestä rakenteesta ja siihen kuuluvista **perheyhtäläisiä piirteistä**. Swales tarkoittaa perheyhtäläisillä piirteillä sitä, että samaan tekstilajiin kuuluvat tekstit jakavat vaihtelevilla tavoilla yhteisiä piirteitä toistensa kanssa. (Swales 1990: 49–52.) Kuvaan mahdollisimman tarkasti, miten olen jaotellut kirjeiden vaiheet ja niitä toteuttavat jaksot. Aineistosta poimitut esimerkit selventävät lukijalle käyttämäni jaotteluperusteet.

3.3. Kirjeen asiaosan teemojen analyysi

Tutkielmassani lähestyn siirtolaiskirjeiden tekstilajia kokonaisrakenteen lisäksi myös kirjeiden asiaosan **teemojen** eli tekstin sisällön kautta. Siirtolaiskirjeiden tekstien sisällön kuvaaminen antaa yleiskuvan siirtolaiskirjeistä tekstilajina, sillä kirjeen kirjoittaja rakentaa tekstinsä omien valintojensa pohjalta. Kirjoittajan valinnat kertovat toisaalta siitä, mitä kirjoittaja olettaa lukijan pitävän tärkeänä, mutta samalla myös siitä, mitä kirjoittaja pitää kertomisen arvoisena (Sääskilahti 2006: 54). Koska työstäni olisi tullut koko asiaosan aineistolla liian laaja, valitsin kirjeistä tarkempaan analyysiin neljä yleisintä teemaa, joita ovat arki ja vapaa-aika, työ, raha ja toimeentulo sekä terveys. Nämä teemat kattavat valtaosan kirjeiden käsittelemistä asioista. Tutkin asiaosan teemojen lauserakenteita ja niiden kautta avautuvaa siirtolaiskirjeiden tekstilajia.

Lähden lauserakenteiden analyysissä liikkeelle **verbien analyysistä**. Verbin finiittimuoto muodostaa lauseen predikaatin. Predikaattiverbi vaikuttaa lauseen dynamiikkaan, sillä se muodostaa lauseen ytimen ja muut lauseenjäsenet rakentuvat sen ympärille. Kun kirjoit-

taja valitsee verbin ja sen muodon, hän tekee myös päätöksen näkökulmasta ja tarkastelutavasta. (Alho & Kauppinen 2009: 88–89.) Verbien taivutukseen kuuluvat tempus, modus ja persoona (VISK 2008 § 444). Tempuksella eli verbin aikamuodolla tekeminen suhteutetaan nyky-, tapahtuma- ja viittaushetkeen (Häkkinen 1996: 130). Tempuksilla kirjeen kirjoittaja suhteuttaa kertomansa kirjeen kirjoitushetkeen. Verbin modaalisuus taas kertoo siitä, pitääkö kirjeen kirjoittaja asiaa mahdollisena, epätodennäköisenä, varmana vai välttämättömänä (Häkkinen 1996: 131–132). Verbin persoonamuodot rakentavat tekstin dialogisuutta kertomalla vuorovaikutustilanteeseen osallistuvat jäsenet. Passiivimuodon avulla kirjoittaja häivyttää toiminnan suorittajan taustalle silloin, kun tekijää ei ole tarpeen kertoa tekstissä näkökulman valinnan tai painotuksen vuoksi. (Alho & Kauppinen 2009: 91–92.) Tämän vuoksi kiinnitän huomiota myös verbien aktiivi- ja passiivimuotojen käyttöön.

Täydennän lauserakenteiden analyysiä Egon Werlichin teorialla **tekstityypeistä**. Tekstityyppien avulla on mahdollista luonnehtia tarkemmin kielenkäyttäjän tekemiä valintoja. Tekstityypit ilmentävät tekstilajin sisällä tapahtuvaa toimintaa ja kertovat siitä, mitkä ovat kyseessä olevalle tekstilajille toistuvia ja todennäköisiä kielen toimintamuotoja. (Pietikäinen & Mäntynen 2009: 98–100.) Werlich on jaotellut tekstit kuvailevaan, kertovaan, ohjailevaan, erittelevään sekä kantaaottavaan tekstityyppiin. Siirtolaiskirjeitä ei ole tietojeni mukaan tutkittu tekstityyppien näkökulmasta aikaisemmin.

Werlichin mukaan tekstityypit on mahdollista tunnistaa toisistaan syntaktisella ja sanastollisella tasolla. Tekstit ovat yhteydessä kontekstiin, koska jokaisella tekstityypillä on oma konventionaalinen esiintymismuotonsa. Kuvailevaa tekstityyppiä on kaunokirjallisuuden henkilö- ja miljöökuvauksessa sekä erilaisissa oppaissa ja tietokirjoissa. Kertova tekstityyppi on yleinen saduissa. Ohjailevaa tekstityyppiä käytetään ruokaohjeissa ja erilaisten laitteiden käyttöohjeissa, kun taas erittelevää tekstityyppiä käytetään tieteellisissä tutkielmissa tai artikkeleissa. Argumentoivaan tekstityyppiin voi törmätä sanomalehtien pää- tai yleisönosastokirjoituksissa, arvosteluissa sekä kolumneissa. Tekstilajeja tutkittaessa on hyvä muistaa, että tekstilaji muodostuu yleensä useammasta tekstityypistä tekstilajille tyypillisinä yhdistelminä. Esimerkiksi ruokaohje rakentuu kuvailevasta ja ohjailevasta tekstityypistä. (Kauppinen & Laurinen 1988: 58–61; Pietikäinen & Mäntynen 2009:

101–102; Laurema 2012: 67.) Olen koonnut taulukkoon 2 Werlichin määrittelemät universaalit tekstityypit sekä niiden määritelmät ja kielelliset piirteet. Taulukossa olevat esimerkit ovat aineistostani.

TAULUKKO 2. Egon Werlichin mukaan jaotellut tekstityypit. (Kauppinen & Laurinen 1988: 58–61; Laurema 2012: 67; Pietikäinen & Mäntynen 2009: 81–83.)

Tekstityyppi	Määritelmä	Kielelliset piirteet	Esimerkkivirke
Deskriptiivinen eli kuvaileva tekstityyppi	Kuvaa tilassa olevia ja havaittavia asioita ja ilmiöitä, kuten esineitä ja henkilöitä.	Olemista tai havaitsemista ilmaisevat verbit ja adjektiivit. Ei yleensä aktiivista toimijaa. Yleensä preesensissä tai imperfektissä.	<i>Nyt tänäkin on kesä lopus jo mutta ilmat on ollu kauniit tänä syksynä</i> (Samuel Suovaniemi, 11.10.1908)
Narratiivinen eli kertova tekstityyppi	Kuvaa ajassa tapahtuvaa toimintaa, konkreettisia tai käsitteellisiä ilmiöitä tai asioita. Kerrontajärjestys yleensä kronologinen.	Toimintaa kuvaavat dynaamiset verbit, tyypillisesti menneessä aikamuodossa. Kertoo aktiivisesta toiminnasta ja vie juonta eteenpäin. Erittelee tapahtumien syy–seuraussuhteita.	<i>Viime pyhänä minäkin kävin luistelemassa</i> (Fredrik Tuominen, 25.11.1903)
Instruktiivinen eli ohjaileva tekstityyppi	Kielellisesti velvoittavaa, käskevää tai neuvovaa, ohjeita annetaan usein toimintajärjestyksessä.	Imperatiivi, ohjaileva passiivi, modaaliset muodot.	<i>Ei veikkojenka pirä lähtiä tänne kuin sa olla kotona</i> (Hilja Toopakka, 11.6.1900)
Ekspositorinen eli erittelevä tekstityyppi	Kuvaa yleensä enemmän abstrakteja asioita ja niiden välisiä suhteita kuin konkreettista ja välitöntä todellisuutta. Luonteeltaan pohdiskelevaa tai määrittelevää.	Käsitteiden ja asioiden välisiä suhteita kuvaavat ilmaukset, leimaavana piirteenä staattista olemista ja omistamista kuvaavat verbirakenteet. Tyypillisesti preesensissä tai perfektissä.	<i>Lastataan sitten laivoihin kiviä kaikenmoisia suurempia että pianempia katukiviä joita sanotaan peiviiksi jotka ovat niin kuin tiilikiviä niitä on monelaasia</i> (Iisakki Kangas, 24.4.1893)
Argumentoiva eli perusteleva tai kantaottava tekstityyppi	Keskeistä on ilmiömaailmasta hahmotettujen käsitteiden suhde. Kuvaa asennetta ja antaa sille perusteita. Pyrkimys vaikuttaa käyttäytymiseen.	Asennetta ja argumentointia kuvaavat adjektiivit ja substantiivit sekä vastakkaisuutta osoittavat konjunktiot <i>mutta</i> ja <i>vaikka</i> sekä syytä ja perustelua ilmaiseva <i>koska</i> . Kieltolauseet ja vastakohtailmaukset leimallisia, joita muodostetaan partikkelien, konditionaalien ja adjektiivien vertailumuotojen avulla.	<i>Saatte rahaa ku orotate sillä minä elän Amerigas enkä köyhäs suomes</i> (Antti Kangas, x.5.1882)

Taulukosta 2 huomaa, että kuvailevalle tekstityypille on tyypillistä runsas adjektiivien ja vertausten käyttö. Kuvaileva tekstityyppi on tilanteen, ympäristön, henkilöiden sekä esineiden kuvausta. Verbit ilmaisevat usein olemista ja havaitsemista. Aikamuoto on usein preesens tai imperfekti. Kertova tekstityyppi on sidoksissa aikaan, sillä se kuvailee tapahtumia. Adverbit ja adverbialit ovat hyvin yleisiä. Tyypillisesti subjekti on aktiivinen toimija ja verbit ovat usein toimintaa ja muutosta kuvaavia. Kertovassa tekstityypissä verbi on usein menneessä aikamuodossa. Ohjaileva tekstityyppi ohjaa, velvoittaa ja käskee sekä

on kohdistettu suoraan lukijalle. Tämä näkyy imperatiivin, ohjailevan passiivin sekä modaalisien muotojen käyttämisenä. Erittelevä tekstityyppi käsittelee ilmiöiden välisiä suhteita ja analysoi niitä. Se etsii syitä ja seurauksia, eroja ja yhtäläisyyksiä sekä tekee erilaisia luokitteluja. Argumentoiva tekstityyppi ilmaisee mielipidettä ja ottaa kantaa sekä yleensä perustelee kannan. Siinä on vastakohtaisuutta tai ehtoa ilmaisevia konjunktioita (*jos, koska, mutta, sillä, vaikka*) sekä asennetta ilmaisevia adjektiiveja (*hyvä, huono*) ja substantiiveja (*kotimaa, vieras maa*). (Kauppinen & Laurinen 1988: 58–61; Pietikäinen & Mäntynen 2009: 101–102; Laurema 2012: 67.)

Tarkastelen aineistoni neljän yleisimmän teeman lauserakenteita myös lausetyyppien avulla. Lausetyypit ovat kielen rakenteellisia malleja, ja ne voidaan määritellä sen mukaan, millaisia lauseenjäseniä ne saavat. Lausetyypit ovat prototyyppejä, joiden avulla voidaan tarkastella verbien mahdollisia laajentumia. Koska kielen perusrakenteet liittyvät maailman hahmottamiseen, eri kielissä on suunnilleen samantapainen valikoima erilaisia lauseita. (Alho & Kauppinen 2009: 111.) Käytän Ison suomen kieliopin (myöhemmin ISK) määrittelemiä syntaktisia lausetyyppejä, jotka olen esitellyt taulukossa 3. Taulukon teossa olen hyödyntänyt myös Käyttökielioppia (Alho & Kauppinen 2009: 112–127). Esi-merkit ovat omasta aineistostani.

TAULUKKO 3. Lauseiden prototyyppit eli perustyyppit.

Monikäyttöiset lausetyypit	Lauseenjäsenet	Esimerkki
Transitiivilause	SUBJ + V + OBJ	<i>Sanoite orotaneen minua kotia</i> (Samuel Suovaniemi, 4.10.1904)
Intransitiivilause	SUBJ + V + (ADVLI)	<i>Aika kuluu vaan joksikin kiivaasti</i> (Fredrik Tuominen, 9.5.1904)
Kopulalause	SUBJ + olla + PRDVI / ADVLI	<i>Ruoka on tyristä</i> (Hilja Toopakka, 11.6.1900)
Erikoislausetyypit	Lauseenjäsenet	Esimerkki
Eksistentiaalilause	ADVLI + V + E-SUBJ.	<i>Täällä on nyt paljon työtöönä miehiä</i> (Hilja Toopakka, 21.5.1900)
Omistuslause	habitiiviADVLI + olla + E-SUBJ.	<i>Minulla on ollut työtä joka aika</i> (Samuel Suovaniemi, 25.3.1904)
Ilmiölause	V + E-SUBJ.	<i>On toivo</i> (Iisakki Kangas, 10.7.1895)
Tilalause	(PuiteADVLI) + V yks.3. pers. + (PRDVI)	<i>Täällä on kaunis kesä</i> (Hilja Toopakka, 11.7.1900)
Kvanttorilause	E-SUBJ. + V + Määränilmaus	<i>Luunta on nyt väähän</i> (Hilja Toopakka, 11.3.1906)
Tuloslause	ADVLI muuttujan elatiivi + V + PREDVI	<i>Siiä [varsasta] tulee hevonen</i> (Samuel Suovaniemi, 11.10.1908)
Tunnekausatiivilause	KokijaOBJ. + V	<i>Minua ilahutti (uutinen kotoa)</i> (Iisakki Kangas, 15.8.1894)
Genetiivialkuinen lause	Genetiivi-NP + V + (OBJ./ADVLI)	<i>Minun ei ole ollut vielä nälkä.</i> (Iisakki Kangas, 24.4.1893)

Taulukosta 3 näkee, että lausetyypit on ISK:ssä jaoteltu monikäyttöisiin ja erikoislause-tyyppeihin. Lauseita voidaan tyypitellä rakenteellisesti sen perusteella, mitkä jäsenet lauseisiin finiittiverbin lisäksi kuuluvat. Lauseen ytimen muodostavat verbin lisäksi verbin argumentit, joita ovat subjekti, objekti sekä adverbiaali. Monikäyttöisiä lausetyyppejä ovat transitiivi-, intransitiivi- sekä kopulalauseet. Nämä lausetyypit sisältävät perussubjektin, jonka kanssa verbi kongruoi luvussa ja persoonassa. Transitiivilauseessa on subjektin lisäksi objekti, kun taas intransitiivilauseessa voi olla subjektin lisäksi adverbiaali. Kopulalauseessa subjektin ja predikatiivin tai adverbiaalin yhdistää *olla*-verbi. Erikoislause-tyyppejä ovat eksistentiaali-, omistus-, ilmiö-, tila-, kvanttori-, tulos- ja tunnekausatiivilauseet sekä genetiivialkuiset lauseet. Näissä erikoislause-tyypeissä subjektia ei ole tai se on epäprototyyppinen: se ei sijaitse lauseen alussa eikä kongruoi verbin kanssa. (VISK 2008 § 864–866.)

Transitiivilause ilmaisee tyypillisimmillään tulokseen pyrkivää tai tulokseen johtavaa tekoa (VISK 2008 § 891). Transitiivilauseissa esiintyviä verbejä ovat esimerkiksi *juoda*, *kirjoittaa*, *ajatella*, *ansaita*, *antaa* ja *lähettää*. **Intransitiivilause** on merkitykseltään vähemmän suuntautunutta toimintaa (VISK 2008 § 891). Esimerkiksi *asua*, *lähteä*, *tulla*, *jutella* ja *parantua* ovat intransitiivilauseissa esiintyviä verbejä. **Kopulalause** kuvaa tiloja (VISK 2008 § 891). Kopulalauseessa verbinä on *olla*. Nominatiivissa tai partitiivissa oleva predikatiivi kertoo subjektilla ilmaistun asian ominaisuuden tai luokan. Kopulalauseessa voi predikatiivin sijaan olla myös adverbiaali. Tässä tilanteessa kopulalause ilmaisee olotilaa, olemisen tapaa tai asentoa. (Alho & Kauppinen 2009: 118–119.)

Erikoislause-tyypit ovat vakiintuneita selvemmin tiettyihin konstruktioihin. Keskeisin erikoislause-tyypeistä on **eksistentiaalilause**. (VISK 2008 § 891, 893.), joka ilmaisee, että jossakin on jotakin (Alho & Kauppinen 2009: 121). Se alkaa usein paikanilmauksella, ja subjekti on verbin jäljessä. Yleisin eksistentiaalilauseen verbi on *olla*. (VISK 2008 § 893.) Muita eksistentiaalilauseissa esiintyviä verbejä ovat esimerkiksi *esiintyä*, *ilmetä*, *näkyä*, *syntyä*, *hävitä* ja *irrota* (Alho & Kauppinen 2009: 121). ISK määrittelee omistus-, ilmiö- ja tilalauseet eksistentiaalilauseen alatyypeiksi. **Omistulauseen** teemapaikassa eli lauseen alussa oleva aines on tyypillisesti elollinen omistajaa ilmaiseva habitiiviadverbiaali. Sen verbinä on yleensä *olla*, jota seuraa nominatiivi- tai partitiivisijainen eksistentiaali-subjekti tai akkusatiivissa oleva persoonapronomini. (VISK 2008 § 891, 895.) **Ilmiölause** kertoo jonkin asiantilan toteutumisesta ajankohtana tai tilanteessa, josta tekstissä on kyse.

Lause on verbialkuinen, ja subjekti on yleensä abstrakti. Ilmiölauseissa esiintyvät eksistentiaalilauseiden keskeiset verbit. Subjektiton **tilalause** ilmaisee tyypillisesti luonnonilmiöitä, kuten säätä tai vuorokaudenaikoihin liittyviä muutoksia. Se kuvaa myös ulkoisen ympäristön aistittavia ominaisuuksia sekä ihmisen tuntemuksia ja kontrolloimattomia fysiologisia tapahtumia. Tilalauseen teemapaikassa on usein ajan, tilanteen tai paikan puiteadverbiaali. Tilalauseen voi muodostaa verbi tai *olla*-verbi yhdessä predikatiivin tai predikatiiviadverbiaalin kanssa. Tilalauseissa esiintyviä verbejä ovat *sataa*, *tyyntyä*, *suhista*, *haista*, *tuntua*, ja *näyttää*. (VISK 2008 § 899–901.)

Kvanttorilause ilmaisee määrää, joukon kokoa tai jakaumaa (Alho & Kauppinen 2009: 122). Sen teemapaikassa on usein partitiivissa oleva eksistentiaalisubjekti, *olla*-verbi sekä määränilmaus. Kvanttorilauseissa käytetään useita erilaisia määränilmauksia, kuten kvanttoripronomineja (*kaikki*, *useita*, *kuka tahansa*), kvanttoriadverbejä (*vähän*, *paljon*, *hieman*) sekä mittailmauksia (*100 prosenttia*, *2 metriä*, *minuutti*, *33 vuotta*). **Tuloslause** ilmaisee jonkin asian tai olion kokeman muutoksen. Muutoksen läpikävijä on elatiivimuotoinen adverbiaali, joka sijaitsee tyypillisesti lauseen teemapaikalla. Sen verbinä on yleensä *tulla*, ja predikatiivi luonnehtii muutoksen läpikävijää. Tuloslause kertoo, miten muutos tapahtuu. Se ilmaisee uuden luokan tai ominaisuuden synnystä, ei muutoksesta olemassa olevaan tilanteeseen. **Tunnekausatiivilauseen** avulla kuvataan elollisen objektitarkoitteen tuntemusta tai tunnetta kausatiivisen verbin avulla. Niissä esiintyviä verbejä ovat esimerkiksi *surettaa*, *huvittaa*, *nukuttaa*, *yskittää* ja *puistattaa*. Lauseessa esiintyvä subjekti ilmaisee kokijaan vaikuttavan ärsykkeen. **Genetiivialkuisia lausetyyppejä** on kolme: nesessiivirakenne (*minun täytyy lähteä*), tuli tehtyä -rakenne (*minun tuli tehtyä virhe*) sekä kokijan genetiivirakenteet (*minun kävi hyvin hassusti*). (VISK 2008 § 902–906.)

Olen analysoinut vain ne virkkeet, joissa on finiittimuotoinen verbi, sillä syntaktisessa analyysissä verbillä on keskeinen tehtävä. Ne lauseet, joissa predikaatti puuttuu myös elliptisesti⁸, olen katsonut muodostavan vain yhden lauseen. Analyysissä olen ottanut huomioon puhekielen passiivimuodon käytön monikon ensimmäisen persoonan funktiona.

⁸ Ellipsin avulla tekstissä jätetään toistamatta se aines, joka on ilmaistu vieruslauseessa, esimerkiksi *Hän ei syö kanaa eikä kalaa*. Lauseen verbiosan ellipsisissä peräkkäisillä lauseilla on yhteinen finiittiverbi. (VISK 2008 Määritelmät)

Tekstityyppien määrittelyä voidaan pitää ainakin jossakin määrin subjektiivisena, sillä määrittelyyn vaikuttaa se, mitä lauseissa painottaa. Olen esimerkiksi määritellyt kaikki havaitsemiseen (*kuulla, nähdä*), kommunikaatioon (*sanoa*), ajatteluun ja muistamiseen (*unohtaa, pitää, tietää*), aikomukseen (*aikoa, yrittää*), toivomukseen (*pelätä, katua*) sekä sosiaaliseen toimintaan liittyvän verbin (*auttaa, noudattaa*) sisältämät lauseet kuvailevaksi tekstityypiksi. (Alho & Kauppinen 2009: 89.) Toinen tutkija olisi voinut määritellä ne esimerkiksi kertovaksi tekstityypiksi.

Lauseiden luokittelu lausetyyppeihin ei aina ole yksinkertaista, sillä todellisessa kielenkäytössä lauseet poikkeavat toisinaan paljonkin prototyyppisistä lausetyypeistä. Esimerkiksi subjektia ei useinkaan kirjoiteta näkyviin, sillä se on pääteltävissä verbin persoonamuodosta. Myös niin kutsuttu nollapersoona⁹ häivyttää henkilösubjektin. Toisinaan lauseen subjekti on jätetty myös elliptisesti ilmaisematta, jos se on mainittu edellä. Nämä tapaukset olen analyysissä tulkinnut aina subjektin sisältäviksi lauseiksi. Erikoislause-tyyppien analyysi poikkeaa monikäyttöisten lauseiden analyysistä, sillä erikoislause-tyypit eivät eroa toisistaan verbin argumentaatorakenteen perusteella. Siksi erikoislause-tyyppien analyysissä tulee keskittyä konstruktioiden¹⁰ perinteisen lauseenjäsenten analyysin sijasta. (VISK 2008 § 865, 891; Alho & Kauppinen 2009: 111, 130, 133.) Lausetyyppien analyysi on tarkoitettu vain väitelauseiden analyysiin (Häkkinen 1996: 160). Sen vuoksi olen rajannut käsky- ja kysymyslauseet pois lausetyyppien määrittelystä.

3.4. Amerikansuomi

Kielen osa-alueista juuri sanasto muuttuu kielessä kaikkein nopeimmin (Heikkinen & Mantila 2011: 112). Tämä on syy siihen, että ensimmäisen polven siirtolaisten kirjeissä englantia näkyy sanastossa (Nordlund 2013b: 383). Koska lainasanoja tarvitaan täyttämään kielen merkitystehtäviä tai niillä korvataan jo olemassa olevaa sanastoa (Heikkinen & Mantila 2011: 123), niiden tarkastelu tuo lisää tietoa myös siirtolaiskirjeen tekstilajista.

⁹ Nollapersoona on ilmipanematon lauseenjäsen, joka viittaa ihmisiin yleensä ja usein myös puhujaan itseensä, esimerkiksi *Jos myöhästyy viimeisestä junasta, joutuu seuraavaa odottamaan aamuun asti*. Lauseen verbi on tavallisin subjektittomissa lauseissa, joissa verbi on yksikön 3. persoonassa. (VISK 2008 määritelmät.)

¹⁰ Konstruktiolla tarkoitetaan kielen rakennehahmoa tai kehikkoa sekä monesta osasta muodostuvaa kielen rakennetta (VISK § määritelmät).

Amerikansuomi oli vakiintuneimmassa muodossaan ennen 1930-lukua siirtolaiseksi tulleiden ja heidän jälkeläistensä kielessä. Amerikansuomi on muiden siirtolaiskielten tapaan ensisijaisesti puhekieltä. Sen pohjana oli puhujan murre, johon oli otettu piirteitä suomalaisyhteisön muista suomalaismurteista ja englannin kielestä. (Jönsson-Korhola 2003: 409–410.) Suurin osa amerikansuomen englantilaisista lainasanoista liittyy sellaisiin asioihin, kuten töihin, ammatteihin ja koneisiin, joihin siirtolainen tutustui vasta Amerikassa (Virtaranta 1992: 9, 20–21, 29).

Ensimmäisen polven siirtolaisten englannin taito vaihteli muutamista sanoista natiivita-soiseen taitoon. Myös englantia taitamattomat amerikansuomalaiset käyttivät englannista lainattuja ja suomen äänne- ja muoto-opillisesti mukautettuja sanoja ilman, että he tiesivät vastaavaa sanaa englanniksi. Amerikansuomen sanavariantit elivät kieliyhteisön käytössä. Yksi satunnaisesti syntynyt variantti saattoi vakiintua yhteisön käyttöön, vaikka sana poikkesi merkittävästi lähtökielen sanan äänneasusta. Amerikansuomen sanaston muutokset noudattelevat kuitenkin jokseenkin yhtenäisiä fonologisia sääntöjä ja variantit muistuttavat jossain määrin toisiaan. (Martin 1993: 194–195.) Lisäksi amerikansuomen yksi tyypillisimmistä piirteistä on idiolektinen ja tilannekohtainen variaatio (Martin 1993: 193). Esimerkiksi Antti Kangas käyttää ’osoitteesta’ ilmauksia *atreossi*, *adressi*, *atressi* ja *atres*.

Koska suomalais-ugrilainen suomi ja indoeurooppalainen englanti ovat juuriltaan ja rakenteeltaan hyvin erilaisia, englanninkielisten vierassanojen sopeutuminen suomeen on vaatinut rajuja muutoksia (Virtaranta 1992: 21). Amerikansuomelle on tyypillistä se, että sanastoon mukautetaan englannin sanoja suomen äänteellisten sääntöjen mukaan ja sanat taipuvat suomen muoto-opin mukaisesti. Englannin ja suomen konsonanteista *k*, *l*, *m*, *n*, *p* ja *v* vastaavat äänteiltään toisiaan. Äänteet *g*, *d*, *b* ja *f* voivat joko pysyä lainattaessa samana tai korvautua muilla äänteillä (*peipi* ~ *beibi* < *baby* ’vauva’). Suomesta puuttuvat äänteet suhu-*s*, soinnillinen *z*, *w* sekä dentaalispirantit. Osa affrikaatoista korvautuu suomessa tavallisimmin esiintyvillä äänteillä (*sipper* < *zipper* ’vetoketju’). Vokaalien korvautuminen amerikansuomessa on huomattavasti epäsäännöllisempää kuin konsonanttien korvautuminen. Englannin ja suomen toisiaan lähellä olevien vokaalien laatu pysyy yleensä samanlaisena (*fāмили* < *family* ’perhe’). Puhuja mukauttaa englannista saadun muodon omaan murteeseensa sopivammaksi esimerkiksi sananalkuisissa (*tressi* ~ *ressi* < *dress* ’puku’) ja sanansisäisissä konsonanttiyhtymissä (*sinkeli* < *single* ’sinkku’).

(Jönsson-Korhola 2003: 427–429.) Sananalkuiset konsonanttiyhtymät on yleensä myös mukautettu vastaamaan suomen äänteellisiä sääntöjä (Virtaranta 1992: 22).

3.5. Amerikansuomen analyysi

Tutkielmassani tarkastelen **vierassanoja**. Ne ovat lainasanoja, joissa on suomelle vieraita äänteitä tai äänneyhtymiä, kuten sanassa *absoluuttinen* (KS 2020 s.v. *vierassana*). Vierassanat voidaan jakaa lainaajakieleen mukautumisensa perusteella yleislainoihin, erikoislainoihin ja sitaattilainoihin. Yleislainat ovat mukautuneet ja kotoistuneet äänneasultaan lainaajakieleen. Erikoislainat ovat mukautuneet lainaajakieleen osittain. Niissä esiintyy usein puolivieraita konsonantteja *b, d, f* tai *š*, sanan alussa olevia konsonanttiyhtymiä, sanojen sisällä pitkiä konsonanttiyhtymiä sekä vierasperäisiä sananloppuja. Toisinaan erikoislainoissa on vokaalisoinnun vastaisuutta, eli samassa sanassa on sekä etu- että takavokaaleja. (Sajavaara 1989: 70, 96–97.) Sitaattilaina on vieraasta kielestä lainattu sana, joka on kirjoitettu alkuperäisen kielen mallin mukaan, esimerkiksi *poste restante* ’noudataan postista’ (KS 2020 s.v. *sitaattilaina*).

Aineistoni analyysin aloitan etsimällä siinä olevat vierassanat ja niiden määrät. Sen jälkeen luokittelen vierassanat sanaluokkiin sekä yleislainoihin, erikoislainoihin ja sitaattilainoihin. Siirtolaiskirjeiden englannista tulleiden vierassanojen analyysin apuna käytän Pertti Virtakankaan (1992) *Amerikansuomen sanakirjaa*, jossa on noin 4 500 amerikansuomen sanaa. Myös Hannele Jönsson-Korholan (2003) sekä Maisa Martinin (1993) artikkelit amerikansuomesta ovat tärkeitä lähteitani. Analyysin lopussa jaottelen vierassanat vielä aihepiireihin, kuten työhön, liittyvään sanastoon.

Yleislainoiksi olen laskenut vain ne tapaukset, joissa käytetään suomen yleiskielen foneemeja, joista 13 on konsonantteja (*d, h, j, k, l, m, n, ŋ, p, r, s, t, v*) ja 8 vokaalia (*a, e, i, o, u, y, ä, ö*). Erikoislainoiksi olen luokitellut ne sanat, joissa on vokaalisoinnun vastaisuutta tai sanan- ja tavunalkuisia konsonanttiyhtymiä. Suomessa tavunloppuisia konsonanttiyhtymiä ovat *lk, lt, lp, ls, rk, rt, rp, rs, ŋk, nt, mp* sekä *ns*, ja sananloppuisina konsonantteina käytetään suomessa dentaaleja *n, t, s, r* sekä *.l* (Hakulinen 2000: 22–24-) Näistä poikkeavat konsonanttiyhtymät olen tulkinnut erikoislainoiksi.

Koska vieraskieliset paikannimet kirjoitetaan samalla tavalla kuin lähtökielessä (Kielitoimiston oikeinkirjoitusopas 2013: 229), olen luokitellut lähtökielestä poikkeavalla tavalla kirjoitetut nimet yleis- tai erikoislainoiksi. Toopakka ja Suovaniemi asuivat pitkään *Worcester*-nimisessä kaupungissa. Ensimmäisien siirtolaisvuosiensa aikana kirjoitetuissa kirjeissään Toopakka käyttää kaupungista nimitystä *Worgester*, kun taas Suovaniemi käyttää nimitystä *Workester* tai *Worcester*. Olen luokitellut *Workesterin* yleislainaksi, *Workesterin* erikoislainaksi ja *Worcesterin* sitaattilainaksi. Useiden siirtolaisvuosien jälkeen lainasana on mukautunut sisarusten puheessa entistä paremmin suomenkieliseen ääntämykseen, kuten esimerkeistä (2) ja (3) huomaa. Alkuperäinen paikannimi on muuttunut Toopakan ja Suovaniemen kirjoittamissa kirjeissä niin paljon, ettei paikkakunta ole enää niin selvästi pääteltävissä. Olen luokitellut *Vustan* ja *Vusterin* yleislainoiksi.

- (2) *ja me oleme tänä vustas ja työhön se [Matti] oli pääsnyt kohta mutta saanoi että ei tänä vielä paljo tiena kun on maa vielä jäs* (Hilja Toopakka, 1.4.1908)
- (3) *ja saan nyt ilmoittaa että valto kasari on täällä kuollu ja se tänä päivänä hauratan täällä vusteris* (Samuel Suovaniemi, 11.10.1908)

Usein kvalitatiivista analyysiä on hyvä täydentää myös kvantitatiivisilla menetelmillä, sillä se selventää teksteistä tehtyjä kvalitatiivisia havaintoja (Honkanen & Tiililä 2012: 214–215). Myös tutkielmassani hyödynnän runsaasti kvantitatiivisia menetelmiä, kun havainnollistan analyysini tuloksia.

4. SIIRTOLAISKIRJEEN KOKONAISRAKENNE

Tässä luvussa analysoin siirtolaiskirjeen kokonaisrakenteen jaksoanalyysin avulla. Käsitelen kirjeen kokonaisrakenteen järjestyksessä siten, että etenen kirjeen alusta kohti kirjeen loppua. Esittelen ensin siirtolaiskirjeen kokonaisrakenteen. Alaluvuissa 4.2.–4.4. käsitelen tarkemmin kirjeen vaiheissa toteutuvia jaksoja ja niissä esiintyviä tekstilajille tyypillisiä piirteitä.

4.1. Siirtolaiskirjeiden funktionaaliset jaksot

Koska SF-tekstilajianalyysin lähtökohtana on yleensä tekstien kokonais- eli makrorakenteen analyysi tekstien alku-, keski- ja loppukohdissa (Heikkinen 2009: 26–27), aloitin jaksoanalyysin jakamalla kirjeen alkumuodollisuuksiin, asiaosaan sekä loppumuodollisuuksiin. Analyysini tuloksen olen kerännyt taulukkoon 4.

TAULUKKO 4. Siirtolaiskirjeiden funktionaaliset jaksot.

KIRJEEN VAHEET	VAIHETTA TOTEUTTAVAT JAKSOT	JAKSOJEN FUNKTIOT
Kirjeen alku-muodollisuudet	Kirjoituspaikka	Kirjeen sitominen paikkaan
	Kirjoituspäivä	Kirjeen sitominen aikaan
	Vastaanottajan puhuttelu	Kirjeenvaihdossa olevien henkilöiden suhteen identifioiminen
	<i>Solutatio</i> eli alkutervehdys	Keskustelun avaaminen
	<i>Narratio</i> eli kuvaus kirjeen aiheesta	Kirjeen maailmaan astuminen
Kirjeen asiaosa	Uutisten ja kuulumisten kertominen	Kirjeen informatiivinen funktio
	Kirjeenvaihdon ylläpitäminen	Kirjeen rituaalinen funktio
	Terveisten lähettäminen	Kirjeen sosiaalinen funktio
	Keskustelun ylläpitäminen	
	•Kysymysten esittäminen	
	•Kirjeeseen vastaaminen	
	•Saadun kirjeen kommentoiminen	
	Lupausten antaminen	
Kirjeen loppu-muodollisuudet	<i>Petitio</i> eli pyyntö	Kirjeen normeja välittävä funktio
	<i>Dispositio</i> eli vaatimus	
	Neuvon antaminen	Kirjeen maailmasta poistuminen
	<i>Conclusio</i> eli kirjeen päätös	
	<i>Valedictio</i> eli lopputervehdys	Kirjeen vastaanottajan hyvästely
	<i>Captatio benevolentiae</i> eli hyvän voinnin toivottaminen	
	Terveisten lähettäminen	Kirjeen sosiaalinen funktio
	Allekirjoitus	Kirjeen kirjoittajan identifioiminen
	Yhteystiedot	Kirjeenvaihdon jatkumisen varmistaminen
	Jälkikirjoitus	Kirjeen päätöksen jälkeen tärkeinä pidettyjen asioiden välittäminen

Kolmikantamuoto on kirjeen tekstilajille tyypillinen, ja tästä teksti on helppo tunnistaa kirjeen tekstilajiin kuuluvaksi (Attebery 2007: 13, 22). Kuten taulukosta 4 näkee, olen erotellut siirtolaiskirjeiden jaksot toisistaan kommunikatiivisten tavoitteiden pohjalta. Jäottelussa olen hyödyntänyt Perssonin (2005) määrittelemiä perhekirjeen funktioita. Jaksoanalyysin lähtökodaksi otin *Ars dictaminisen*, mutta täydensin analyysirunkoa nimeämällä jaksoja kirjetutkimuksissa esiintyvien tuttujen termien mukaisesti. Näitä ovat esimerkiksi päiväys, allekirjoitus sekä yhteystiedot. Nimesin myös itse muutamia jaksoja, kuten kirjeenvaihdon ja keskustelun ylläpitämisen sekä neuvon antamisen.

Kirjeen alkumuodollisuuden vaihetta toteuttavia jaksoja ovat kirjeen kirjoituspaikka, kirjoituspäivä, vastaanottajan puhuttelu, alkutervehdys sekä kuvaus kirjeen aiheesta. Jokaisella jaksolla on oma funktionsa: Kirjoituspaikan ja kirjoituspäivän jaksoilla kirjoittaja sitoo kirjeensä aikaan ja paikkaan. Kirjeen vastaanottajan puhuttelun avulla kirjoittaja identifioi kirjeen vastaanottajan lisäksi myös suhteensa häneen. Alkutervehdyksen avulla kirjoittaja tervehtii vastaanottajaa, ja hyvän voinnin toivotuksen avulla hän avaa kirjeiden kontekstissa tapahtuvan keskustelun luontevasti kirjeen vastaanottajan kanssa. Atteberyn (2007: 28) mukaan kirjeen alkumuodollisuudet toimivat linkkinä kirjeenvaihdon osapuolten välillä ja luovat illuusion kasvokkain tapahtuvan keskustelun alkamisesta.

Asiaosa muodostaa kirjeen tärkeimmän vaiheen, sillä siinä toteutuu perhekirjeenvaihdon kaikki neljä funktiota. Kirjeen informatiivinen funktio toteutuu kirjeissä jaettujen uutisten ja kuulumisten kertomisen jaksossa. Kirjeenvaihdon ylläpidon jaksossa toteutuu puolestaan rituaalinen funktio. Kirjeen sosiaalinen funktio kattaa suurimman osan asiaosan jaksoista. Tähän kuuluvat lupauksen antaminen, keskustelun ylläpitämisen, pyyntöjen ja vaatimusten antaminen sekä terveisten lähettäminen. Keskustelun ylläpitäminen tapahtuu kysymysten esittämisen, saadussa kirjeissä oleviin kysymyksiin vastaamisen ja saadun kirjeen kommentoimisen kautta. Kirjeen normeja välittävä funktio toteutuu silloin kun siirtolainen antaa neuvoja kirjeen vastaanottajalle.

Kirjeen loppumuodollisuudet luovat illuusion kasvokkain tapahtuvan keskustelun päätöksestä. Loppumuodollisuudet alkavat kirjeen päättävällä jaksolla, jossa kirjoittaja aloittaa poistumisen kirjeen kirjoittamisen maailmasta. Tätä seuraa lopputervehdys, jonka funktio on hyvästellä vastaanottaja. Myös kirjeen lopussa voidaan toivottaa hyvää vointia

kirjeen alkumuodollisuuksien tapaan. Loppumuodollisuuksissa lähetetään usein tervehdyksiä myös tutuille ja perheenjäsenille kirjeen vastaanottajan välitettäväksi. Allekirjoituksen jaksolla kirjoittaja identifioituu. Kirjeen loppuun kootut yhteystiedot varmistavat kirjeenvaihdon jatkumisen. Jälkikirjoitus-jakson funktiona on lisätä kirjeen päättämisen jälkeen mieleen tulleita tärkeitä asioita. (Atterbery 2007: 40.)

4.2. Kirjeen alkumuodollisuudet

Paikan ja ajan ilmaiseminen kuuluvat monen tekstilajin ominaiseen tapaan aloittaa teksti (Tiililä 2015: 89). Viittaus ajankohtaan on hyvin tärkeää kirjallisessa viestinnässä, sillä kirjeiden kirjoittamisen ja lukemisen välillä on aina aikaviive ja päivämäärä auttaa luomaan viestinnän kronologisen mallin (Tamošiūnaitė 2014: 38). Siirtolaiskirjeille on tyypillistä, että kirjoitusvuosi on jäänyt kirjoittajalta toisinaan merkitsemättä (Keravuori 2011: 176). Kirjoituspaikka on mainittu aineistossani 48 kirjeessä ja päiväys kaikissa kirjeissä. Päiväyksen merkinnässä on jonkin verran variaatiota. Suosituin tapa on merkitä päivä, kuukausi ja vuosi (27 kpl). Tätä merkintätapaa kutsutaan nousevaksi päiväykseksi (Kielitoimiston oikeinkirjoitusopas 2013: 32). Joissakin amerikansiirtolaisten käyttämissä suomalaisvalmisteisissa kirjepapereissa päiväys ohjattiin merkitsemään nousevan mallin mukaisesti. Laskevaa päiväystä, vuosi, kuukausi ja päivä, pidetään kansainvälisenä päiväysstandardina (Kielitoimiston oikeinkirjoitusopas 2013: 33). Tätä merkintätapaa käytetään yhdeksässä kirjeessä. Merkintätapaa kuukausi, päivä ja vuosi käytetään 12 kirjeessä. Tätä tapaa voitaneen pitää merkinä siitä, ettei kirjeen standardikäytännöt päiväyksen merkitsemiseen olleet siirtolaisilla vielä täysin hallussa.

Vastaanottajan puhuttelulla on tärkeä merkitys kirjeen traditiossa, jota ohjasivat hierarkkinen yhteiskunta ja siihen liittyvät sosiaaliset konventiot (Koskinen & Laitinen 2011: 89; Nordlund 2013a: 113). Myös kirjoitusoppaassa kiinnitettiin erityistä huomiota oikeanlaisten puhuttelumuotojen hallitsemiseen (Nordlund 2005: 63). Siirtolaiskirjeiden kirjoittajan ja vastaanottajan välillä vallitsee sosiaalinen läheisyys, ja tervehdyksellä pyritään usein osoittamaan tätä läheisyyttä. Vastaanottajiin viitataan aineistossani perheenjäseninä, *äitinä*, *isänä*, *siskoina* ja *veljinä*. Kirjeen vastaanottaja ilmoitetaan aina. Olen koonnut taulukkoon 5 puhuttelumuotojen variaatiot ja esiintymismäärät vastaanottajan mukaan eriteltynä.

TAULUKKO 5. Puhuttelumuodot.

Kirjeen vastaanottajan puhuttelumuotojen variaatio ja esiintymismäärät			
Puhuttelu	Vanhemmat	Sisarukset	Puoliso
<i>Arvoisa(t)</i>	7 kpl	–	–
<i>Aina muistossa / muistissa oleva(t)</i>	4 kpl	–	3 kpl
Etunimi (toinen etunimi) + sukunimi	2 kpl	7 kpl	9 kpl
Etunimi	–	8 kpl	–
<i>Ikävällä kaivatut</i>	5 kpl	1 kpl	–
<i>Kunnioitettava</i>	–	–	1 kpl
<i>Rakas / Rakkaat / Rakkahin / dear</i>	14 kpl	18 kpl	8 kpl
<i>Mis/Missis</i>	–	–	2 kpl

Taulukosta 5 käy ilmi, että yleisin tapa aloittaa siirtolaiskirje on kutsua kirjeen vastaanottajaa *rakkaaksi*. Tätä muotoa käytetään vanhemmille, sisaruksille sekä aviopuolisolle osoitetuissa kirjeissä. Vanhemmille kirjoitettaessa käytetään usein myös ilmausta *arvoisat*, ja se on selvästi varattu vanhemmille kirjoitettuihin kirjeisiin. Vain sisaruksille tarkoitetuissa kirjeissä käytetään pelkästään vastaanottajan etunimeä. Puolisoa puhutellaan etu- ja sukunimellä. Erityisen kunnioitettava sävy puolison puhuttelussa syntyy käyttämällä vastaanottajasta koko nimeä. Liettualaisten siirtolaiskirjeissä vastaanottajasta mainitaan nimi. Vaihtoehtoisesti hänestä käytetään sukulaisuuden tai ystävyyden ilmaisevaa nimitystä. Kunnioituksen ilmaisu ja hellyydenosoitukset kuuluvat myös luonteenomaisina Markeliksens analysoimiin liettualaissiirtolaisten kirjeisiin. (Markelis 2006: 113–114.) Suomalaisien käyttämät puhuttelumuodot näyttävät siis vastaavan eurooppalaista kirjeen kirjoittamisen traditiota.

Salutatio eli alkutervehdys on 25:ssä (50,0 %) kirjeessä. Alkutervehdys muodostuu yleensä kahdesta osasta. Ensin kirjoittaja kertoo olevansa terve, ja seuraavaksi hän toivottaa samaa terveyttä kirjeen vastaanottajalle (esimerkit (4)–(6)). Kirjeen alussa oleva ystävällisen tervehdyksen kaava juontaa juurensa antiikkiin, sillä *si vales bene est* 'jos voit hyvin, kaikki hyvin' -tervehdys avasi kirjeen dialogin jo antiikin Roomassa (Rissanen 2011: 35–36, 40). Terveys nähtiin 1800-luvulla Jumalan antama lahjana (Attebery 2007: 144). Terveystä kirjoitetaan 15 kirjeessä *Herran armolahjana* (esimerkki (7)). Samanlainen, luonteeltaan juhlallinen ja kunnioitettava alkutervehdyksen kaava on löydetävissä myös englantilaisten, skottilaisten, puolalaisten, liettualaisten sekä ruotsalaisten Pohjois-Amerikan siirtolaisten kirjeistä (Markelis 2006: 113–114; Attebery 2007: 114). Aineistossani on yksi alkutervehdys (esimerkki (8)), jonka voisi ajatella vastaavan enemmän jokapäiväisen keskustelun avausta.

- (4) *Saatan tietoonne että terveenä on herra sallinnu meidän aikaamme kuluttaa jota samaa kallista herran armolahjaa toivomme teidänki saavan nauttia vanhuuden päivillänne* (Hilja Toopakka, 11.7.1900)
- (5) *ja nyt san mainita että olen terves ja voin hyvin aina täällä amerigas jota toivon teidänkin saavan nauttia* (Samuel Suovaniemi, 11.10.1908)
- (6) *ja tietää annan että olen terves ja voin tavallisesti jota samaa kallista herran armolahjaa toivon teidänkin saavan nauttia ynnä sinun lastesi kansa* (Iisakki Kangas, 24.10.1893)
- (7) *Woinut olen eriinomaisen hyvin nykyjään, jota ylhäinen isä suokoon sinuikin osaksesi.* (Fredrik Tuominen, 28.8.1905)
- (8) *Hyvää päivää!* (Antti Kangas, 4.12.1881)

Siirtolaiskirjeissä kirjeen aiheen kuvauksen eli *narration* funktiona on kirjeen maailmaan astuminen. Aineistossani *narratio* esiintyy 41 kirjeessä (82,0 %). Kirjoittajilla ei ollut käytössään selvää mallia kirjeen aiheen kuvaukseen, ja se näkyy myös suurena variaationa. Jaottelin siirtolaiskirjeen *narratiot* neljään eri kategoriaan ja tulokset olen esittänyt taulukossa 6.

TAULUKKO 6. *Narratio*-jaksot.

Metaforinen lähestyminen 22 kpl

- *Nyt istun tämän pienen pöytäni ären ja ojentan käteeni teidän luoksenne* (Hilja Toopakka, 18.10.1901)
- *Lähestyn sinua täältä kaukaa wieraalta maalta sen suuren atlantin rannalta tuhansilla terveisillä ja onnen toivotuksilla* (Iisakki Kangas, 24.10.1893)

Aikaan viittaaminen 8 kpl

- *Koska taasen sattui hyvää aikaa, niin annan vähän tietoja olostani täällä kaukaisessa lännessä* (Fredrik Tuominen, 28.8.1905)
- *Koska aika sen salli nin pirän mutaman rivin ja saan ilmoita elämä herrastani kuinka tämä on menty* (Samuel Suovaniemi, 13.1.1906)

Kirjoittamiseen viittaaminen 6 kpl

- *Ja nyt otan tämän ruostunen kynän käteni ja palan paperia eteni jonka avulla saan kuitenkin teitä tulla tervehtimään onnen ja rauhan terveisillä juri kun kärestä käteen tervehtisime* (Hilja Toopakka, 15.2.1911)
- *Tässä odottaissani sinulta kirjettä tartun kynääni ja annan tietoja täältä kaukaisesta lännessä* (Fredrik Tuominen, 1.5.1905)

Kirjeen fyysisyyteen viittaaminen 5 kpl

- *Nyt tulen sinua tervehtimään tällä paperin palalla* (Iisakki Kangas, 9.7.1893)
- *Tässä lähestyn teitä mutamalla sanalla tämän kuullen välikapalen kautta* (Antti Kangas, 29.5.1882)

Taulukosta 6 huomaa, että siirtolaiset käyttivät neljää eri strategiaa kirjeen maailmaan astumiseen. Nämä kategoriat ovat metaforinen vastaanottajan lähestyminen, kirjeen fyysisyyteen viittaaminen sekä kirjoittamiseen tai aikaan viittaaminen. Kaikista yleisintä on

viitata metaforiseen kirjeen vastaanottajan lähestymiseen, sillä tätä ilmaisutapaa käytetään 24 kertaa (48 %).

4.3. Siirtolaiskirjeen asiaosan rakenne

Jokainen pysyvä kirjeenvaihto perustuu kirjeenvaihtajien väliseen lausumattomaan sopimukseen, joka säätelee esimerkiksi kirjeenvaihdon rytmin (Lyons 2013b: 56–57). Kirjeenvaihdon ylläpitämisen jaksoon olen laskenut kuuluvaksi ne kirjeen osat, joissa neuvotellaan kirjeiden kirjoittamista koskevista säännöistä. Säännöt sisältävät molemminpuoliset odotukset, velvoitteet ja velvollisuudet kirjeenvaihdossa sekä sen ylläpitämisessä (Hagelstam 2014: 76). David Gerber kutsuu sääntöjä termillä *modus vivendi* eli tois- taiseksi sovituksi järjestelmäksi (Gerber 2000: 7). Kirjeenvaihdon normit ja käytännöt tulevat esiin yleensä silloin kun keskinäisiä sopimuksia rikotaan (Hagelstam 2014: 76).

Kirjeenvaihto merkitsee vastavuoroista dialogia, jossa kirjoittajasta tulee vuorollaan myös vastaanottaja (Gerber 2000: 5). Kirjeenvaihdon ylläpitämisen jakso esiintyy 34 kirjeessä (68 %) mutta siirtolaiskirjeitä lähetettiin yleensä yksi–yksi-periaatteella, eli kirjeen kirjoittajasta tulee seuraavaksi kirjeen vastaanottaja (Attebery 2007: 29). Jo antiikin kirjeissä moitittiin kirjeenvaihdon toista osapuolta, kun häneltä ei ollut saatu vastausta (Rissanen 2011: 43). Tämä näkyy myös aineistossani, koska neljässä kirjeessä (8,0 %) moititaan kotiväen kirjoittamattomuutta. Esimerkissä (9) Antti Kangas kirjoittaa kotiväelleen siitä, ettei hän ole saanut näiltä kirjettä. Kolmessa kirjeessä (6,0 %) vastataan saadussa kirjeessä olevaan kyselyyn yhteisen perheenjäsenen kirjoittamattomuudesta. Toopakka kirjoittaa esimerkissä (10), ettei hänkään ole saanut aviomieheltään kirjettä. Tätä asiaa on selvästi ihmetelty Suomesta tullessa kirjeessä.

- (9) *Tässä luulin että kangaas on ja kaikki kuollut kun ei tule vastausta Mutta kun tätä kirjaa kirjoitan niin sain kirjeen synnyin maasta josta lausun tuhansin kiitoksin koska vielä elätte ja muistatte minuakin vaikka olen teistä näin kauvas eroitettuna että emme kuka ties voi pitkään aikaan toisiamme kohdata.* (Antti Kangas, 11.2.1882)
- (10) *ja saanoite että ette ole saaneet maatilta kirjaa en ole minäkän saanut vaai- ka minäkin sillen kirioitin siilloin kun teiilllenkin* (Hilja Toopakka, 11.3.1906)

Kirjeiden dialogisuudelle on tärkeää, että kirje saavuttaa vastaanottajansa. Siksi saapuneista kirjeistä pidettiin kirjaa (esimerkit (11)–(13)). Vastaanotetuista kirjeistä kirjoitetaan 24 kirjeessä (48,0 %). Tyypillisesti siirtolainen myös kertoo, milloin kirje on vastaanotettu. Vastaanottamisen ajankohdasta kerrotaan yleensä päivän (13 kirjettä) tarkkuudella, mutta siihen viitataan myös vuorokaudenajan (1 kirje) tai viikon (3 kirjettä) tarkkuudella. Saadusta kirjeestä yleensä myös kiitetään. Näin tehdään 22 kirjeessä (44,0 %). Kahdessa kirjeessä (4,0 %) mainitaan myös kirjoitetuista kirjeistä (esimerkki (14)).

- (11) *ja kiitän kirjeenne erestä jonka saime vastaanottaa suureksi ilokseme vaan suokaa anteeksi kuin on jäänyt näin pitkälle vastaamata* (Hilja Toopakka, 21.1.1900)
- (12) *ja nyt ilmoitan että sai teiltä kaksi kirjettä vastaota ilala josta sain nämä sieltä syntymämaastani* (Samuel Suovaniemi, 22.3.1904)
- (13) *Oikein tuntui lystiltä kun sai sieltä Suomesta kolme kirjettä yht' aikaa ja ne oli ensimmäiset. Yhden sinulta, toisen isältä ja kolmannen Antonilta. Kirjeesi on näkynyt viipyvän 17 vuorok.* (Fredrik Tuominen, 16.2.1903)
- (14) *kirja en ole pannu kun Ohioista kesäkuus* (Antti Kangas, 27.8.1882)

Saatuihin kirjeisiin pyrittiin vastaamaan melko nopeasti. Jos näin ei syystä tai toisesta ole tehty, kirjeenvaihdon ylläpitämisen jaksoon sisältyy pahoittelu. Kirjoittamattomuutta pahoitellaan 11 kirjeessä (22,0 %). Yhdeksässä kirjeessä (18,0 %) pahoittelua seuraa syy, jonka vuoksi kirjoittaminen on pitkittynyt. Tätä havainnollistavat esimerkit (15)–(17). Kirjoittamattomuutta perustellaan huolimattomuudella (2 kirjettä), murheilla (2 kirjettä) ja ajan kulumisella (2 kirjettä), mutta myös kirjoitettavien aiheiden puute on hidastanut kirjeeseen vastaamista (3 kirjettä).

- (15) *pyyrän anteeksi hitauttani kun emme ole ennen vastannu vaan syynä on ollut se kun en osaa kirjoittaa eikä ole kirjuri aina saatavissa en sillä etä olisin teitä unhottanu kyllä muistan teitä joka hetki* (Hilja Toopakka, 11.1.1900)
- (16) *Ajaat on vierinyt niin joutuisasti etten ole aikasin huomannutkaan emmekä ole muistanut juuri miksiköön teitä vaikka silti on kaipua mutta se on niin hetkellistä ettei ole tullut kirjoitettua mutta* (Samuel Suovaniemi, 12.1.1915)
- (17) *Minä en kovin useen viitti kirjoittaa kuin minä olen niin huono kirjoittamaan* (Antti Kangas, 4.12.1881)

Kirjeen yksi tärkeimmistä sosiaalisen funktion toteuttamisen jaksoista on terveisten lähettäminen. Ne ihmiset, joille terveisiä lähetettiin, olivat siirtolaiselle yhteisön tärkeitä jäseniä (Koskinen & Lahtinen 2011: 92). Suomalainen tapa lähettää terveisiä, tervehdyksiä ja hyvän voinnin toivotuksia otetaan vakavasti: jos vastaanottaja saa pyynnön välittää

terveisiä, hänen odotetaan myös tekevän niin (Saramo 2017: 165). Terveisten lähettämisen jakson tärkeys näkyy siinä, että terveisiä lähetetään sekä kirjeiden asiaosassa että loppumuodollisuuksissa. Kahdeksassa (16,0 %) asiaosassa lähetetään terveisiä sukulaisille ja tuttaville (esimerkit (18) ja (19)). Kahdessa kirjeessä (4,0 %) pyydetään myös välittämään terveisiä kirjoittajan ja vastaanottajan tuttavalta (esimerkki (20)).

- (18) *ja pyrän sinua sanoman emännälleskin ja lapsillekin ja talohin kaikille terveisiä minulta jakama – – tuhansia terveisiä kaikille sukulaisillen ja tuttavillen* (Antti Kangas, 26.3.1882)
- (19) *ja minä sain tuomaalta ja antilta kirjan jos kuljet siälä niin sano paljon terveisiä* (Iisakki Kangas, 24.10.1893)
- (20) *iskalta ja sannalta paljon terveisiä ne ovat meirän luonnan vielä – – serän tyttäriltä paljo terveisiä* (Hilja Toopakka, 11.6.1900)

Siirtolaisten oli tärkeää niin sosiaalisesti kuin kulttuurisesti saada terveisensä perille joko suoraan tai tuttavien välityksellä. Kirjeiden avulla siirtolaiset pystyivät ylläpitämään ja hoitamaan sosiaalista verkostoaan sekä kertomaan uutisia uudesta elämästään ja kokemuksistaan valtameren takaa. (Saramo 2017: 165.)

Keskustelun ylläpitäminen ilmenee kysymysten esittämisenä, saatuihin kysymyksiin vastaamisena sekä saadussa kirjeessä kerrottujen uutisten ja kuulumisten kommentointina. Keskustelu onkin kirjeen keskeisin funktio (Saramo 2017: 166). Kysymyksien esittäminen ei kuitenkaan ole kovin tyypillistä analysoimissani kirjeissä, sillä niitä esitetään 22 kirjeessä (44,0 %). Suomalaiset siirtolaiskirjeet osoittavat siirtolaisten halun olla aktiivisia myös kotiseutunsa yhteisössä. Monet siirtolaiset jatkoivat kirjoittamista vuosia muuton jälkeen sekä tiedustelivat kotipaikkakuntansa tapahtumia ja tuttujen kuulumisia. (Saramo 2017: 176.) Näin on myös aineistossani. Eniten siirtolaiset kysyvät perheen toimeentulosta (8 kirjettä), perheen ja tuttavien terveydestä (7 kirjettä), yhteisöön kuuluvien jäsenien kuolemasta (3 kirjettä) ja syntymästä (1 kirje), perheen nuorempien koulutuksesta (3 kirjettä), solmituista avioliitoista (2 kirjettä), säästä (2 kirjettä) sekä ruuasta (1 kirje). Vastaus kirjeessä esitettyyn kysymykseen tulee kuitenkin viiveellä (Nordlund 2013a: 121), joten se on myös osaltaan vaikuttanut kysyttäviin asioihin. Esimerkeissä (21)–(25) on muutamia esitettyjä kysymyksiä. Jos kysymyksiä vertaa siirtolaiskirjeiden teemoihin (luku 5), huomaa, että näistä samoista aiheista kysytään myös Suomessa olleelta perheeltä.

- (21) *ja kysyn minkälainen vuosi siel on nyt saatu onko tullu viliaa ja heiniä ja kysyn jos olette saanu tehryksi sen järviluhran kun sielä haittaa vesi välin ja kysyn onko se varsa kasvanu niin että siitä tulee hevonen ja kysyn onko siellä niin palion kariaa kun enenkin ja kysyn joko suomes on talvi* (Samuel Suovaniemi, 11.10.1908)
- (22) *vieläkö lissutääti elää kunen minä ole kullu siitä mitän – – vieläkö hiroon enoo ja tääti elävät kaikki täärit muistuu mieleheni niin kysyn* (Hilja Toopakka, 1.4.1900)
- (23) *Ja kysyn onko alankon leenalla jo peipijä* (Hilja Toopakka, 21.5.1900)
- (24) *No mitenkäs Salmoni pärjää onko se vielä meilä vai onko se sielä torpallansa ja onko sillä vaimo olis hauska tietää* (Samuel Suovaniemi, 4.10.1904)
- (25) *Minään kysyn kuinka siälä nyt oikiastaan pärjätään kuinka siälä isä woi – – kuinka näyttää heiniä tulevan – – saitko perunoita ja misä perunat ovat* (Fredrik Tuominen, 13.3.1906)

Kysymyslauseilla puhuja osoittaa epätietoisuutensa jostain asiasta ja esittää vastaanottajalle pyynnön puuttuvan tiedon tarjoamiseen. Kysymyssanoja voidaan muodostaa interrogatiivipronomineilla, kuten *kuka* ja *mikä*, interrogatiivisilla proadverbeilla, kuten *miten*, ja *missä*, interrogatiivisilla adjektiiveilla, kuten *minkälainen* ja *millainen*, liitepartikkelilla *-ko* sekä partikkeleilla *vai* ja *entä*. Kysymyssanat voidaan jakaa hakukysymyslauseisiin sekä vaihtoehtokysymyslauseisiin. (VISK 2008 § 126, 888, 1678–1679.)

Aineistostani on 73 kysymyslauseetta. Näistä 40 (80,0 %) on hakukysymyslauseita ja 33 (66,0 %) vaihtoehtokysymyslauseita. Hakukysymyslauseissa käytetään yleensä interrogatiivisia proadverbejä *kuinka* (17 kpl), *missä* (2 kpl) ja *miten* (2 kpl). Interrogatiivista proadverbiä *minkälainen* on käytetty kolmessa kysymyslauseessa. Hakukysymyslauseita on esimerkeissä (26) ja (27). Vaihtoehtokysymyslauseet on muodostettu usein kysymysliitteellä *-ko*, ja isäntäsana on *olla* (27 kpl), *vielä* (6 kpl), *jos* (4 kpl), *saada* (1 kpl) ja *tulla* (1 kpl). Vaihtoehtokysymyslause on esimerkissä (28). Kysymyslauseet on usein rakennettu epäsuoran eli alisteisen kysymyslauseen avulla, kuten on esimerkeissä (29) ja (30).

- (26) ***Kuinkas*** *sinä olet nykyjään voinut? Ja kuinka on sinun tyttösi laita?* (Fredrik Tuominen, 23.1.1906)
- (27) ***minkälainen*** *vuasi sine tuli vime kesänä* (Samuel Suovaniemi, 13.1.1906)
- (28) ***Onko*** *isällä aikomus nurempia veljiä tai sisaria kouluttaa?* (Fredrik Tuominen, 25.11.1903)
- (29) *ja kysyn **kuinka se kaapon peerhe nyt vooi** – – ja **kuinka se salttu nyt voii** terveyren puolesta* (Hilja Toopakka, 1.4.1908)
- (30) *Ja minä kysyn sinulta **vieläkö** Äiti on kauhavalla* (Antti Kangas, 26.3.1882)

Kirjeistä 21:ssä (42,0 %) on selvästi havaittavissa, että niissä vastataan saadussa kirjeessä esitettyihin kysymyksiin. Kysymyksiin vastaamisen jaksojen tunnistamista vaikeuttaa se, etteivät kirjeenvaihtajat viittaa yleensä suoraan toisen osapuolen esittämiin kysymyksiin tai pyytämiin lisätietoihin, vaan kysymyksiin vastataan muun kerronnan lomassa (Gerber 2000: 5). Todennäköisesti prosenttiosuus on kuitenkin lähempänä sataa, mutta varmuutta asiaan en voi saada, sillä analysoin pelkästään Pohjois-Amerikasta lähetettyjä kirjeitä.

Toisen ihmisen kirjoittamaan tekstiin voidaan viitata referoinnin avulla niin, että kirjoittajan oma ja lainattu teksti voidaan erottaa toisistaan. Referointi koostuu yleensä kahdesta osasta, johtoilmauksesta ja referaatista. (VISK 2008 § 1457, 1459.) Aineistoni yhdeksässä kirjeessä (18,0 %) referoidaan saatuja kysymyksiä. Johtolause alkaa puhujan esittelyllä, joka on aineistossani yksikön 2. persoonassa *sinä* tai monikon 2. persoonassa *te*. Johtolauseeseen verbinä on kommunikaatioverbi *kysyä* (6 kpl), *sanoa* (1 kpl) *puhua* (1 kpl) tai vastaanottajan toimintaan vaikuttamaan pyrkivä verbi *houkutella* (1 kpl). Puhuteltava eli viestin vastaanottaja ilmaistaan kahdessa johtolauseessa. Kuudessa lauseessa referointiin käytetään alisteista kysymyslauseetta, josta olen antanut esimerkit (31) ja (32). Kahdessa lauseessa referointiin käytetään referatiivirakennetta, jossa verbi on referatiivimuodossa. Esimerkissä (33) verbin on *orottaneen*. Yhdessä lauseessa referointimuotissa käytetään myös suoraa esitystä, jossa referoitava aihe identifioidaan elatiivimuotoisella adverbialilla *rahasta* (esimerkki (34)). Kotoa tullevissa kirjeissä on pyydetty neuvoja kotitilan asioihin, tiedusteltu mahdollisesta koti-ikävästä, ihmetelty kotiinpaluun lykkäytymistä sekä kyselty velan takaisinmaksun perään.

- (31) *sinä kysyit mitä minä sanon sen muurin suhteen* — — *minä en voi siihen sanua muuta kuin tehdä niin kuin voitte ja hyväksi näjette en tahtos olla huoleton* — — *mutta kun en voi auttaa niin jätän sen teidän haltuun* (Iisakki Kangas, 10.7.1895)
- (32) *kysyt josko minun on tullut mieleeni koti ja synnyinmaani* *voin vastata että on monetikin niin käynyt varsinkin viime aikoina.* (Fredrik Tuominen, 27.12.1903)
- (33) *sanoite orotaneen* *minua kotia ei minun lähtöni tullukaa vaika vähän meinasin ja kirjoitin teilekkin että tuun sine vaan en tierä nyt märätä koska tuun koska aikakin näyttää vähä paranevan vaikka palkat siitä on kyllä huonot että ruokaan ja vaatehin saa panna kaikki mitä tienaa melkein* (Samuel Suovaniemi, 4.10.1904)
- (34) *ja tee puuhuute meillen siitä rahasta* *ja kylä sitä on hyvin paha teeillen paana ettei meillä nyt ole ja kylä mee olisime teeillen siitä panne tulemaan heti* (Hilja Toopakka, 18.10.1901)

Kirjeistä 12:ssa (24,0 %) ei referoida saatuja kysymyksiä. Esitetty kysymys voidaan kuitenkin päätellä kirjoitetun vastauksen perustelusta (VISK 2008 § 1205). Kielteistä vastausta käytetään kuudessa kirjeessä (12 %). Esimerkissä (35) on selvästi vastattu kysymykseen kapakoissa käynnistä ja esimerkissä (36) puolestaan on tiedusteltu kotiinpaluun ajankohtaa. Kuudessa aineistoni kirjeessä (12 %) käytetään myönteistä vastausta. Antti Kangas kirjoittaa esimerkissä (37) villapaitojen olevan hyvä vaateparsi myös Pohjois-Amerikassa. Myöhemmässä kirjeessä käykin ilmi, että hänelle on lähetetty neulottuja villapaitoja kotoa. Esimerkissä (38) on tiedusteltu raha-avustusten saamisen mahdollisuutta.

- (35) *ja en minä ole salunas käynyt vain kyllä täällä täyty jonkun lasin vina otta sillä mulla on sellainen työ että ei pysy muten tervessä* (Samuel Suovaniemi, 30.6.1903)
- (36) *ja sitä ei tierä koska minä tulen suomen sillä ei minun ole sinne vielä ollu ikävä ja kun ei minulla sielä ole mitän nin mitä minä sielä ten ja tälä on minulla hyvä ruoka ja hyvät työ kaverit ja rahaa on aina tarpeksi niin ei yksinäinen miäs muta tarvitte* (Antti Kangas, 29.5.1882)
- (37) *saan sanoa kyllä villaiset paidat on hyviä tääläkin* (Antti Kangas, 11.2.1882)
- (38) *Mitä taas tulee sinun avustamiseesi, sen koitan tehdä parhaani mukaan sinun suhteesi.* (Fredrik Tuominen, 25.11.1903)

Saadun kirjeen kommentoinnin jakso esiintyy 12 kirjeessä (24,0 %) ja kymmenessä lauseessa. Kommentoitaviin uutisiin ja kuulumisiin viitataan yleensä referointimuotilla. Johtolauseita on rakennettu pääosin kahdella tavalla: siirtolainen viittaa saatuu kirjeeseen tai viittaamalla saatujen uutisten vastaanottamiseen. Johtolauseissa käytetään verbejä *nähdä* (4 kpl), *huomata* (2 kpl), *olla* (1kpl) sekä *kuulla* (3 kpl). Kahdeksan lausetta alkaa *että*-alustuskonjunktioilla (esimerkit (39)–(41)), ja neljässä lauseessa käytetään referatiivirakennetta (esimerkit (42) ja (43)). Yhdessä kirjeessä kommentoidaan saatua kirjettä *kun*-alistuskonjunktioita käyttämällä (esimerkki (44)).

- (39) *näin kirjestä että siellä on sateinen kesä ettei tahdota heinänkään voida paljon nitää se on kyllä ikävää mutta minkäs sille tekee* (Hilja Toopakka, 28.9.1902)
- (40) *oli ikävä kuula että äiti on niin kauvan sairastanu ja käyny huonoksi että ei tuntisi* (Samuel Toopakka, 4.10.1904)
- (41) *Kortissasi on että olet rakastunut johonki sikäisistä tyttäristä – olisinpa nyt siellä niin kiusaisimpa sinut hyvä päiväisesti* (Fredrik Tuominen, 9.5.1904)
- (42) *saanoite hirvasenkin kuollen – ja sanoite vielä kätennäkin loukannen kyllä ei teillä ole lion yhtän sitä onia enempä kuin meilläkän* (Hilja Toopakka, 1.4.1908)
- (43) *kehuut olleen kauniin köörin siellä Turun tuomiokirkossa laulamassa. Olisipa tosiaankin ollut hauska kuulla.* (Fredrik Tuominen, 27.12.1903)

- (44) *se on hauska **kun** siellä on kesä lupavan moinen* (Samuel Suovaniemi, 30.6.1903)

Lupausten antamisen jaksoa käytetään 23 kirjeessä (46,0 %). Suurin osa (16 kpl) lupauksista liittyy rahälähetyksiin. Rahälähetyksistä oli tärkeää kertoa sen ajankohta ja mahdollisesti jo tiedossa oleva summa (esimerkki (45)). Silloin kun rahälähetyksen ajankohdasta ei ollut vielä tietoa, siirtolainen lupasi lähettää rahaa tiettyjen ehtojen toteutuessa. Esimerkissä (46) Suovaniemi lupaa lähettää rahaa, jos tervehtyy ja saa olla töissä. Yhdessä kirjeessä luvataan lähettää myös muistoksi valokuva (47).

- (45) *Tänä päivänä taasen lähetän 30 dollaria* (Fredrik Tuominen, 28.8.1905)
 (46) *jos minä tulen entiseen terveyteeni [ja] aina työnsä saa olla niin kyllä minä koitan vähän jollaiki katsoa* (Samuel Suovaniemi, 25.3.1904)
 (47) *ja kun tule tilaisuus nin minä lähetän joka veljelle walokuvani muistoksi jos ei toisiansa enä luonnon silmilä nährä* (Antti Kangas, x.5.1882)

Neljässä kirjeessä (8,0 %) annetaan lupauksia raittiudesta. Esimerkissä (48) Tuominen lupaa pysyvä raittiina yhdessä matkakumppaninsa kanssa. Kahdessa kirjeessä annetaan myös lupauksia kotiinpaluusta. Esimerkissä (49) Suovaniemi kertoo tulewansa kotiin seuraavana kesänä. Yhdessä kirjeessä luvataan kirjoittaa kotiin uudelleen nopeammalla aikataululla (50).

- (48) *Päätös on kansa tehty että ei nautita väkijuomia eikä ryhdytä mihinään pahoin seuroin, älä olenkaan epäilekkään.* (Fredrik Tuominen, 16.2.1903)
 (49) *ja nyt ilmoitan vähän sitä että ei minun vielä sovi tula sine vaan kylä minä tulen site kun minu aikani kun minä olen tälen 3 vuore reisule [lähtenyt] seuraavana kevänä tulen sine silo on varma että en tierä vaikka tulisin enemiki kun pasajata ei sitä tietä koska se pasa niin minä tulen site kun minä tulen site* (Samuel Suovaniemi, 26.4.1904)
 (50) *ja minä kirjoitan toisten pikemin* (Hilja Toopakka, 8.2.1915)

Dispositio eli vaatimuksen jakson funktio on sosiaalisten suhteiden vahvistaminen. Jakso esiintyy kymmenessä kirjeessä (20,0 %) ja 13 lauseessa. Vaatimukset esiintyvät kahdeksassa lauseessa käskynä. Yksi niistä on negatiivisessa muodossa (esimerkki (51)). Nesessiivirakennetta käytetään kolmessa lauseessa (esimerkki (52)). Kahdessa lauseessa käytetään vaatimuksen ilmaukseen verbiliittoa, jossa apuverbinä on modaaliverbi *saada* ja pääverbinä *panna* tai *kirjoittaa*. Esimerkissä (53) Toopakka antaa ohjeet siihen, miten siskojen tulee toimia, kun he saavat kirjeen mukana pätkän silkkinauhaa. Yhdessä vaatimuksessa (esimerkki (54)) on käytetty kohteliaisuusfraasia *ole hyvä* ja käskyä on lisäksi

pehmennetty käyttämällä konditionaalia. Vaatimuksista kuusi liittyy tavaravaihtoon kirjeenvaihtajien välillä. Neljä vaatimuksista liittyy rahaan (esimerkki (55)).

- (51) *ja **äläkää salvattako** sitä [hevosta] enen kun täysikasvoisa* (Samuel Suovaniemi, 11.10.1908)
- (52) ***ei** minulle **pirä lähettää** mitän watetta eikä kengiä sillä ei ne ole tälä tyritä osta* (Antti Kangas, 29.5.1882)
- (53) *Sanna ja Pija **sa** sen silkki nauhan **panna** tasan jotta savat sitä hiusnauhat* (Hilja Toopakka, 11.6.1900)
- (54) *Olepa hyvä ja **ota selvää voisitko** saada hommattua sieltä nuottikirjoja tänne meidän soittokunnalle? Sille ne tulee tässä maassa hirveän kalliiksi ostaa ja meillä kuin ei vielä ole ensimmäistäkään Suomalaista kappaletta.* (Fredrik Tuominen, 9.5.1904)
- (55) *Minä panin sinullen tulemaan rahaa kaksikymmentä taalaa – – oli tarkootus panna se lukkarillen mutta **anna** se lukkarillen sillä ei suinkaan sinulla ole niin tarves* (Iisakki Kangas, 25.1.1893)

Petitio eli pyynnön jakso myös vahvistaa kirjeenvaihdossa olevien sosiaalista suhdetta. Pynnön jaksoa käytetään 19 kirjeessä (38,0 %) ja 24 lauseessa. Pyyntöä käytetään huomattavasti vaatimusta enemmän. Tämä voi johtua siitä, että pyyntö on tyyliään vaatimusta kohteliaampi. Yhdeksässä lauseessa pyyntöä seuraa myös perustelu. Pyyntöjä koostuvat yleensä päälauseesta, jonka verbinä on usein *pyytää* (10 kpl) ja *toivoa* (3 kpl), sekä *että*-alkuisesta sivulauseesta (esimerkki (56)). Imperatiivia kohteliaampaa konditionaalia käytetään kuudessa lauseessa. Imperatiivia käytetään puolestaan viidessä *että*-alistuskonjunktioilla alkavassa sivulauseessa. Yksi pyynnöistä alkaa konditionaalilla (esimerkki (57)). Toinen yleinen tapa esittää pyyntöjä on käyttää käskylausetta: aineistossa on viisi verbialkuista käskylausetta (esimerkki (58)) ja kaksi sivulauseella alkavaa käskylausetta (esimerkki (59)). Kahdessa pyynnössä kahta imperatiivin sisältävää päälauseetta yhdistää *ja*-konjunktio (esimerkki (60)).

- (56) *ja myöskin toivon **että** eläisitte siviästi ja puhtaasti että kerran jos herra sallii saisimme toisemme kohrata onnelisna ja puhtaana samassa kuin viimeisen kerran erosimme* (Iisakki Kangas, 9.7.1893)
- (57) ***Toivoisin** sinun käyvän valokuvassa siinä [ylioppilas]puvussa että näkisin miltä näytät aika mieheksi tultuasi* (Fredrik Tuominen, 1.5.1905)
- (58) ***Älkää** rakas Äiti minua **murehtiko** minä voin täällä paljo paremmin kun kotona* (Antti Kangas, 4.12.1881)
- (59) *että **jos** on meidän paikkaisija tänne kaupunkiin tulevoja niin lähettäkää minulle kansallis pieksut minä en saata täällä pitää yhtä tämän maan kenkijä ne surettaa niin jalkoja* (Hilja Toopakka, 21.5.1900)
- (60) ***te hyvin ja ilmoita** onko ketän kotokylästä tälä ja jos panet hänen atresinsä minulle nin sinä tet hyvin* (Antti Kangas, 30.3.1884)

Kirjeissä olevat pyynnot liittyvät usein yhteisten tuttujen osoitteistojen saamiseen (4 kpl), rahaan (4 kpl) sekä kirjeenvaihdon jatkumiseen (4 kpl). Iisakki Kangas pyytää vaimoaan elämään siveästi (3 kirjettä) ja vaalimaan uskoa Jumalaan (1 kirje). Esimerkissä (61) Iisakki Kangas pyytää vaimoaan olemaan kärsivällinen tulevan rahalähetyksen suhteen. Suovaniemi pyytää esimerkissä (62) vanhempiaan vastaamaan kirjeeseen heille sopivana ajankohtana.

- (61) *ja pyyrän että olet kärsiwällinen kansani sillä tiärän kyllä että ei taira help-
poa olla sinullen jos ei minullenkaan – – wakuutan että joka sentin kuin mi-
nulla on tahron käyttää yhteiseksi hyväksemme – – toivon ettet murhella it-
siäs rasita* (Iisakki Kangas, 3.8.1895)
- (62) *kun tuntu aika nin vastatka* (Samuel Suovaniemi, 13.1.1906)

Kirjeissä käytetään toisinaan myös ohjeita sisältäviä jaksoja. Näin on tehty seitsemässä kirjeessä (14,0 %) ja 12 lauseessa. Ohjeita annetaan neljässä lauseessa käyttämällä kon-
ditionaalia (esimerkki (63)) ja imperatiivia (esimerkki (64)). Kahdessa lauseessa käyte-
tään verbiliittoa, jossa apuverbinä on modaaliverbi *pitää* ja pääverbinä *lähteä* (65). Esi-
merkissä (66) on käytetty epävarmaa tekemistä ilmaisevaa verbiä *taitaa*. Kolmessa lau-
seessa ohje annetaan verbiliitolla, jossa apuverbinä on *koittaa* 'yrittää' ja pääverbinä *olla*
(67).

- (63) *kuin joskus vielä tulee rahaa – – niin olis paras – – **lähettäisit** vaasaan vaih-
rettavaksi sillä sais enempi taalasta kuin maalla* (Iisakki Kangas, 1.11.1894)
- (64) *onko nuorimpia siskoja pantu kouluun **olka hyvät ja panka** kyllä se on hyvä
kuin taita lukia vielä vanhempanakin* (Hilja Toopakka, 11.6.1900)
- (65) *ja saltulen sanon **ettei** nyt juokaa tällä tietua **pirä lähtijä** tänne ei täälä ole
nyt tietua työhön pääsöstä ainakaan täs kaupungis* (Hilja Toopakka,
21.5.1900)
- (66) *Tässä viimeiseksi ilmoitan Gustaan tulosta että **taitaa olla paras pysyä ko-
tona** täälä on paljon sellaista aikaa josta ei kotona tiedä mitään* (Antti, Kan-
gas 11.2.1882)
- (67) *pyyrän teitä rakkaalla mielellä etä **koittaasia** heittää pois vihan ja ynseyhen
ja **koitakaa olla** ahkerat lukemaan silä se tulee aina omaan etee maallisesti
ja hengellisesti kyl sitä pois turhuuren synnin ja **koittaa olla** vanhemmille
kuuliaisit – – **olkaa ahkerat** lukemaan ja tottelevaisia* (Hilja Toopakka,
11.3.1900)

Neljässä kirjeessä annetaan neuvoja siitä, kannattaako perheenjäsenen tai -tutun tulla siir-
tolaiseksi. Yhdessä kirjeessä ohjeita annetaan vanhemmille nuorempien sisarusten kou-

luttamisesta. Kahdessa kirjeessä annetaan nuoremmille sisaruksille elämänohjeita. Erityisesti kuuliaisuus ja opiskelu on nähty tärkeinä. Annetut ohjeet aina perustellaan. Yhdessä kirjeessä annetaan ohjeita rahanvaihtoon.

4.4. Siirtolaiskirjeen loppumuodollisuudet

Conclusiota eli kirjeen päätösjaksoa käytetään 40 kirjeessä (80,0 %). Kirjeen päättämällä on tärkeä funktio kirjeen maailmasta poistumiseen (Laitinen & Nordlund 2012: 70), sillä se on merkinä kirjeen lopun alusta (Attebery 2007: 41). Olen jaotellut kirjeiden päätösstrategiat viiteen ryhmään, ja analyysin tulos on luettavissa taulukosta 7.

TAULUKKO 7. Päätösformulat.

Kirjeen päättäminen käsiteltävien asioiden loputtua (26 kpl)

- *ja eikä minulla ole nyt erin omaista kirotamista nyt tällä kertaa* (Hilja Toopakka, 11.3.1906)
- *Siis en taasen osaa paljon enempää kirjoittaa* (Fredrik Tuominen, 23.1.1906)

Kirjeen päättäminen ilmoitukseen lopettamisesta (9 kpl)

- *tähän lopetan tyhjän aikeisen kyhäyksen* (Antti Kangas, 26.3.1882)
- *ja nyt lopetan ja päätän tämän* (Samuel Suovaniemi, 22.3.1904)

Kirjeen päättäminen ajanpuutteen vuoksi (2 kpl)

- *en voi tällä kertaa kirjoittaa enempi vaan täytyy lopettaa tämän heikon kyhäilyni* (Hilja Toopakka, 11.7.1900)
- *ei minulla ole aika kirjoittaa* (Antti Kangas, 24.2.1886)

Kirjeen päättäminen, koska sisältöä on jo tarpeeksi (2 kpl)

- *kyllähän sitä olis kertomista mutta ehkä lopetan tällä kertaa* (Samuel Suovaniemi, 12.1.1915)
- *Täytynee jo lopettaa tämä kirjeeni että on toistenkin jotain kertomista* (Fredrik Tuominen, 1.5.1905)

Kirjeen päättäminen metaforiseen poistumiseen (1 kpl)

- *ja nyt ojennan käteni ja käättelen hyvästiin* (Hilja Toopakka, 18.10.1901)

Kuten taulukossa 7 kerrotaan, yleisin tapa kirjeen lopettamiselle on käsiteltävien asioiden loppuminen. Yhdeksässä kirjeessä asiaosa päätetään ilmoitukseen, että asiaosa loppuu ja päätösosa alkaa. Kahdessa kirjeessä mainitaan, että aikaa ei ole enempää käytettävissä kirjoittamiseen. Kahdessa kirjeessä kerrotaan, että asiaa on jo tarpeeksi yhteen kirjeeseen. Toopakan 18.10.1901 päivätyssä kirjeessä kirjeen maailmasta poistutaan metaforisesti kättelyllä.

Aineistossani käytetään *valedictiota* eli lopputervehdystä 39 kirjeessä (78,0 %). Lopputervehdyksenä käytetään 34 kirjeessä *hyvästi*-ilmausta tai sen yleislainavastinetta *kupai* tai sitaattilainavastinetta *good by*, kuten esimerkeissä (68) ja (69). Lopputervehdyksissä on näkyvissä raamatullisperäisiä fraaseja: kahdeksassa kirjeessä lukija jätetään *Herran haltuun* ja kirjeessä toivotaan *korkeamman siunausta* (esimerkki (70)). Kolmessa lopputervehdyksessä toivotetaan kirjeen vastaanottajalle *onnea (ja menestystä)*. Yhdessä kirjeessä lopputervehdyksessä kiitetään vanhempaa hyvästä kasvatuksesta (esimerkki (71)). Yhdeksässä (18,0 %) kirjeessä on käytetty useaa lopputervehdystä.

- (68) *ja jäätän teeirän hyvästin ja herran haaltun ja onnia ja menestystä tooivotan teeillen myös etenkin päin* (Hilja Toopakka, 11.3.1906)
- (69) *hyvästi ja toiste pirän enämpi kupai* (Hilja Toopakka, 8.2.1915)
- (70) *Paljon korkeimman siunausta teille molemmille* (Fredrik Tuominen, 16.2.1903)
- (71) *Hyvästi ja monet tuhannet kiitokset äiti kullalle joka on minun hellästi ylös kasvattanu ja hoitanu* (Antti Kangas, 29.5.1882)

Captatio benevolentiaen eli hyvän voinnin toivottamisen jakso on 18 kirjeessä (36,0 %). Kirjeissä 11:ssä kirjoitetaan *voi hyvin* ja kolmessa *voi parhaiten*. Yhdessä kirjeessä toivotetaan *hauskaa wointia* (72). Lopputervehdyksen jakso on 12 kirjeessä sidottu *ja-rin*-nastuskonjunktioilla yhteen hyvän voinnin toivottamisen jakson kanssa (esimerkki (73)). Kolmessa kirjeessä käytetään alkumuodollisuuksissa tuttua hyvän voinnin toivottamisen kaavaa, kuten esimerkistä (74) huomaa. Hyvän voinnin toivottamisen jakson tärkeydestä kertoo se, että 11 kirjeessä (22,0 %) toivotetaan hyvää vointia sekä kirjeen alku- että loppumuodollisuuksissa.

- (72) *ja sanon hyvästi ja hauskaa wointia* (Samuel Suovaniemi, 12.1.1915)
- (73) *hyvästi ja voi hyvin piänen perhes kansa* (Antti Kangas, x.5.1882)
- (74) *Woinut olen hyvin jota korkein suokoon teidänkin osaksenne rakkaat veljet* (Fredrik Tuominen, 9.5.1904)

Terveisten lähettämisen jakso on 34 kirjeen loppumuodollisuuksissa (68,0 %). Kirjeen vastaanottaja on terveisten vastaanottajana 28 kirjeessä. Vastaanottajaa pyydetään välittämään terveisiä myös sukulaisille (16 kpl), tutuille (15 kpl) sekä muille perheenjäsenille (14 kpl). Jos kirjeessä on lähetetty terveisiä myös muille kuin kirjeen vastaanottajalle, kirjoittaja korostaa, että kirjeen vastaanottaja on kuitenkin tärkein terveisten vastaanottaja. Näin on tehty esimerkeissä (75) ja (76). Kahdessa kirjeessä myös välitetään terveisiä

toisilta siirtolaisilta (esimerkki (77)). Siirtolaiset yleensä kvantifioivat lähettämiensä terveisten määrää: terveisiä lähetetään *paljon* (24 kpl), *tuhansittain* (4 kpl), tai ne ovat *monilukuisia* (1 kpl). Terveisiä myös arvotetaan, sillä ne saattavat olla *rakkaita* (5 kpl) tai *rakkaimpia* (2 kpl).

- (75) *ja terveisiä meiltä kaikillen sukulaisillen ja tuttavillen mutta olkaa itte ensin ja viimeiseksi tervehtitty* (Hilja Toopakka, 15.2.1911)
- (76) *van sanon paljo hyvinvoipaisia terveisiä kaikille jotka minua vielä muista muta ole ite ja berhes ensiksi ja wimeitesi tervehtitty tuhansille terveisillä ja onen toivotuksilla* (Antti Kangas, 24.1.1886)
- (77) *ja paljon terveisiä ja onnen toivotuksia kaikillen tutuillen ja sukulaisillen mutta ole itte ensin ja viimmeite tervehtitty sano serältä terveisiä kaikillen jotka vain tuntee* (Iisakki Kangas, 24.10.1893)

Allekirjoitettuja kirjeitä on 44 kappaletta (88,0 %). Perhekirjeiden epämuodollisuus näkyy hyvin allekirjoituksen jaksossa, sillä allekirjoitus puuttuu kokonaan kuudesta kirjeessä. Lisäksi Tuominen allekirjoittaa kaikki kirjeensä pelkällä etunimellään. Olen jaotellut allekirjoitusformulat kolmeen kategoriaan. Sen tulos on esitetty taulukossa 8.

TAULUKKO 8. Allekirjoitusformulat.

Suhteen laatuun viittaaminen 21 kpl

- *Olkaa rakkaasti tervehditty veljeltänne Frediltä* (Fredrik Tuominen, 18.4.1903)
- *Näitä toivoo oma tyttönne ja vävynne Matti ja Hilja Pakka* (Hilja Toopakka, 11.7.1900)

Keskusteluun viittaaminen 13 kpl

- *Näitä lausu ystävällisesti ja kunnioituksella Isak Kangas* (Iisakki Kangas, 9.7.1893)
- *Näin puheli weljesi Antti Kangas* (Antti Kangas, 27.8.1882)

Kirjoittamiseen viittaaminen 6 kpl

- *näitä pirti Hilja Pakka* (Hilja Toopakka, 1.4.1908)
- *Tämän kirjan kyhäili Konearttin kaupungis Boikanne Antti Kangas* (Antti Kangas, 29.5.1882)

Taulukosta 8 näkee, että allekirjoituksissa viitataan kirjeenvaihdossa olevien osapuolten väliseen perhesuhteeseen: kirjeissä puhutaan *veljestä*, *tyttärestä*, *vaimosta* tai *miehestä*. Kirjeen dialogisuuteen viitataan käyttämällä verbejä *lausua* (9 kpl) ja *puhua* (1 kpl). Kuudessa kirjeessä viitataan kirjeen kirjoittamisen prosessiin verbeillä *piirtää* (5 kpl) ja *ky-näillä* (1 kpl). Yleisimmin kirjeet on allekirjoitettu etu- ja sukunimellä (29 kpl). Kolmessa kirjeessä on lyhennetty joko etu- tai sukunimeä. Kahdessa kirjeessä käytetään lopputervehdystä *kunnioittaen* ja yhdessä juhlovaa *olkaa rakkaasti tervehditty*.

Yhteystiedot kerrotaan 13 kirjeessä (26,0 %). Ajantasaisten yhteystietojen lähettäminen on ollut kirjeenvaihdolle ensiarvoisen tärkeää. Loppukirjoituksen jakso on 17 kirjeessä (34,0 %). Loppukirjoitukseksi olen tulkinut kaikki ne kirjoitukset, jotka ovat allekirjoituksen jälkeen ja eivät ole osoitetietoja. Kahdeksan loppukirjoituksista liittyy kirjeenvaihtoon. Neljässä kirjeessä pyydetään kirjoittamaan takaisin (esimerkki (78)). Kahdessa kirjeessä annetaan ohjeita kirjeeseen vastaamiseen (esimerkit (79) ja (80)). Esimerkissä (81) Tuominen ihmettelee, miksei ole saanut kirjettä veljeltään, ja esimerkissä (82) Tuominen perustelee, miksi on lähettänyt kirjeen Turun sijasta Haapakoskelle.

- (78) *Toivot että vastaat heti ja panet joitain tietoja erityisistä asioista tämän koverin sisälä* (Iisakki Kangas, 24.4.1893)
- (79) *Muistutus, kirjoittakaa samat pyystavet atreosiin* (Antti Kangas, 29.3.1884)
- (80) *Koverin sat panna kirjan joka on sisällä sinä on Atressi* (Antti Kangas, 27.8.1882)
- (81) *Antolta en ole saanut moneen aikaan kirjettä vaikka olen vastannut enkä ennen kirjettä kuin saanu – – Hella ja Anna voivat pian varrota minulta kirjettä* (Fredrik Tuominen, 27.12.1903)
- (82) *Osoitan tämän kirjeen Haapakoskelle sillä luulen sen olevan myöhäistä lähettää Turkuun.* (Fredrik Tuominen, 1.5.1905)

Toinen yleinen loppukirjoituksen syy on terveisten lähettäminen. Näin tehdään viidessä kirjeessä. Kolmessa niistä välitetään myös yhteisten tuttujen terveisiä. Kolmen kirjeen loppukirjoituksessa vastataan kirjeeseen, joka on saatu ennen kirjeen valmiiksi saamista (83). Tämä viittaa siihen, että kirjeitä on saatettu toisinaan kirjoittaa useamman päivän ajan. Toisaalta esimerkissä (84) Tuominen valittelee loppukirjoituksessa joutuneensa kirjoittamaan kirjeen nopeasti. Kolme loppukirjoituksista liittyy rahaan: Esimerkissä (85) perustellaan, miksei rahaa ole lähettää, ja esimerkissä (86) annetaan ohjeita rahan käytöstä. Yhdessä kirjeessä kerrotaan, että työtilanne on paranemassa ja tuleva työ mahdollistaisi myös rahan lähettämisen kotiin.

- (83) *Sain sinulta kirjan vastaanottaa eileen illalla josa kysyit antti pesoola onko se raitis niin tässä vastan että onhan siälä täysi seliitys asiasta kun rahoja ei tule vaikka miäs saa lähes kaksi taalaa päivältä mutta tiärä ettet sano sitä kellen* (Iisakki Kangas, 9.7.1893)
- (84) *Tämä tuli kiireesti kirjoitettua, sillä on yksi työhön meno* (Fredrik Tuominen, 9.5.1904)
- (85) *minulta menii puolitoista sata markkaa watterhin kyllä on menny jos on tullu* (Antti Kangas, 29.11.1884)
- (86) *Anna tästä rahasta poijallen yksi taala että saa ostaa itsellensä talvitakin eli henkselit kyllä minä lähetän henselit kun passaa* (Iisakki Kangas, 24.10.1893)

5. SIIRTOLAISKIRJEIDEN TEEMOJEN ANALYYSI

Tässä luvussa analysoin aineistoni neljän yleisimmän teeman lauserakenteissa käytetyt tempus- ja modusmuodot, verbin pääluokan sekä teksti- ja lausetyypit. Käsittelen teemat järjestyksessä siten, että etenen kirjoitetuimmasta teemasta kohti vähiten kirjoitettua teemaa. Taulukoissa esitetyt prosenttiosuudet eivät ole teemojen välillä suoraan verrattavissa, sillä lausemäärissä on vaihtelua. Taulukoista on hyvä myös huomata, että lauseiden kokonaismäärä laskee, kun tarkastelussa ovat teemojen lausetyypit. Tämä johtuu siitä, että rajasin lausetyypianalyysin ulkopuolelle käsky- ja kysymyslauseet. Lisäksi lausetyyppien lausekonstruktiot voivat muodostua useammasta finiittiverbin sisältämästä lauseesta.

5.1. Teemana raha ja toimeentulo: *minä elän Amerigas enkä köyhäs Suomes*

Suurin osa siirtolaisista lähti Amerikkaan ansaitakseen rahaa (Jokinen 2008: 11). Siirtolaiset toivoivat saavansa tarpeeksi varallisuutta esimerkiksi oman kodin ostamiseen tai kunnostukseen Suomeen palattuaan. Osa keräsi rahaa sukutilan lunastamiseen vanhempien siirtyessä syytingille¹¹. Vaikka Amerikassa hintataso oli korkeampi kuin Suomessa, siirtolaisilla jäi rahaa myös säästöön (Jokinen 2008: 31).

Siirtolaiset huolehtivat Suomeen jääneistä perheenjäsenistään lähettämällä heille rahaa aina, kun se oli mahdollista (Saramo 2017: 169–170). Kirjeissä on useita viittauksia siitä, että rahaa on toivottu ja kyselty Suomesta lähetetyissä kirjeissä. Esimerkistä (86) huomaa, että rahan ansaitseminen ja kotiin lähettäminen olivat siirtolaisille emotionaalinen huolenaihe. Siirtolaiset tukivat vaikeina aikoina siirtolaisyhteisön jäseniä taloudellisesti. Tämä käy ilmi Iisakki Kankaan 24.10.1893 päivätyistä kirjeistä (esimerkki (87)).

- (86) *minä usen sitä tuman itsekseni ja minun on siitä paha mieleleni kun en minä voi teitä isä ja äitee yhtän helepata – ja minä tierän sen että sielä apu olis tarpen* (Hilja Toopakka, 8.2.1915)
- (87) *minä panen taas täs tämän viis taalaa koska ei sitä tahro kokoontua enempää yhtä haavaa vaikka minä meinasin panna vähän enemmän mutta täytyy auttaa erästä tuttavaa* (Iisakki Kangas, 24.10.1893)

¹¹ Syytinki tarkoittaa kiinteistöeläkettä, eli tilan perinyt lapsi elättää ja majoittaa vanhempansa heidän aikaisemmin omistamassaan kiinteistössä (KS 2020 s.v. *syytinki*).

Rahasta ja toimeentulosta kirjoitetaan 34 kirjeessä (68,0 %). Taulukossa 9 on koonti rahan ja toimeentulon kuvauksessa käytetyistä tempus- ja modusmuodoista, verbin pääluokista sekä teksti- ja lausetyypeistä.

TAULUKKO 9. Rahan ja toimeentulon kuvaus.

TEEMANA RAHA JA TOIMEENTULO					
Tempus			Tekstityyppi		
Preesens	225 kpl	76,3 %	Kuvaileva	99 kpl	33,6 %
Imperfekti	40 kpl	13,5 %	Argumentoiva	98 kpl	33,2 %
Perfekti	30 kpl	10,2 %	Kertova	91 kpl	30,8 %
Modus			Erittelevä	4 kpl	1,4 %
Indikatiivi	277 kpl	93,9 %	Ohjaileva	3 kpl	1,0 %
Konditionaali	17 kpl	5,8 %	Lausetyypit		
Imperatiivi	1 kpl	0,3 %	Transitiivilause	138 kpl	47,0 %
Verbin pääluokka			Intransitiivilause	116 kpl	40,1 %
Aktiivi	289 kpl	98,0 %	Kopulalause	16 kpl	5,6 %
Passiivi	6 kpl	2,0 %	Omistuslause	11 kpl	4,9 %
			Tilalause	4 kpl	1,4 %
			Eksistentiaalilause	2 kpl	1,0 %

Taulukosta 9 näkee, että yleisimmin käytetty tempus on preesens (76,3 %). Sen avulla kirjeessä kuvaillaan kirjoitushetken taloudellista tilannetta (esimerkki (88)) ja kerrotaan tulevista rahalahetyksistä Suomeen. Pieniä rahasummia on lähetetty rahanvälittäjien sijasta toisinaan myös kirjeen mukana (esimerkki (89)). Suurista rahasummista ei ollut kuitenkaan kyse, sillä siirtolaiset eivät luottaneet postinkulkuun: kirjeiden pelättiin katoavan matkan aikana (Jokinen 2008: 86). Kirjeissä lähetettävä rahamäärä kirjoitettiin myös aina tarkasti ylös (Keravuori 2011: 182). Preesensia käytetään aineistossani myös silloin, kun siirtolaiset joutuvat kertomaan, etteivät pysty rahaa lähettämään. Näin on tilanne esimerkeissä (90) ja (91).

- (88) *kyllähän tääläkin pärjää kun tekee työtä joka päivä mutta eihän tämä amerikan ole muuton niin hyvä kun sen luulis* (Samuel Suovaniemi, 11.10.1908)
- (89) *panen tämän kirjen sisällen yhren tollarin rahaa jos se pysy ettei mene välillä hukkan* (Antti Kangas, 11.10.1908)
- (90) *pyydät myöskin siinä rahaa, vaan tällä kertaa en sitä voi lähettä – ei auta oikein tyhjäksi itseänsä jättää* (Fredrik Tuominen, 25.11.1903)
- (91) *eikä täältä sovi tänä kesänä suuria rahoja toivoa kuin on huono palka kuin ei saa kuin taalan ja vaartin mutta toivon sen ylenevän kun kerkiä* (Iisakki Kangas, 9.7.1893)

Huomattavan paljon vähemmälle edustukselle jäävät imperfekti (13,5 %) ja perfekti (10,2 %). Imperfektin avulla kerrotaan lähinnä lähetettyjen rahalähetyksen summista ja lähetyssajankohdista (esimerkki (92)). Lisäksi sitä käyttämällä kuvataan, että rahaa on ollut aikomus lähettää, mutta suunnitelmia on jouduttu muuttamaan (esimerkit (93) ja (94)). Perfektin avulla kerrotaan lähetetyistä rahoista (esimerkki (95)) tai perustellaan sitä, miksi rahaa ei ole kotiin lähettäväksi (esimerkki (96)).

- (92) *minä panin sinullen tulemaan rahaa kaksikymmentä taalaa* (Iisakki Kangas, 25.1.1893)
- (93) *aijjoin myös viime kuussa lähettää sinulle rahaa vaan se jäi tähän kuuhun* (Fredrik Tuominen, 13.3.1906)
- (94) *Viime kirjeessä arvelin voivani enempi lähettää vaan satuin lainaamaan erälle, jonka luulin saavani siksi vaan en saanutkaan* (Fredrik Tuominen, 28.8.1905)
- (95) *minä olen lähettänyt kolme kymmentä talaa* (Iisakki Kangas, 9.7.1893)
- (96) *ei täältä ole vielä saanut rahaa kokoon niin että olisi sopinut lähettää* (Antti Kangas, 11.2.1882)

Modusmuodoista yleisin on indikatiivi (93,9 %). Sen avulla kuvataan toimeentuloa, rahan käyttöä ja arvoa sekä menneitä ja tulevia rahalähetyksiä Suomeen. Konditionaalia käytetään vain 17 lauseessa (5,8 %). Sen avulla siirtolainen ilmaisee tyypillisesti pahoittelun siitä, ettei rahaa ole ollut lähettää (esimerkki (97)), tai pahoittelee pieneksi jääneen rahalähetyksen summaa (esimerkki (98)). Passiivia sen sijaan käytetään vain kuudessa lauseessa (2,0 %). Esimerkissä (99) Tuominen kertoo palkkaansa tulevista muutoksista.

- (97) *panen tämän kirjan sisälleen kaksi taala koitteellen jos se tulee perillen kyllä tarvittis panna enemmänkin mutta ei ole saatu vielä litviikiä* (Iisakki Kangas, 15.8.1894)
- (98) *ja tee puhuite meillen siitä rahasta ja kylä sitä on hyvin paha teeillen paana ettei meillä nyt ole ja kylä mee olisime teeillen siitä panne tuleman heti* (Hilja Toopakka, 18.10.1901)
- (99) *uudelta vuodelta alennetaan täälläkin palkkoja 10 % joten minunkin palkka putoaa 200 dol. 1:80 cent päivältä* (Fredrik Tuominen, 28.8.1905)

Kuvailevaa, argumentoivaa ja kertovaa tekstityyppiä käytetään rahasta puhuttaessa lähes yhtä paljon. Nämä tekstityypit kattavat 97,6 prosenttia teeman lauseista. Kuvaileva tekstityyppi (33,6 %) on tekstityypeistä yleisin. Sitä käytetään pääsääntöisesti silloin, kun kirjoittaja haluaa kertoa, millainen hintataso Amerikassa on. Erityisesti ruuan hinta (esimerkit (100) ja (101)) on mainittu useissa kirjeissä. Muita elämiseen pakollisia kuluja ei

eritellä kirjeissä lainkaan. Kuvailevan tekstityypin avulla siirtolainen myös kertoo, kuinka paljon hän saa tienattua (esimerkki (102)).

- (100) *ruukaan menee 13 taalaa kuukaures joka on kuuskymmentäviis suamen markkaa siis täälä on taala nin kuin marka suomes* (Iisakki Kangas, 24.4.1893)
 (101) *ja vielä ilmoitan että tällä paikalla on ruoka tyristynyt että maksaa 20 suomen markkaa viikon ruoka* (Antti Kangas, 29.5.1882)
 (102) *en saa kuin taalan ja vaartin mutta toivon sen ylenevän kun kerkiä* (Iisakki Kangas, 9.7.1893)

Argumentoivaa tekstityyppiä (33,2 %) esiintyy lähes yhtä paljon kuin kuvailevaa tekstityyppiä. Sitä käytetään erityisesti perustelemaan rahälähetysten viivästymistä (esimerkki (103)) ja erittelemään sitä, mihin rahaa on kulunut (esimerkit (104) ja (105)). Kertovaa tekstityyppiä käytetään 30,8 prosentissa lauseista. Sen avulla siirtolainen kuvaa lähinnä menneiden ja tulevien rahälähetysten prosessia (esimerkit (106) ja (107)).

- (103) *kun on talvi aika että ei saa olla työssä joka päivä mutta kyllä muistan veljeni jos Jumala terveyttä lainaa* (Antti Kangas, 11.2.1882)
 (104) *se on täällä oikein ikävää kun on kaikki oman onnen nojas sen suhteen kun pitää itse kustantaa tohtori* (Samuel Suovaniemi, 25.3.1904)
 (105) *ruukaan ja vaatehin saa panna kaikki* (Samuel Suovaniemi, 4.10.1904)
 (106) *sata kolmetoista markkaa olen lähettänyt sinulle* (Antti Kangas, 26.3.1882)
 (107) *minä lähetän teillen rahaa kukauren pästä* (Samuel Suovaniemi, 10.x.1895)

Erittelevää lausetyyppiä esiintyy ainoastaan neljässä lauseessa (1,4 %). Sitä käyttämällä kerrotaan, millainen dollarin arvo on verrattuna Suomen markkaan (esimerkki (108)), tai arvellaan rahälähetysten olevan toistaiseksi viimeinen (esimerkki (109)). Ohjailevaa tekstityyppiä sen sijaan esiintyy vain kolmessa lauseessa (1,0 %): esimerkissä (110) kehoitetaan kirjeen vastaanottajaa olemaan odottamatta rahälähetystä.

- (108) *tämän kuun 16 pv lähetin kotia 75 dollaria eli 382 mk suomen rahassa* (Fredrik Tuominen, 25.11.1903)
 (109) *luulen taas kuukauden kuluttua voivani lähettää sinulle toisen saman suuruisen summan – – luulen että se lähetys tulee olemaan viimeinen* (Fredrik Tuominen, 13.3.1906)
 (110) *minä panen raha kotia jos en minä mene eremmä mutta ei sitä pirä orottaman ruveta* (Antti Kangas, 29.5.1882)

Lausetyypeistä esiintyy eniten transitiivilauseita (47,0 %) silloin kun puhutaan rahasta. Transitiivilauseen yleisimpiä verbejä ovat *lähettää* (27 kpl), *saada* (26 kpl) ja *panna* (14

kpl), kuten esimerkeistä (111)–(113) huomaa. Objektina on usein *raha* (36 kpl) tai sen rahayksikkö *taala* (13 kpl), *taalari* (1 kpl), *dollari* (3 kpl), *tollari* (1 kpl) sekä *markka* (7 kpl). Taala on arkinen vastine sanalle dollari (KS 2018 s.v. *taala*).

- (111) *ja kyllä minä lähetän sittä raha kahten tai kolmen wikon pästä 22 tallaria* (Samuel Suovaniemi, 30.6.1903)
- (112) *panen tämän kirjan sisällän kaksi taalaa koitteellen jos se tulee perillen* (Iisakki Kangas, 15.8.1894)
- (113) *minä san niin pientä palka että ei sillä sa kovin nopia kokon* (Samuel Suovaniemi, 30.6.1903)

Intransitiivilauseita käytetään 40,1 prosentissa kaikista tapauksista. Sillä kerrotaan esimerkiksi, miksei rahaa ole lähettää (esimerkit (114) ja (115)), tai lupaillaan tulevista rahalähetyksiä (esimerkki (116)). Yleisimpiä verbejä ovat *olla* (22 kpl), *tulla* (9 kpl), *panna* (6 kpl) sekä *saada* (6 kpl). Kopulalauseita on yhteensä 16 (5,6 %). Sen avulla siirtolaiset kuvailevat esimerkiksi ruuan hintaa (esimerkki (117)), palkan suuruutta (esimerkki (118)) ja tämänhetkistä tai tulevaisuuden toimeentuloa (esimerkki (119)). Erikoislausetyyppejä ei rahasta ja toimeentulosta kirjoitettaessa juuri käytetä, sillä niitä esiintyy vain 17 lauseessa. Erikoislausetyypeistä eniten esiintyy omistuslauseita (4,9 %). Sillä kuvaillaan esimerkiksi olotilaa (esimerkki (120)) ja toimeentuloa (esimerkki (121)). Muut aineistossa esiintyvät erikoislausetyypit ovat tilalause (4 lausetta) ja eksistentiaalilause (2 lausetta).

- (114) *minulla on mennyt* [rahaa] *paljo meni kun minä nitä jalkani sairasin* (Samuel Suovaniemi, 26.4.1904)
- (115) *Wiime kirjeessäni arvelin voivani enempi lähettää, vaan satuin lainaamaan eräälle, jonka luulin saavani takaisin* (Fredrik Tuominen, 28.8.1905)
- (116) *kyllä minä lähetän pian toiste jos vaan terveessä pysyn* (Iisakki Kangas, 25.1.1893)
- (117) *ruoka on tyristä* (Hilja Toopakka, 11.6.1900)
- (118) *palkat sittä on kyllä huonot* (Samuel Suovaniemi, 4.10.1904)
- (119) *vuoreen tuo tälä on kaikkein paranpia* (Antti Kangas, 27.8.1882)
- (120) *kyllä meillä on muresta siitä kytti rahasta* (Hilja Toopakka, 12.8.1900)
- (121) *ittellä oli niin suri raahan meenos* (Hilja Toopakka, 18.10.1901)

5.2. Teemana arki ja vapaa-aika: *täälä on setäkin ja olemme yhres portis*

Aineistoni siirtolaiset kirjoittavat arjestaan ja vapaa-ajastaan 34 kirjeessä (68,0 %). Kirjeissä kerrotaan pääasiassa perheen ja lähipiirin yhteisten Amerikassa asuvien sukulaisten

ja tuttavien kuulumisista (15 kirjettä) ja kuvaillaan suomalaissiirtolaisten järjestämää seuratoimintaa (7 kirjettä). Kirjeissä kerrotaan asumisjärjestelyistä (5 kirjettä) ja annetaan lupauksia raittiudesta (4 kirjettä). Muutamissa kirjeissä kirjoitetaan myös kotimaan ja perheen kaipaudesta (4 kirjettä) sekä siirtolaisperheen kuulumisista (3 kirjettä). Siirtolaiset kertovat myös tarjolla olevasta ruuasta (3 kirjettä) ja vapaa-ajan viettotavoista (3 kirjettä). Lisäksi he kuvailevat merkittäviä koko siirtolaisyhteisöä ravisuttaneita tapahtumia (2 kirjettä). Taulukossa 10 on esitetty arjen ja vapaa-ajan kuvauksen verbien tempus- ja modusmuodot, verbin pääluokka sekä teksti- ja lausetyypit.

TAULUKKO 10. Arjen ja vapaa-ajan kuvaus.

TEEMANA ARKI JA VAPAA-AIKA					
Tempus			Tekstityyppi		
Preesens	193 kpl	67,2 %	Kuvaileva	124 kpl	43,2 %
Imperfekti	58 kpl	20,2 %	Kertova	112 kpl	39,0 %
Perfekti	36 kpl	12,6 %	Argumentoiva	49 kpl	17,1 %
			Ohjaileva	2 kpl	0,7 %
Modus			Lausetyypit		
Indikatiivi	271 kpl	94,5 %	Intransitiivilause	110 kpl	40,3 %
Konditionaali	14 kpl	4,9 %	Transitiivilause	109 kpl	39,9 %
Imperatiivi	1 kpl	0,3 %	Kopulalause	21 kpl	7,7 %
Potentiaali	1 kpl	0,3 %	Eksistentiaalilause	14 kpl	5,1 %
Verbin pääluokka			Omistuslause	10 kpl	3,7 %
Aktiivi	267 kpl	93,0 %	Genetiivialkuinen lause	3 kpl	1,1 %
Passiivi	20 kpl	7,0 %	Kvanttorilause	3 kpl	1,1 %
			Tilalause	2 kpl	0,7 %
			Ilmiölause	1 kpl	0,4 %

Taulukosta 10 ilmenee, että preesens on selkeästi yleisin tempusmuodoista (67,2 %). Sen avulla nimetään samassa kaupungissa tai asuinpaikassa olevia yhteisiä tuttavien, kuten esimerkeissä (122) ja (123). Esimerkistä (124) voi päätellä, että yhteisten tuttavien kuulumisia on myös kyselty Suomesta tulleista kirjeissä. Tämä kertoo siitä, että siirtolaiset olivat yhä osa perheen ja kotipaikkansa sosiaalista verkostoa ja he välittivät tietoja verkoston jäsenten kuulumisista uudesta kotimaasta. Näin siirtolaiskirjeet toimivat myös osaltaan sosiaalisen valvonnan välineenä. (Cancian 2010: 69.)

(122) *ja alvarin liisa on kans joukkoinensa täs kaupungis* (Hilja Toopakka, 12.8.1900)

(123) *Talkkarin Juha on samas työs ja makaamme yhdes sängys* (Antti Kangas, 4.12.1881)

(124) *Kujanpän Jussista en tiärä mitän enkä hänen seurakunpanista* (Antti Kangas, 27.8.1882)

Suomalaissiirtolaiset kohtasivat uudessa maassa monenlaisia ongelmia. Sopeutumattomuus ja koti-ikävä saivat osan siirtolaisista käyttämään alkoholia (Niemi 2003: 16). Moni siirtolainen oli nuori perheetön poikamies, joka vapauduttuaan kyläyhteisön moraalisiin nöistä saattoi vapaasti viettää aikaansa kapakoissa (Kostiainen 1983: 62). Alkoholismi oli monen Suomeen jääneen perheenjäsenen pelkona (Niemi 2003: 16). Tämä sama huoli näkyy myös aineistossani. Preesensin avulla siirtolaiset vakuuttavat pysyvänsä raittiina. Tuominen kertoo esimerkissä (125), ettei hänellä ole syytä käyttää alkoholia. Esimerkissä (126) Iisakki Kangas puolestaan vakuuttaa vaimolleen, että hän on ja aikoo pysyä raittiina menneisyyden tapahtumista huolimatta. Preesensin avulla siirtolaiset kertovat myös vapaa-ajan seuratoiminnasta. Raittiusliike alkoi saada suomalaissiirtolaisten joukossa suurempaa kannatusta 1800-luvun viimeisten vuosikymmenten aikana. Jäsenmääriltään seuramat pysyivät kuitenkin siirtolaisyhteisöissä maltillisina, ja ne nousivat parhaimmillaankin vain muutamiin kymmeneen. (Kostiainen 1983: 62, 67.) Esimerkissä (127) Iisakki Kangas esittelee Rockportin raittiusseuran jäsenmäärää.

- (125) *Ja ei minun ikäväni puolesta tarvitse tarttua lasiin, eikä siis minun sen sisälöstä tarvitse tyydytystä etsiä suruuni. Sillä eihän minulla ole mitän surua, sillä olenhan niin kuin veljeni kanssa kuin olen Juhon mukana.* (Fredrik Tuominen, 16.2.1903)
- (126) *jotka tahtoo täällä juora ne juoo – – mutta minullen luullakseni semmoista ei tule tapahtumaan koskaan sillä olen Jumalan kiitos tullu torella huomamaan sen kurjan juomarin elämän jota täytyy minunkin surulla muistella – – siitä saat olla varma että olen ja tahron olla puhras ja raitis tästä eres sinun ja lasteni kunniaksi ja hyväksi niin kauvan kun elänen täällä* (Iisakki Kangas, 11.1.1894)
- (127) *Nyt on taas raittiusseura tänä päivänä se on jokatoinen pyhä sielä on paljon miehiä ja naisiakin on osasta ja toisia aina tulee jos niitä rikkookin nyt taas tulee paljon usia miähiä ja usilla voimilla meitä on kymmenen miästä kuusi on raitista ja toisetkin uhkaa tulla* (Iisakki Kangas, 25.2.1893)

Osa suomalaissiirtolaisista halusi jatkaa uskonnollisia perinteitä, joiden piirissä he olivat kasvaneet ja eläneet Suomessa. Seura- ja kirkkokunnilla onkin ollut suuri merkitys Pohjois-Amerikan siirtolaisille aina 1870-luvulta lähtien. (Kero 1996: 283.) Esimerkissä (128) Antti Kangas kertoo, että Ohion osavaltion Conneautin kaupunkiin on tulossa suomalainen pappi. Iisakki Kangas kirjoittaa esimerkissä (129), että myös Rockportin kaupunkiin yritetään saada suomalainen pappi. Preesensin avulla siirtolaiset kirjoittavat neljässä kirjeessä myös koti-ikävästään (esimerkit (130) ja (131)).

- (128) *meille tuloo suomalainen Bappi 3 kuukaureksi ja sarnaa Aina kun tilaisuus myörin anta* (Antti Kangas, 29.5.1882)
- (129) *pappia myöskin puuhataan kovalla voimalla* (Iisakki Kangas, 24.10.1893)
- (130) *Täälä menee aika sentän hupaisesti kuin ei päästä miälensä kovin syvällen kotoa ja sinua ja lapsia sillä täytyy ehkäistä miälestänsä pois sillä muuten ei pärjää* (Iisakki Kangas, 24.4.1893)
- (131) – – *joskus kun ajatuksissaan istuu ja miettii niin silloin tulee oikein paha olo. Waan kun ei taas sen pitemmälle ajattele niin se jälleen menee ohitse.* (Fredrik Tuominen, 16.2.1903)

Toiseksi yleisin tempusmuoto on imperfekti, ja sitä on käytetty 58 lauseessa (20,2 %). Imperfektia käytetään pääasiassa kuvailemaan, mitä siirtolaisyhteisössä on tapahtunut tai mitä kirjeen kirjoittanut siirtolainen on tehnyt vapaa-ajallaan lähimenneisyydessä. Esimerkissä (132) Iisakki Kangas kuvailee laivaonnettomuutta, ja esimerkissä (133) Tuominen kertoo tulipalosta. Tuominen kertoo esimerkissä (134) veljelleen käyneensä luistelemassa. Sen voi olettaa jatkuneen myös tulevaisuudessa, sillä Tuominen on hankkinut luistimet omakseen.

- (132) *Täälä kävi yksi laiva Filatelfiasta – – johonka pantiin kuuskymmentä tuhatta peiviä se lähti ehtoolla kuuren aikana pois ja saman iltana oli laiva miähi-neen päivineen merenpohjas* (Iisakki Kangas, 25.2.1893)
- (133) *Tämän kuun 4 pv ilalla oli täällä suuri tulipalo – – Palo melkein ¼ osa tästä pienestä kauppalasta.* (Fredrik Tuominen, 9.5.1904)
- (134) *Viime pyhänä minäkin kävin luistelemassa, ostin myös luistimet joista maksoin 1:50 cent. – – vielä sitä pääsi vähän eteenpäin* (Fredrik Tuominen, 25.11.1903)

Kuolemasta jouduttiin usein kertomaan myös kirjeen välityksellä (Saramo 2017: 167). Siitä kirjoitetaan imperfektissä ja perfektissä. Toopakan aviomies kuoli, ja Toopakka kirjoittaa (esimerkki 135)) asiasta vanhemmilleen vain muutama päivä kuoleman ja hautausten jälkeen. Myös Toopakan veli Suovaniemi kirjoittaa Matti Toopakan kuolemasta (esimerkki 136)). Pelkkä ilmoitus läheisen kuolemasta ei riitä, ja molemmissa kirjeissä annetaan lisää tietoa kuolemaan johtaneista syistä ja kuolin- ja hautauspäivästä.

- (135) *ja elämän kuoleman herraa näki hyväksi kutsua minu mieheni pois tältä surun murhen laaksosta jota jääime kaipaman minä koolome lasta – – ja hän sairasti meleen pari vuota ja hänessä oli sokuri tauti ja hän sai sen ylimäräisen väkiviinan nautimisesta ja hän kuoli tamik 2 p* (Hilja Toopakka, 8.2.1915)
- (136) *sillen koitti murhen aika wuaren alkaessa. Sen avio puoliso pääsi täältä muuttamaan iäiseen lepoon ja rauhaan kaikesta maaliman kamppailusta sairastettuan wuaren ajan – – Sillen jäi kolme lasta – – Se haurattiin 3 päivä tammikuuta 1915.* (Samuel Suovaniemi, 12.1.1915)

Arjen ja vapaa-ajan teeman lauseista 12,6 prosenttia on tempusmuodoltaan perfektissä. Sillällä kerrotaan esimerkiksi lapsen syntymästä (esimerkki (137)), siirtolaisyhteisön jäsenen kuolemasta (esimerkki (138)) sekä vapaa-ajan harrastuksista. Esimerkissä (139) Tuominen kertoo opetelleensa torven soittoa. Perfektiä käytetään myös kertomaan Suomesta tulleista ja muiden siirtolaisyhteisön jäsenistä kuultuja uutisia. Esimerkissä (140) Antti Kangas kirjoittaa kuulleen tuttavan kuolemasta ja esimerkissä (141) siitä, että Suomeen lähteneet kotipaikkakunnan siirtolaiset ovat päässeet takaisin kotiin.

- (137) *meillen on kans ilmaantunu piientä uutta piientä vääkeä ja niimeeksi silleen on paantu Matias Isaki* (Hilja Toopakka, 18.10.1901)
 (138) *valto kasari on täälä kuollu* (Samuel Suovaniemi, 11.11.1908)
 (139) *Minä jo olen oppinut torvellani hieman soittamaan. On oikein hartaasti opeteltu muutamia valssin pätkiä.* (Fredrik Tuominen, 1.2.1904)
 (140) *Olen kullu sen surusanoman että Toisen tuvan Teija on jättänyt tämän katoavaisen maailman Ja menny lunastajamme tykö* (Antti Kangas, 30.3.1884)
 (141) *olen kullu että koti paikan miähet on tullu kaikki takasi sinne* (Antti Kangas, 30.3.1884)

Modusmuodoista yleisin on indikatiivi (94,5 %). Konditionaalia käytetään 14 lauseessa (4,9 %). Esimerkissä (142) Iisakki Kangas perustelee, miksi hän ja muutama muu suomalainen eivät ole alkaneet itse poortaamaan eli huolehtimaan ruuan valmistamisesta, vaatteiden pesemisestä eivätkä kodinhoidosta, vaikka suunnitelmia aiheesta on tehty. Esimerkissä (143) Toopakka kirjoittaa mielipiteensä siitä, ettei siirtolaiseksi lähteminen ollut aina hyvä idea. Aineistossani esiintyy myös kerran imperatiivi ja potentiaali.

- (142) *kyllä me saissima mekin huaneet –Huhtalan justina olis ruvennu meillen emännäksi – kun olis ollu niin suuri hausi jotta olis mahtunu eres kymmenen miästä sillä toiset vakuuttaa että pääsis kahreksalla taikka yhreksällä taalalla ja olis pare ruoka* (Iisakki Kangas, 24.4.1893)
 (143) *kyllä Matin tuvan iskan ja sannankin olis ollut parenpi kuin olisivat ollet suomes kuin ei sa työtä tälä* (Hilja Toopakka, 11.6.1900)

Pääasiassa siirtolaisyhteisöstä ja vapaa-ajasta kirjoitetaan aktiivissa (93,0 %). Passiivia esiintyy 20 lauseessa (7,0 %). Passiivia käytetään kirjeissä erityisesti silloin, kun kuvataan seuratoimintaa. Esimerkeissä (144) ja (145) Iisakki Kangas kertoo raittiusseuran toiminnasta.

- (144) *siälä luetaan ja lauletaan raittius lauluja ja raittius lukua soitetaan harmonilla ja puhutan hauskoja puheita* (Iisakki Kangas, 25.2.1893)

- (145) *täällä puuhataan kans yhtä ja toista – päätettiin pitää onki iltamat raittius seuran hyväksi kolmen viikon päähän joka on pyhään päivän jälkeen ensi lauantakina ja piretän piäni näytös samas* (Iisakki Kangas, 24.10.1893)

Kuvailevaa tekstityyppiä käytetään 43,2 prosentissa lauseista. Siirtolaiset kertovat, keitä yhteisiä tuttavita ovat tavanneet ja kuka asuu samalla paikkakunnalla tai samassa poortitalossa. Lisäksi he kuvailevat vapaa-ajan toimintaa. Ruuasta kirjoitetaan kolmessa kirjeessä. Esimerkissä (146) Iisakki Kangas kuvailee poortitalossa tarjolla olevaa ruokaa. Myös Saramon analysoimissa amerikansuomalaisten kirjeissä ruoka nousee yhdeksi kuvailun aiheista. Runsaasta ja hyvästä ruuasta kirjoittamalla siirtolainen pystyi myös vakuuttamaan, että siirtolainen sai ainakin syötyä hyvin. (Saramo 2017: 173, 175.) Kertovaa tekstityyppiä esiintyy aineistossani 112 lauseessa (39,0 %). Pääasiassa siirtolaiset kertovat vapaa-ajallaan tekemistään matkoista, kuten Iisakki Kangas (esimerkki (147)). Toisinaan kirjeissä kerrotaan myös yhteisten tuttavien liikkeistä (esimerkki (148)).

- (146) *lihamakkaraa on aina ohrankryynipuuria ja kaiken moista kyytivelliä paatti justua – – hyvin sillä jaksaa sillä minun ei ole ollut vielä nälkä torellisesti yhtään kertaa* (Iisakki Kangas, 24.4.1893)
- (147) *toissa pyhänä teimme piänen huvirethen – – menimme ensin lenskaahin jaakon naapurin kattoon ja siitä sähkökaralla klaasteriin ja sieltä käyren kotia joka reisu maksoi ainuastaan kymmenen senttiä* (Iisakki Kangas, 14.2.1893)
- (148) *antti – – rannanjärvi lähti täältä melko määrin lauantaina – – me olimme saattelemas sitä klaasteriin asti kustaa rannanjärven kanssa sinne piti maksa kun kaksitoista senttiä tiketti* (Iisakki Kangas, 25.1.1893)

Yksi yleisin argumentoivan tekstityypin (17,1 %) käyttötavoista liittyy raittiuden vakuuttamiseen. Näin on tehty esimerkiksi (149). Argumentoivaa tekstityyppiä esiintyy paljon esimerkiksi Tuomisen kirjeessä, jossa hän perustelee, miksi pitää Suomen palosammusta tehokkaampana kuin Michiganin Republicin kaupungissa (esimerkki (150)). Aineistossani esiintyy myös kaksi lausetta ohjailevaa tekstityyppiä.

- (149) *ja en minä ole salunas käynyt vain kyllä tällä täyty jonkun lasin vina otta sillä mulla on sellainen työ että ei pysy muten tervessä* (Samuel Suovaniemi, 30.6.1903)
- (150) *Kyllä täällä on sentään paljon huonommat palosammutus neuvot kuin siellä Suomessa kuin ei meillä ole leiliä eikä mitään. Ja höyryruiskullakaan ei voi ikkunoita särkeä. Toiseksi siellä kuin ei huonesta saa tavaroita pois ottaa jos ne ovat vakuutettuja. Jos niin tekee niin ei saa vakuutus maksua.* (Fredrik Tuominen, 9.5.1904)

Monikäyttöiset lausetyypit kattavat yhteensä 87,9 prosenttia lauseista. Niistä yleisin on intransitiivilause (40,3 %). Sillä kerrotaan pääasiassa siirtolaisten asumisjärjestelyistä (151), kuvaillaan tarjolla olevaa ravintoa (152) sekä kerrotaan vapaa-ajan seuratoiminnasta (153). Yleisimmät intransitiivilauseiden verbit ovat *olla* (30 kpl), *mennä* (7 kpl), *kuolla* (3 kpl), *tulla* (3 kpl) ja *päästä* (3 kpl).

(151) *täällä on setäkin ja olemme yhres portis* (Iisakki Kangas, 24.9.1893)

(152) *on kahrellaanen ruisleipä ja kolmen ja nelijän laanen nisu aina pöyrällä perunaata – – teetä ja kahvi on aina pöyrällä* (Iisakki Kangas, 24.4.1893)

(153) *seura alkaa joka toinen pyhä säännöllisesti kello kuusi illalla* (Iisakki Kangas, 25.2.1893)

Toiseksi eniten esiintyy transitiivilauseita (39,9 %). Niillä siirtolainen kertoo esimerkiksi asumisolosta ja tuttujen tapaamisesta (154) sekä yhteisten tuttavien kuulumisista (155). Transitiivilauseen subjektina on yleensä *minä* (41 lausetta), *me* (12 lausetta) tai *hän* (12 lausetta). Yleisimmät transitiivilauseen verbit ovat *saada* (8 kpl), *tulla* (4 kpl), *maksaa* (4 kpl) ja *ilmoittaa* (4 kpl). Objektina on usein nimeltä mainittu siirtolaisyhteisön jäsen (11 kpl), *kirje* (3 kpl) ja *viina* (3 kpl).

(154) *Minä olen lähellä suomalaista sirtokunta samoilla baikoilla kun menny talvenakin – – enkä ole kullu suomen sanaa 3 kuukauten mutta ensi byhänä menen suomalaisia tervehtimän ja ne otta minua hyvin kohteliaisesti vastaan sen tierän jo entudesta* (Antti Kangas, 29.11.1884)

(155) *ja ilmoitan että minä olen saanut matti voikolta myös tietoja ja näin hänen kirjeitään missä hän sanoi loukkaantuneensa muta kuitenkin jo parantuneensa* (Hilja Toopakka, 28.9.1902)

Lauseista 21 on kopulalauseita (7,7 %). Pääasiassa niillä kuvaillaan samassa asuinpaikassa olevia henkilöitä. Esimerkeissä (156) ja (157) kuvaillaan kansalaisuutta ja kotipaikkaa. Kopulalauseilla siirtolainen myös kertoo olevansa raitis. Näin on esimerkissä (158). Tuominen kuvailee esimerkeissä (159) ja (160) vapaa-ajan harrastuksiaan.

(156) *Me olemme aivan suomalaasia* (Anti Kangas, 4.12.1881)

(157) *isäntä on untamolasta isakki kevleri* (Iisakki Kangas, 24.4.1893)

(158) *[olen] raitis ja vapaa huolista ja huvituksista* (Iisakki Kangas, 15.8.1894)

(159) *onhan se hauskaakin se luistelu* (Fredrik Tuominen, 25.11.1903)

(160) *se onkin vaikeaa* (Fredrik Tuominen, 8.28.1905)

Eksistentiaalilauseita on 14 kappaletta (5,1 %). Tämä on korkein eksistentiaalilauseiden prosenttiosuus tarkastelemistani teemoista. Niiden avulla siirtolainen mainitsee nimeltä

siirtolaisyhteisössä asuvia yhteisiä tuttuja (esimerkki (161)). Aineistoni eksistentiaalilauseiden teemapaikassa on usein paikanilmaus, esimerkiksi *täällä* (5 kpl), *siellä* (2 kpl) tai *tässä* (1 kpl). Eksistentiaalilauseen avulla siirtolainen kertoo myös menneistä tapahtumista. Esimerkissä (162) Iisakki Kangas kertoo olleensa raittiusseuran kokouksessa.

(161) *Täällä on paljon tuttuja. Täällä on kaukasen velii jaakkoo* (Iisakki Kangas, 25.1.1893)

(162) *Täällä oli mennä pyhänä raittius seura niin kuin tavallisesti* (Iisakki Kangas, 24.10.1893)

Omistuslauseita on 3,7 prosenttia lauseista. Sen avulla kerrotaan esimerkiksi tunteista. Esimerkissä (163) Suovaniemi pahoittelee, ettei ole kirjoittanut kaipauksesta huolimatta. Iisakki Kangas kertoo esimerkissä (164) kääntyvänsä murheissaan Jumalan puoleen. Toopakka kirjoittaa esimerkissä (165) vanhemmilleen, että aviomiehen kuolema on tuonut mukanaan taloudellista murhetta. Aineistossani on myös kvanttorilauseita (3 kpl), genetiivialkuisia lauseita (3 kpl), tilalauseita (2 kp) sekä yksi ilmiölause. Erikoislausetyyppien käyttö ei kuitenkaan ole kovin yleistä, sillä ne kattavat vain 12,1 prosenttia lauseista.

(163) *waikka silti on kaipua* (Samuel Suovaniemi, 12.1.1915)

(164) *ompa minulla herra* (Iisakki Kangas, 9.7.1893)

(165) *ja minula on ollut siitä paljon vaaivaa* (Hilja Toopakka, 8.2.1915)

5.3. Teemana työ: *olen ollu brekomannina semmosen tehtaan jäärtillä*

Työ säilyi keskeisenä siirtolaiskirjeiden teemana siirtolaisen kansalaisuuteen katsomatta. Työstä kirjoittamalla siirtolainen osoitti, että hän selvisi hyvin uudessa ympäristössään. (Attebery 2007: 67–85.) Toisaalta työstä kirjoittamalla siirtolainen myös osoitti, ettei hän laiskotellut tai käyttänyt rahojaan ja aikaansa turhiin huvituksiin (Lyons 2013b: 208). Työstä kirjoitetaan 33 kirjeessä (66,0 %). Taulukossa 11 ovat tiedot käytetyistä tempuksista, moduksista, verbin pääluokista sekä teksti- ja lausetyypeistä.

TAULUKKO 11. Työn kuvaus.

TEEMANA TYÖ					
Tempus			Tekstityyppi		
Preesens	193 kpl	73,7 %	Kuvaileva	156 kpl	59,5 %
Perfekti	41 kpl	15,6 %	Kertova	64 kpl	24,5 %
Imperfekti	27 kpl	10,3 %	Argumentoiva	42 kpl	16,0 %
Pluskvamperfekti	1 kpl	0,4 %			
Modus			Lausetyypit		
Indikatiivi	251 kpl	95,8 %	Intransitiivilause	102 kpl	42,3 %
Konditionaali	11 kpl	4,2 %	Transitiivilause	77 kpl	32,0 %
			Kopulalause	31 kpl	12,9 %
			Tilalause	10 kpl	4,2 %
Verbin pääluokka			Omistuslause	9 kpl	3,7 %
Aktiivi	246 kpl	93,9 %	Eksistentiaalilause	9 kpl	3,7 %
Passiivi	16 kpl	6,1 %	Kvanttorilause	1 kpl	0,4 %
			Ilmiölause	1 kpl	0,4 %
			Genetiivialkuinen lause	1 kpl	0,4 %

Kuten taulukosta 11 näkee, yleisin tempusmuoto on preesens (73,7 %). Sillä siirtolainen kertoo yleisesti vallitsevasta suomalaisten siirtolaisten työtilanteesta ja yleisen työtilanteen muutoksista (esimerkit (166)–(168)). Tieto Pohjois-Amerikan työmarkkinoiden tilanteesta oli tärkeää maastamuuttoa harkitseville suomalaisille (Kero 1996: 96).

(166) *täälä on nyt paljon työtöönä miehijä* (Hilja Toopakka, 21.5.1900)

(167) *täälä on nyt oiken huono aika jot ei saa työtä rahallakan ja ihmisiä on oiken kauhiasti paljo jouten* (Hilja Toopakka, 8.2.1915)

(168) *työpaikat näyttävät auvenne koska ei suomalaisia enää jouten kulu ka[u]van olevan* (Antti Kangas, 26.3.1882)

Preesensillä siirtolaiset kertovat myös omasta työtilanteestaan (esimerkki (169)), saamansa palkan suuruudesta (esimerkki (170)) ja tulevaisuuden suunnitelmistaan (esimerkki (171)). Suomalaiset tekivät ruumiillista ja huonopalkkaista työtä, joissa tarvittiin vähän ammatti- ja kielitaitoa. Noin puolet Pohjois-Amerikkaan saapuneista suomalaismiehistä työllistyi ensin kaivokselle ja metsätyömaalle. Myöhemmin he vaihtoivat työpaikkaa farmeille tai tehtaille. Tyypillistä kuitenkin oli, että he vaihtoivat asuin- ja työpaikkaansa usein. (Kero 1996: 175, 177.)

(169) *kahden viikon päästä taas alkaa jo vanha työ että saa ruveta uudestaan rahaa tienaamaan* (Antti Kangas, 11.2.1882)

(170) *ja palkka viikoille jää 35 suamen markkaa* (Antti Kangas, 27.8.1882)

(171) *sitä en tiedä koska minä siiryn tästä paikasta toiseen, sillä edempänä saa paremman palkan* (Antti Kangas, 4.12.1881)

Perfektiiä esiintyy 41 lauseessa (15,6 %). Sen avulla kuvataan pääasiassa pidempään jatkunutta työtilannetta (esimerkki (172)). Perfektin avulla kerrotaan myös jo jonkin aikaa jatkuneesta työttömyydestä. Imperfekti on kolmanneksi yleisin aineistoni tempusmuodoista (10,3 %). Sillä kerrotaan jo päätyneistä töistä ja sen kestosta (esimerkki (173)). Esimerkissä (174) Antti Kangas kertoo työskennelleensä rautatietyöläisenä. Pluskvamperfekti on tempusmuotona vain yhdessä lauseessa.

(172) *minä olen käynyt yö työs jo yli neljän vuoren ja vielä päivilläkin* (Hilja Toopakka, 8.2.1915)

(173) *ei tullu kahteen viikkoon kun kuusi päivää* (Iisakki Kangas, 25.2.1893)

(174) *kesän olin rautatiän työs mutta kun tuli kylmä nin työ loppui* (Antti Kangas, 29.11.1884)

Modusmuodoista yleisin on indikatiivi (95,8 %). Siirtolaiskirjeissä kirjoitetaan pääasiassa kirjeen kirjoittamishetken yleisestä tai siirtolaisen omasta työtilanteesta. Muutamissa kirjeissä kirjoitetaan myös viimeksi päätyneestä työstä. Konditionaalia käytetään 11 lauseessa (4,2 %). Esimerkissä (175) Toopakka kertoo, että työllistyminen vaatisi matkustamista toiselle paikkakunnalle. Toisessa esimerkissä (176) Toopakka kertoo kuulleen työtä olevan pian paremmin tarjolla. Verbin pääluokka on yleensä aktiivi (93,9 %). Passiivia esiintyy 16 lauseessa (6,1 %). Pääsääntöisesti passiivin avulla siirtolainen kuvaa tarkemmin työtään. Esimerkissä (177) Iisakki Kangas kertoo työtehtävistään ja työajoista Massachusettsin kivilouhoksella Rocportissa.

(175) *Kyllän sitä työtäkin sais kun olis raha jotta päsis aina etenpäin menemä* (Hilja Toopakka, 11.6.1900)

(176) *minä olen kullu tooisi kielisten puhuvan että aika pitäs ruveta paraneman* (Hilja Toopakka, 8.2.1915)

(177) *ollaani kymmenen tiimaa työssä päivässä – – pualipäiväs lepoa aamulla kelo seittemän työhön ja illalla kello kuusi työstä pois – – Täälä on monta kompanijaa joissa tehrään aivan kivitöitä me olemme valionkompanijas väliin ollaan rannas väliin färis jossa lastataan sitten laivoohin – – katukivia joita sanotaan peiviiksi* (Iisakki Kangas, 24.4.1893)

Tekstityypeistä yleisin on kuvaileva tekstityyppi (59,5 %). Siirtolaiset kuvailevat työtilanteen lisäksi myös työstä maksettavan korvauksen suuruutta. Näin on esimerkeissä (178) ja (179). Myös työn kuormittavuuden kuvaileminen nousee esiin kirjeissä. Asuinpaikkakunnan yleinen esittely on kirjeissä vähäistä. Esimerkissä (180) Tuominen esittelee Michiganin Republic-kaivoskaupunkia. Republic oli 1900-luvun alussa 2 000–3 000

asukkaan kaupunki, jossa kaivos oli alueen suurin työllistäjä. Suomalaiset olivat alueella suuri etninen ryhmä, mutta siellä asui myös skandinaaveja, puolalaisia, italialaisia sekä ranskankanadalaisia. (Siltaloppi 2017: 62.)

- (178) *paalaaka on niin koovin piieni että miehet eii taahro pysyä* (Hilja Toopakka, 11.3.1906)
 (179) *san seittemän kymenä visi markkaa kuulta ja ruan työ ei ole kova mutta palakan ei ole korkia* (Antti Kangas, 29.11.1884)
 (180) *Tämä on kaivos kaupunki. Täällä on 8 eri kaivantoa – – Suomalaisia täällä työskentelee noin 300-400 vaiheille.* (Fredrik Tuominen, 18.4.1903)

Kertovaa tekstityyppiä (24,5 %) käytetään kertomaan työtehtävistä, kuten esimerkeissä (181)–(183) on tehty. Siirtolaiset arvioivat kirjeissään toistuvasti ansaitsemismahdollisuuksiaan ja siirtyivät sinne, missä työstä maksettiin parempi korvaus (esimerkki (184)). Työmahdollisuuksista kuultiin toisilta suomalaissiirtolaisilta. Siirtolaisen toiveena oli löytää parempipalkkaista ja fyysisesti kevyempää työtä. Aineistossani kerrotaan myös raskaan työn haitallisuudesta terveydelle (esimerkki (185)). Kova työskentely ja vaaralliset työskentelyolosuhteet vaaransivat ansiota säännöllisesti. Siirtolaisten mielestä hyvään työhön kuului säännöllinen työaika, riittävä korvaus ja se, että työ mahdollisti työntekijän pysymisen terveenä. (Saramo 2017: 168–169.)

- (181) *Eilen kysyttiin työtä jota myöskin saatiin. Waunun lastuuta se on urakka työtä, ensi viikolla sitte pääsee yrittämään.* (Fredrik Tuominen, 18.4.1903)
 (182) *me tuleme aina valmistaan rautatiätä Ny Orkin länin pensylvanian läpi ohi puffalo nimisien kaupungin kautta ohion pensylvanian länis järven rannalla* (Antti Kangas, 1.6.1882)
 (183) *Halkoja olen hakannu taas kuin aikapoika* (Fredrik Tuominen, 16.2.1903)
 (184) *minä menen vieläkin eremmä[s] onniani koittaman ja laviammin maailmaa katseleman* (Antti Kangas, 29.5.1882)
 (185) *Menin kahren kaaran väliin kun minä koplasin siinä minä loukkaannuin* (Samuel Suovaniemi, 23.4.1908)

Argumentoivaa tekstityyppiä esiintyy 42 lauseessa (16,0 %). Yhdysvalloissa tapahtui 1900-luvun alussa usein suuria ja myös suomalaishenkiä vaatineita työmaaoonnettomuuksia (Sariola 1982: 28). Siirtolaisten tekemä raskas ja vaarallinen työ huolestutti myös Suomessa olevaa perhettä ja sukulaisia (Niemi 2003: 16). Esimerkissä (186) Tuominen kertoo etsineensä työtä muualta kuin kaivokselta ja perustelee valintaansa säästääkseen sukulai-

siaan turhalta murheelta. Kuitenkin myös Tuominen on aloittanut työt kaivoksilla touko-
kuussa, sillä kaivostöistä sai paremman palkan (Siltaloppi 2017: 63). Suovaniemi kirjoit-
taa esimerkissä (187) töiden vaarallisuudesta.

- (186) *Olisimme mekin päästy kaivantoon vaan ei ruvettu sillä olisite siellä liian
paljon murehtineet vaikka ei tässä tule tapaturmia usein kertovat ettei ole
kymmeneen vuoten kuollu pari henkeä hekin oman varomattomuutensa takia*
(Fredrik Tuominen, 18.4.1903)
- (187) *ehkä jumalan varjelus kans vähän auttaa täälä vieraalla maalla kyllä tänä on
nuu työt vähän vaarallisija ei sitä tierä kun aamula lähtee että pääseekö sitä
eenää illalla takasin tervennä* (Samuel Suovaniemi, 23.4.1908)

Pääosin argumentoivaa tekstityyppiä käytetään kuitenkin perustelemaan sitä, miksi työtä
ei ole ja rahaa ei ole saanut tienattua (esimerkki (188)). Usein siirtolainen perustelee työ-
paikan tai paikkakunnan vaihdosta paremmalla ansiolla. Iisakki Kangas kertoo vaimol-
leen esimerkissä (189), ettei hänen tekemänsä työ kaivoksella ole fyysisesti liian raskasta,
kunhan siitä itse pitää huolta. Toisessa esimerkissä (190) Iisakki Kangas kirjoittaa, miksi
ei ole saanut tekemästään työstä kovin suurta palkkaa.

- (188) *ei tänä vielä paljon tiena kun on maa vielä jäs* (Hilja Toopakka, 1.4.1908)
- (189) *ei täälä kenkää tyällä ittiänsä tappaa sillä ei täälä puhuta koskaan mitään
kuin sen vaan varoo että herraan aikana kovan seisoskele* (Iisakki Kangas,
24.4.1893)
- (190) *olen ensiksi oppimatoon tähän työhön ja siitten on ollu huonot työplaassit*
(Iisakki Kangas, 15.8.1894)

Monikäyttöiset lausetyypit kattavat 87,2 prosenttia teeman lauseista. Monikäyttöisistä
lausetyypeistä yleisin on intransitiivilause (42,3 %). Sillä siirtolainen kuvaa pääasiassa
työn saamisen vaikeutta (esimerkki 191), kertoo tulevaisuuden suunnitelmistaan työn et-
simisen suhteen sekä kuvailee kirjeen kirjoittamisen hetkellä tekemäänsä työtä. Näitä ku-
vaavat esimerkit ovat (192) ja (193). Intransitiivilauseiden yleisimmät verbit ovat *olla* (22
kpl), *mennä* (11 kpl), *päästä* (6 kpl), *lähteä* (6 kpl) sekä *tulla* (4 kpl).

- (191) *ei tänä päse töihin* (Samuel Suovaniemi, 26.4.1904)
- (192) *on vähän ollut tuumassa että jos kevään puolla olisi lähteä Tyynen meren
rantamaille* (Fredrik Tuominen, 1.2.1904)
- (193) *minä aijon jättää tämän paikan mutta en tierä minnepäin mutta lulen että
Wiskonsiin – – tänän olen hiatajunan päällä tyäsä* (Antti Kangas,
27.8.1882)

Transitiivilauseita esiintyy 32,0 prosentissa lauseista. Niillä kerrotaan työstä maksettavasta korvauksesta, mainitaan yleisestä ja siirtolaisen itsensä työtilanteesta sekä kirjoitetaan lähitulevaisuuden työsuunnitelmista (esimerkit (194)–(196)). Käytetyimmät verbit ovat *tietää* (9 kpl), *saada* (8 kpl) sekä *tehdä* (7 kpl). Objektina on useimmiten *työ* (25 kpl).

- (194) *jää palkka viikolla vielä 27 mk 50 penniä täs huonommaskin työs* (Antti Kangas, 4.12.1881)
- (195) *nyt san manita että olen ollut tällä ison aika työtönä vähä neljätä vikua jourella* (Samuel Suovaniemi, 2.2.1905)
- (196) *ny pikahin aijon lähtiä Mineapolin hakeman työpaikka ja lulen etten tänä kesänä mene kovin kauvas mutta ei reissavaine aina tierä sanua mihin hän kulkepi* (Antti Kangas, 30.3.1884)

Kolmanneksi eniten teemasta kirjoitettaessa käytetään kopulalauseetta (12,9 %). Sen avulla siirtolainen esimerkiksi kuvaa omaa rooliaan työpaikalla (esimerkki (197)), kertoo yleisesti työtilanteesta sekä luonnehtii työstä maksettavaa palkkaa (esimerkki (199)). Kopulalauseilla kerrotaan myös työstä (esimerkki 198)). Töiden kuvaillaan olevan *vähän vaarallisija* (Samuel Suovaniemi, 23.4.1908). Kahdessa kirjeessään Antti Kangas vakuuttaa, ettei työ ole fyysisesti *kovaa* (Antti Kangas, 26.3.1882 ja 29.11.1884).

- (197) *minä olen ollu Brekomannina semmosen tehtaan jäärtillä* (Samuel Suovaniemi, 23.4.1908)
- (198) *se on urakka työtä* (Fredrik Tuominen, 18.4.1903)
- (199) *kun on huono palkka* (Iisakki Kangas, 11.1.1894)

Erikoislausetyyppejä käytetään 31 lauseessa (12,8 %). Yleisin niistä on tilalause (4,2 %). Sillä siirtolainen pääasiassa perustelee, miksi on vaihtamassa asuinpaikkaa tai miksi ei ole saanut työtä. Esimerkit (200) ja (201) ovat tästä esimerkkejä. Omistus- ja eksistentiaalilauseita esiintyy yhdeksässä lauseessa. Omistuselauseella siirtolainen esimerkiksi kertoo, että hänellä on työtä (esimerkki (202)) tai työstä lomaa (esimerkki (203)). Muut aineistossa esiintyvät erikoislausetyypit ovat kvanttorilause (1 kpl), ilmiölause (1 kpl) sekä genetiivialkuinen lause (1 kpl).

- (200) *sielä on pare palka* (Antti Kangas, x.5.1882)
- (201) *täällä on ollut huono aika koko vuore* (Samuel Suovaniemi, 2.2.1905)
- (202) *kyllä minulla on ollut työtä joka aika* (Samuel Suovaniemi, 25.3.1904)
- (203) *minullakin on pyhiä oikein Porvoon mitalla, kokonaista neljä* (Fredrik Tuominen, 27.12.1903)

Siirtolaisten kirjeet antavat kuvan ahkerista ja työhön sitoutuneista työntekijöistä. Työtilanteen ylä- ja alamäet kerrotaan tarkasti Suomeen lähetetyissä kirjeissä. Parempaa sosiaalista asemaa amerikansuomalaiset saivat kuitenkin odottaa, sillä heidän taloudellinen ja sosiaalinen asemansa muuttuivat parempaan vasta toisen maailmansodan jälkeen. (Saramo 2017: 167–168, 178.)

5.4. Teemana terveys: *olen terve ja voinu hyvin*

Vaikka siirtolaiskirjeiden alkumuodollisuuksiin kuuluva hyvän voinnin toivottamisen fraasi sisältää tiedon kirjoittajan terveydestä, kirjeen kirjoittaja pystyy tarkentamaan tietoja terveydentilastaan ja voinnistaan kirjeen asiaosassa. Näin tehdään 26 kirjeessä (52,0 %). Useissa kirjeissä selvästi vastataan kotoa tullessiin tiedusteluihin terveydestä (esimerkki (204)). Siirtolaiset tuntuvat kirjoittavan omasta terveydestään hyvin avoimesti ja rehellisesti, vaikka huonojen uutisten saaminen herätti varmasti huolta kirjeen vastaanottajissa. Tämä tulee hyvin esiin esimerkissä (205).

(204) *ja kyllä minä hyvin voin ei tarvitte murehtia minun ylitteni* (Samuel Suovanieni, 11.10.1908)

(205) *ja tyyne ja ellee ovat niin koovin paahalla yskällä että lulin joo yhtenä yönä kuuolevan* (Hilja Toopakka, 11.3.1906)

Olen kerännyt taulukkoon 12 analyysini tulokset terveyden teemasta. Siinä on eritelty lauseissa käytetyt tempus- ja modusmuodot, verbin pääluokka sekä teksti- ja lausetyypit.

TAULUKKO 12. Terveiden kuvaus.

TEEMANA TERVEYS					
Tempus			Tekstityyppi		
Preesens	104 kpl	57,5 %	Kuvaileva	109 kpl	60,2 %
Imperfekti	44 kpl	24,3 %	Kertova	50 kpl	27,6 %
Perfekti	32 kpl	17,7 %	Argumentoiva	18 kpl	9,9 %
Pluskvamperfekti	1 kpl	0,5 %	Ohjaileva	3 kpl	1,7 %
			Erittelevä	1 kpl	0,6 %
Modus			Lausetyypit		
Indikatiivi	174 kpl	96,1 %	Intransitiivilause	65 kpl	41,7 %
Konditionaali	4 kpl	2,2 %	Transitiivilause	40 kpl	25,7 %
Imperatiivi	3 kpl	1,7 %	Kopulalause	38 kpl	24,4 %
Verbin pääluokka			Omistuselause	6 kpl	3,8 %
Aktiivi	177 kpl	97,8 %	Genetiivialkuinen lause	3 kpl	1,9 %
Passiivi	4 kpl	2,2 %	Tilalause	3 kpl	1,9 %
			Tunnekausatiivilause	1 kpl	0,6 %

Taulukosta 12 voi havaita, että yleisimmin terveydestä puhutaan preesensissä (57,5 %). Sen avulla kirjoittaja kuvaa kirjeen kirjoitushetken vointiaan. Esimerkissä (206) Tuominen kirjoittaa sairaana olon lisänneen koti-ikävänsä. Useimmiten siirtolainen kuitenkin kertoo olevansa terve ja voivansa hyvin (esimerkki (207)). Jos vointi ei ole hyvä, siirtolainen kertoo myös, mikä on vialla (esimerkki (208)). Toisinaan sairauteen on haettu lääkäriltä diagnoosi. Esimerkissä (209) Suovaniemi kertoo kärsivänsä reumatismista. Yleensä siirtolainen kuitenkin painottaa, että on jo paranemaan päin.

- (206) *Kysyt josko minun on tullu mieleeni koti ja synnyinmaani voi vastata että on monestikin niin käynyt varsinkin viime aikoina. Kun en ole saanut olla oikein normaalikunnossa, sillä ruokahalu on ollut huononlainen joten olen laihtunut aikataavalla.* (Fredrik Tuominen, 27.12.1903)
- (207) *minä olen terve ja voin hyvin* (Antti Kangas, 30.3.1884)
- (208) *en minä tahro olla oiken terve jalkojani porottaa ja ovat paisuksis ovat ne nyt vähän paraneman päin van eivät ole vielä tervet* (Hilja Toopakka, 11.6.1900)
- (209) *terveyteni on nykyaikana jotenki huono olen ollut niin kykenemätön etten ole tahtonut päästä edes liikkumaan. Se on sitä oikein mainittavaa romatiisia mutta nyt – – näyttää että rupiaa helpottamaan* (Samuel Suovaniemi, 25.3.1904)

Toiseksi käytetyin tempusmuoto terveydestä kirjoitettaessa on imperfekti. Sitä käytetään 44:ssä aineistoni lauseessa (24,3 %). Imperfektia käyttämällä kerrotaan lääkäriissä käynistä, sairaalassa vietetystä jaksosta tai jo ohi menneestä sairaudesta. Näitä kuvaavat esimerkit (210)–(212). Perfekti (17,7 %) on kolmanneksi yleisin tempusmuodoista. Sillä kuvaillaan pidempiaikaista vointia. Näin on tehty esimerkissä (213) ja (214). Pluskvamperfektiä käytetään vain yhdessä lauseessa.

- (210) *Myöskin käytin tilaisuutta hyväkseni kuin täällä kävi suomal. lääkäri niin hänellä tarkastutin itseni* (Fredrik Tuominen, 23.1.1906)
- (211) *kun minä loukkaannuin minä olin kaame vaara kautta hospitaalis – – minun sattu päätäni niin että korvan juresta kanki meni aivojen läpi pääni on vieläkin kuhmuis* (Samuel Suovaniemi, 23.4.1908)
- (212) *tämän kuun 4 ja 5 päivä olin hyvin heikko mies – – 4 päivänä olin influenssassa ja toisena niin 5tenä pv sairastin korvan särkyä, joka oli jokseenkin kovaa.* (Fredrik Tuominen, 1.2.1904)
- (213) *Wointini ei ole ollut mikään kiitettävä näinä kahtena viimeisenä viikkona, olen toisinaan ollut hyvinkin huonona* (Fredrik Tuominen, 23.1.1906)
- (214) *olemme voineet tavallisen hyvin ja matti on ollut terves* (Hilja Toopakka, 21.5.1900)

Modusmuodoista käytetään lähes pelkästään indikatiivia (96,1 %). Konditionaalia käytetään neljässä lauseessa (2,2 %). Esimerkissä (215) Iisakki Kangas kirjoittaa myös omaksi ihmetyksekseen pysyneensä terveenä. Imperatiivia käytetään kolmessa lauseessa (1,7 %). Esimerkissä (216) Antti Kangas kehottaa äitiään olemasta murehtimatta poikansa vuoksi. Verbin pääluokka on lähes pelkästään aktiivi (97,8 %). Tämä selittyy sillä, että siirtolainen kirjoittaa ja kuvailee kirjeissään omaa tai perheensä vointia. Terveystiedon kertominen on siis subjektiivinen kokemus. Passiivia käytetään vain neljässä lauseessa (2,2 %). Hyvän terveyden koettiin olevan lahja Jumalalta, mutta samalla se oli jotain sellaista, mikä oli ohi menevää ja jotain, jonka säilymiseen ei voinut luottaa (Attebery 2017: 144). Tämä käy hyvin selville esimerkeistä (217) ja (218).

- (215) *olen ollut erittäin terves koko reisun ettei olis uskonu entisen suhte siis saan olla kiitollinen siitä* (Iisakki Kangas, 14.2.1893)
 (216) *Älkää rakas Äiti minua murehtiko minä voin täällä paljo paremmin kuin kotona* (Antti Kangas, 4.12.1881)
 (217) *minä ajattelin ettei muu voi oottaa kun kuolema mutta annettiin vielä armon aika* (Hilja Toopakka, 18.10.1901)
 (218) *jos herra – – terveyttä minulle lainaa etenkin päin niin minä voin tänä hyvin* (Antti Kangas, 11.2.1882)

Kuvaileva tekstityyppi on terveydestä puhuttaessa yleisin (60,2 %). Kuvailevan tekstityyppiä siirtolainen käyttää esimerkiksi vointinsa (esimerkki (219)) ja terveydentilansa kuvaamiseen sekä antaa syyn sille, miksi terveys on huonontunut (esimerkki (220)). Tämä johtuu todennäköisesti siitä, ettei kirjeen kirjoittaja halunnut huolestuttaa kirjeen vastaanottajaa. Kertovaa tekstityyppiä esiintyy 50 lauseessa (27,6 %). Sitä siirtolaiset käyttävät silloin, kun he kertovat, miten sairaus on alkanut, sekä kertaavat lääkärin tekemiä hoitotoimenpiteitä. Esimerkeissä (221) ja (222) Suovaniemi ja Tuominen kertovat talven olosuhteiden olevan syynä jalka- ja korvasärkyyn. Kertovan tekstityypin avulla siirtolainen kertoo myös lääkärissä käynnistä sekä lääkärin tekemästä hoitotoimenpiteestä (223). Muutamissa kirjeissä myös kerrotaan tarkasti siitä, mitä lääkäri on tilanteessa sanonut. Lääkärille annetaan siis kirjeissä ikään kuin oma ääni (esimerkki (224)). Lääkärin antamia mielipiteitä ja diagnooseja pidettiin selvästi tärkeinä ja auktoriteetin antamana.

- (219) *minä olen voinu nyt kyllä hyvästi kun minä paraanin* (Samuel Suovaniemi, 23.4.1908)
 (220) *terveys ei ole nykyään niikään kiitetävä – – kun tuoo romatisi on – – melekeen seeiniä myören piittää kuulukia tooisinansa* (Hilja Toopakka, 11.3.1906)

- (221) [lääkäri] *arveli etä sitä kun olen sielä pahasa lumesa rähhminyt ja tuli sitä jalkani kipiäksi* (Samuel Suovaniemi, 22.3.1904)
 (222) *täällä on ollut hirveitä pakkasia – – Minäkin olen kolmasti palelluttanut korvani tänä talvena.* (Fredrik Tuominen, 1.2.1904)
 (223) *ja kävin aislantisa tohtorisa ja tohtori olis tehnyt leikauksen kalun vierestä hän anto minule univinaa ja minule tuli heti uni* (Samuel Suovaniemi, 2.2.1905)
 (224) *ja tohtori sanoi että 3 vuota van elät jos et pitä huolta ja anna leikata ja paranta* (Samuel Suovaniemi, 2.2.1905)

Argumentoivaa tekstityyppiä esiintyy 9,9 prosentissa lauseista. Sitä käytetään pääasiassa perustelemaan sitä, miksi toimeentulo on heikentynyt lääkärikustannusten vuoksi (esimerkit (225) ja (226)). Ohjailevaa tekstityyppiä esiintyy kolmessa lauseessa (1,7 %). Sitä käytetään silloin, kun siirtolainen haluaa kirjeen vastaanottajan olevan murehtimatta siirtolaisen terveyden vuoksi (esimerkki 227). Erittelevää tekstityyppiä käytetään vain yhdessä lauseessa.

- (225) *kylähän se on heenki raakkahanpi kuin raha* (Hilja Toopakka, 18.10.1901)
 (226) *se on täällä oikein ikävää – – kun pitää itse kustantaa tohtorit* (Samuel Suovaniemi, 25.3.1904)
 (227) *ei tarvitte murehtia minun ylitteni* (Samuel Suovaniemi, 11.10.1908)

Terveydestä kirjoitetaan lähes pelkästään monikäyttöisillä lausetyypeillä (91,8 %). Yleisimmin käytetyt lausetyypit ovat intransitiivilause (41,7 %) ja transitiivilause (25,7 %). Yleensä siirtolainen kuvaa omaa terveyttään tai siirtolaisen perheen terveyttä. Voinnin kerrotaan olevan *hyvä* (8 kpl), *tavallinen* (4 kpl), *tavallisen hyvä* (1 kpl), *parempi kuin kotona* (1 kpl) tai *huono* (1 kpl). Intransitiivilauseiden avulla siirtolainen esimerkiksi kertoo, miten sairaus on vaikuttanut vointiin, kertoo sairaudelle diagnoosin sekä kertoo voinnin hiljalleen paranevan (esimerkit (228) ja (229)). Intransitiivilauseissa usein käytettyjä verbejä on *tulla* (4 kpl), *nukuttaa* (3 kpl) ja *käydä* (4 kpl). Transitiivilauseiden avulla kerrotaan esimerkiksi lääkärin tekemistä hoitotoimenpiteistä, ja paluusta takaisin töihin sairauden jälkeen (esimerkit (230) ja (231)). Transitiivilauseissa käytetään usein verbejä *tehdä* (3 kpl) ja *antaa* (4 kpl).

- (228) *olen laihtunut aikataavalla* (Fredrik Tuominen, 27.12.1903)
 (229) *kyllä minulla on nyt toivo paranemiseen* (Hilja Toopakka, 15.2.1911)
 (230) *hän (lääkäri) antoi lääkkeit siihen* (Fredrik Tuominen, 11.10.1908)
 (231) *olen jo 3 päivä tehny työtä tautin jälkeen* (Samuel Suovaniemi, 13.1.1906)

Kopulalausetta käytetään 38 lauseessa (24,4 %). Sen avulla kerrotaan pääasiassa, missä kipua on (esimerkki (232)–(234)) ja millainen on terveydentila (esimerkki (235)). Erikoislausetyyppien osuus terveydestä kirjoitettaessa on vain 8,2 prosenttia (13 lausetta). Erikoislausetyypeistä omistuslause on kaikkein yleisin (6 kpl). Muut erikoislausetyypit ovat genetiivialkuinen lause (3 kpl), tilalause (3 kpl) sekä kokijalause (1 kpl).

(232) *kurku on kipi* (Samuel Suovaniemi, 13.1.1906)

(233) *minun on jalkani pakannut kipijäksi* (Hilja Toopakka, 21.5.1900)

(234) *pääni on vieläkin kuhmuis* (Samuel Suovaniemi, 23.4.1908)

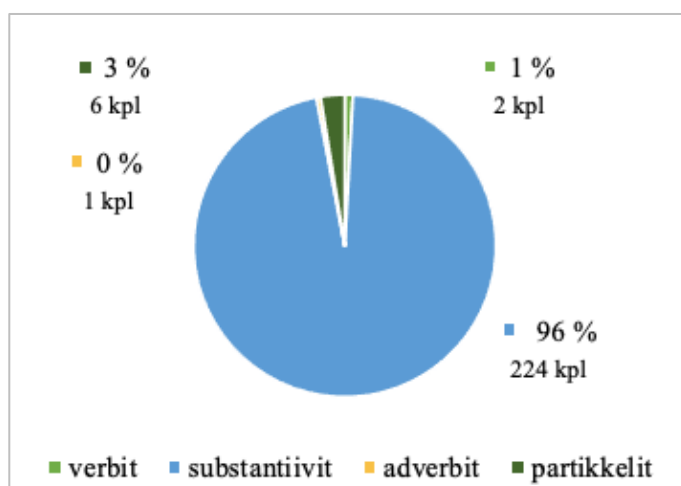
(235) *en ole ollu terveenä* (Samuel Suovaniemi, 13.1.1906)

6. SIIRTOLAISKIRJEIDEN VIERASSANAT

Tässä luvussa analysoin siirtolaiskirjeissä olevia vierassanoja. Aineistossani olevat vierassanat olen jaotellut yleis-, erikois- ja sitaattilainoihin, ja ne on luettavissa liitteessä 2. Siinä on amerikansuomen ja englanninkielinen sana, josta amerikansuomen sana on muokautunut, sekä suomen yleiskielinen sana. Useammalla sanalla on useampi variantti, ja olen ne merkinnyt listaukseen erikseen. Olen myös merkinnyt suomenkielisen sanan jälkeen sulkuihin, kuinka monta kertaa sane esiintyy. Olen lajitellut substantiivit 18 kategoriaan, jotka ovat paikkakunnat, mantereet, raha, työ, kirjeenvaihto, paikat, puhuttelumoodot, terveys, rakennukset, vapaa-aika, mittailmaukset, osavaltioiden nimet, matkustaminen, katujen nimet, etunimet, ilmansuunnat, kuukaudet sekä perhe. Partikkeleita, verbejä ja adverbeja on aineistossani vain muutamia, joten niitä en ole lajitellut kategorioihin.

6.1. Vierassanajakauma: *Worcester*, *Wuster* vai *Vusta*?

Aineistossani on 84 vierassanaa, ja olen jaotellut ne sanaluokkiin. Substantiiveja on 87, partikkeleita neljä, verbejä kaksi sekä adverbeja yksi kappale. Saneita on yhteensä 233, mutta suurin osa niistä esiintyy vain yhdestä kahteen kertaan. Kuviossa 2 on kuvattu aineistoni sanaluokkien prosenttiosuudet ja saneiden esiintymismäärät. Kuten kuviosta 2 näkee, substantiiveja esiintyy eniten (96,0 %). Verbejä on 3,0 prosenttia ja partikkeleja yksi prosentti. Koska adverbeja on vain yksi, määrä jää alle prosenttiin.

KUVIO 2. Sanaluokkajakauma ja sanemäärät.

Valtaosa vierassanoista on substantiiveja (33,5 %). Ne ovat hyvin konkreettisia. Niistä moni on paikkaa ilmaisevia: *hausi* < house 'talo', *saluna* < saloon 'kapakka', *färi* < quarry 'kivilouhos', *ofisi* < office 'konttori' sekä *jäärti* < yard 'ratapiha'. Käytössä on myös ihmisiin liittyviä sanoja, kuten *paanari* < partner 'kaveri', *misis* < missis 'vaimo', *mr* < *mr.* 'herra' sekä *peipi* < baby 'vauva'. Tämä ei ole yllättävää, sillä puheeseen lainautuvat helpoiten juuri konkreettisiin esineisiin ja käsitteisiin viittaavat nimitykset (Sajavaara 1989: 65). *Amerikansuomen sanakirjassa* (1992) olevista sanoista 80 prosenttia on substantiiveja (Jönsson-Korhola 2003: 422). Tutkimustulokseni siis tukee aikaisempaa amerikansuomesta tehtyä tutkimusta.

Molemmat verbeistä ovat supistumaverbejä (esimerkit (237) ja (238)), eli niiden infinitiivi muodostuu vokaalista ja *ta*-lopusta (*helepata* < help 'auttaa', *poortata* < board 'olla täyshoidossa'). *Amerikansuomen sanakirjassa* olevista verbeistä noin 80 prosenttia kuuluu tähän tyyppiin (Jönsson-Korhola 2003: 431). *Helepata* on yksi niistä tapauksista, joissa englannin ja ruotsin sanat ovat lähellä toisiaan. On siis vaikea sanoa, onko lainasana saatu amerikanenglannista vai onko se kulkeutunut ruotsalaisperäisenä lainasanana siirtolaisten mukana Suomeen. (Virtaranta 1992: 21.) *Amerikansuomen sanakirjassa* olevista sanoista seitsemän prosenttia on verbejä (Jönsson-Korhola 2003: 422). Verbit edustuvat aineistossani hieman vähemmän.

(237) *ja minä usen sitä tuman itekseni ja minun on siitä paha mieeleni kun en minä voi teitä isä ja äitee yhtän **helepata** ja kun minä toivon että minä saan sen henki vakutus taalan lähetää* (Hilja Toopakka, 8.2.1915)

(238) *Kyllä me meinaamme ruveta itte **poortaa** waan kun saamme huaneet ja kyllä me saissima mekin huaneet mutta pitää olla emäntä muuten ei anneta niitä huaneita* (Iisakki Kangas, 24.4.1893)

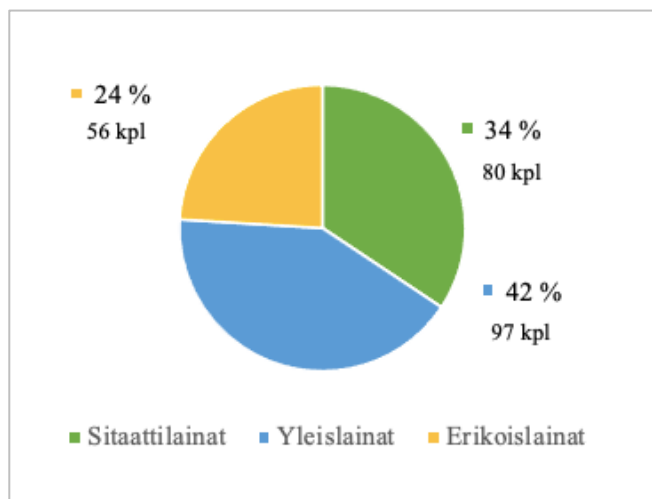
Kun aineistoni vierassanojen esiintymistä vertaa Ylisen aineistoon, vierassanojen esiintymistä voi pitää samankaltaisena. Ylinen on tutkinut neljän eteläpohjalaisnaisen lähettämiä siirtolaiskirjeitä vuosilta 1912–1999. Ylisen aineistossa on 55 substantiivia, kaksi verbiä ja adverbia sekä yksi partikkeli (Ylinen 2020: 63). Samoja vierassanoja aineistoissamme on kymmenen. Nämä vierassanat ovat *haussi* < house 'talo', *hospitaali* < hospital 'sairaala', *komppaniija* < company 'yhtiö', *maili* < mile '1609 metriä', *peipi* < baby 'vauva', *taala* < dollar 'dollari', *tollari* < dollar 'dollari', *Sault Ste. Marie, New York* ja *Chicago*. Samojen sanojen esiintyminen eri aikoina lähetetyissä siirtolaiskirjeissä kertoo

siitä, että amerikansuomea voi pitää yhtenä keskeisimmistä siirtolaiskirjeiden tekstilajipiirteistä.

6.2. Vierassanajakauma: *Koveriin sat panna kirjan joka on sisällä sinä on Atressi*

Olen luokitellut vierassanat yleis-, erikois- ja sitaattilainoihin. Sitaattilainoja on 33, yleislainoja 32 ja erikoislainoja 20 sanaa. Saneiden yhteismäärä on 233. Kuviossa 3 on vierassanojen jakauma prosentteina sanemäärien esiintymisen perusteella. Kuten kuvio 3 esittää, yleislainoja on eniten (97 kpl), ja ne kattavat 42,0 prosenttia saneiden kokonaismäärästä. Sitaattilainoja on 34,0 prosenttia (80 kpl) ja erikoislainoja 24,0 prosenttia (56 kpl).

KUVIO 3. Vierassanajakauma.

Yleislainojen sanoista 30 on substantiiveja. Verbejä on kaksi ja partikkeleja on yksi. Aineistossani esiintyviä yleislainoja ovat esimerkiksi *tollari* < dollar 'dollari', *koveri* < cover 'kirjekuori', *porti* < board 'täysihoito' ja *kupai* < good bye 'hyvästi'. Erikoislainoja on aineistossani 20 sanaa. Niitä ovat esimerkiksi *brekomanni* < brakeman 'jarrumies', *harbori* < harbor 'satama', *Filatelffia* < Philadelphia, *Greenfielt* < Greenfield, *Puffalo* < Buffalo, *työplaassi* < workplace 'työpaikka' ja *färi* < quarry 'kivilouhos'. Sitaattilainoja on aineistostani 32 sanaa. Näistä substantiiveja on 28. Sitaattilainoja ovat esimerkiksi *Rockport*, *Harrisville*, *Ohio*, *Keene*, *Gardner*, *New York*, *Minnesota*, *Briden st*, *Eastern ave*, *February*, *May*, *North*, *America*, *John*, *box*, *mr*, *every time*, *Good bye and Farewell*, *my dear brother* sekä *every time*.

7. YHTEENVETO JA POHDINTA

7.1. Siirtolaiskirjeen prototyypin rakenne

Olen koonnut taulukkoon 13 analyysini tuloksen. Olen ilmaissut siinä myös aineistoni jaksojen esiintymismäärän ja -prosentin. Siirtolaiskirjeen prototyypin rakenne syntyy kirjeen pakollisista jaksoista, jotka olen lihavoinut taulukkoon. Kirjeeseen vastaamisen funktion olen tulkinnut tässä toteutuvan vain siinä tapauksessa, kun kirjoittaja on viitanut vastaanottamaansa kirjeeseen. Pidän keskustelun ylläpitämisen ja yhteystietojen antamisen jaksoja pakollisina, vaikka niiden esiintymismäärä on alle 80,0 prosenttia.

TAULUKKO 13. Siirtolaiskirjeen prototyyppi.

KIRJEEN VAIHEET	KIRJEEN VAIHETTA TOTEUTTAVAT JAKSOT
Kirjeen alkumuodollisuudet	Kirjoituspaikka (48 kpl, 96,0 %) Päiväys (50 kpl, 100,0 %) Vastaanottajan puhuttelu (50 kpl, 100,0 %) <i>Salutatio</i> eli formulamainen alkutervehdys (25 kpl, 50,0 %) <i>Narratio</i> eli kuvaus kirjeen aiheesta (41 kpl, 82,0 %)
Kirjeen asiaosa	Uutisten ja kuulumisten kertominen (50 kpl, 100,0 %) Kirjeenvaihdon ylläpitäminen (34 kpl, 68,0 %) Terveisten lähettäminen (8 kpl, 16,0 %) Keskustelun ylläpitäminen (50 kpl, 100,0 %) Kysymysten esittäminen (22 kpl, 44,0 %) Kirjeeseen vastaaminen * (21 kpl, 42,0 %) Saadun kirjeen kommentoiminen (12 kpl, 24,0 %) Lupausten antaminen (23 kpl, 46,0 %) <i>Dispositio</i> eli vaatimus (10 kpl, 20,0 %) <i>Petitio</i> eli pyyntö (19 kpl, 38,0 %) Neuvon antaminen (7 kpl, 14,0 %)
Kirjeen loppumuodollisuudet	<i>Conclusio</i> eli formulamainen lopetus eli lopputervehdys (40 kpl, 80,0 %) <i>Valedictio</i> eli lopputervehdys (39 kpl, 78,0%) <i>Captatio benevolentiae</i> eli hyvän voinnin toivottaminen (18 kpl, 36,0 %) Terveisten lähettäminen (34 kpl, 68,0 %) Allekirjoitus (44 kpl, 88,0 %) Yhteystiedot ** (13 kpl, 26,0 %) Jälkikirjoitus (17 kpl, 34,0 %)

* Tässä tutkielmassa kirjeeseen vastaamisen funktio toteutuu vain, kun kirjoittaja on viitannut vastaanottamaansa kirjeeseen. Kirjeet muodostuvat vastavuoroisesta vuorokaitussuhteesta, ja todellisuudessa jokainen kirje on mukana rakentamassa perhesuhteiden ylläpidon funktiota.

** Yhteystietojen antamisen funktionaalista jaksoa voidaan pitää pakollisena jaksano, sillä ilman ajantasaisia osoitetietoja kirjeenvaihto on voinut hidastua tai päättyä kokonaan.

Siirtolaiskirje alkaa prototyypisesti päiväyksellä, jota seuraa kirjeen vastaanottajan kunioittava puhuttelu sekä kuvaus kirjeen aiheesta. Kirjeen asiaosa toteuttaa siirtolaiskirjeen

tärkeintä funktiota, joka on uutisten ja kuulumisten välittäminen sekä yhteyden säilyttäminen. Kirjeen asiaosa muodostuu uutisten ja kuulumisten kerronnasta, joiden välissä siirtolainen ylläpitää kirjeenvaihtoa esittämällä kysymyksiä, vastaamalla saatuihin kysymyksiin ja kommentoimalla saatuja uutisia. Kirjeen kokonaisrakenteen prototyypistä voi nähdä, miksi kirjeen tekstilajista on tapana puhua dialogina, jossa kirjeen lähettäjä kommunikoi kirjeen vastaanottajan kanssa (Liljewall 2007: 11). Kirjeen loppumuodollisuudet aloittaa *conclusio*, jota seuraa allekirjoitus ja muuttuneiden yhteystietojen antaminen. Siirtolaiskirjeen alkumuodollisuuksissa käytetään toisinaan alkutervehdystä. Kirjeen asiaosassa voidaan lähettää terveisiä, antaa lupauksia ja neuvojen tai esittää pyyntöjä ja vaatimuksia kirjeen vastaanottajalle. Siirtolainen ylläpitää kirjeenvaihtoa osoittamalla kiitollisuutensa saaduista kirjeistä, pahoittelemalla vastauksen viivästymistä sekä pyytämällä vastausta kirjeeseensä. Kirjeiden lopussa voi olla kohteliaisuutta ja kunnioitusta kuvastava hyvän voinnin toivottaminen ja terveisiä on voitu lähettää kirjeen vastaanottajaa laajemmalti yhteisön jäsenille. Toisinaan siirtolaiskirjeissä on myös jälkikirjoitus, jossa siirtolainen täydentää kirjeen sisältöä.

Kun siirtolaiskirjeen kokonaisrakennetta vertaa kirjeen eurooppalaiseen traditioon *Ars dictaminikseen*, aineistoni 11 kirjettä (22,0 %) noudattaa tätä kirjeen rakennetta. Jos tarkastelee pelkästään kirjeen alku- ja loppumuodollisuuksia, 20 kirjettä (40,0 %) noudattaa traditiota. Tämä kertoo siitä, että eurooppalaista kirjeen kirjoittamisen traditiota on selvästi sovellettu siirtolaiskirjeiden laadinnassa erityisesti sen alku- ja loppumuodollisuuksissa, mutta kirjeen asiaosassa pyyntöjen ja vaatimusten jakso jää usein toteutumatta. Jos tekemääni jaksoanalyysin pakollisia jaksoja pitää siirtolaiskirjeen tekstilajin prototyypinä, aineistossani täysin prototyypin mukaista rakennetta noudattaa 17 kirjettä (34,0 %). Jaksoanalyysin tulos kertoo siitä, että siirtolaiskirjeen tekstilajin laadinta ei ole ohjannut kovin tiukasti siirtolaiskirjeen kirjoittamisen konventiota. Erityisesti asiaosa on rakenteeltaan varsin vaihteleva. Ruotsalaisten siirtolaisten kirjeitä tutkineen Atteberyn mukaan siirtolaisten perhekirjeet toimivat henkilökohtaisen, jokapäiväisen keskustelun laajennuksena, jonka siirtolainen oli jättänyt taakseen matkatessaan Pohjois-Amerikkaan (Attebery 2007: 7). Tämä kuvaa hyvin siirtolaiskirjeiden tavoitetta ja on ohjannut kirjeen laatimista.

7.2. Siirtolaiskirjeen teemojen lauserakenteista

Euroopasta lähteneiden siirtolaisten kirjeiden teemat ovat hämmästyttävän samankaltaisia kansalaisuuteen katsomatta. Siirtolaiset kirjoittavat säästä, työstä, taloudellisesta tilanteesta, perhesuhteista, ystävistä, rahasta, asuinpaikkakunnasta, matkustamisesta sekä meneillään olevista tapahtumista. Teemoja voidaan pitää yhtä tyypillisiä ja toisiaan toistavina kuin kirjeiden avaus- ja päätösoissa olevia sanallisia kaavoja. (Attebery 2007: 5, 18, 28.) Pohjois-Amerikasta Eurooppaan lähetetyille siirtolaiskirjeille on teeman lisäksi yhteistä myös se, että niistä kirjoitetaan tyypillisellä tavalla. (Attebery 2007: 18, 45.)

Analysoin kirjeistä neljä yleisintä teemaa, jotka ovat arki ja vapaa-aika, työ, raha ja toimeentulo sekä terveys. Analysoimani teemat esiintyvät kirjeissä toistuvasti. Yleensä yhdessä kirjeessä on kolmesta neljään analysoimistani teemoista. Atteberyn mukaan siirtolaiskirjeissä toistuvasti esiintyvät teemat kertovat siitä, että siirtolaiset pitivät niitä tärkeinä yhteydenpidossa kotimaahan jääneen perheensä kanssa (Attebery 2007: 10). Tarkastelin teemojen lauserakenteita verbien tempus- ja modusmuotojen, verbin pääluokan sekä teksti- ja lausetyyppien avulla. Olen koonnut taulukkoon 14 lauseanalyysin tulokset.

TAULUKKO 14. Yhteenvedo teemojen lauseista.

TEEMAT: YHTEENVETO					
Tempus			Tekstityyppi		
Preesens	715 kpl	69,8 %	Kuvaileva	580 kpl	47,6 %
Imperfekti	169 kpl	16,5 %	Kertova	349 kpl	30,9 %
Perfekti	139 kpl	13,5 %	Argumentoiva	242 kpl	20,2 %
Pluskvamperfekti	2 kpl	0,2 %	Ohjaileva	8 kpl	0,8 %
			Erittelevä	5 kpl	0,5 %
Modus			Lausetyypit		
Indikatiivi	973 kpl	94,9 %	Intransitiivilause	393 kpl	41,1 %
Konditionaali	46 kpl	4,5 %	Transitiivilause	364 kpl	38,2 %
Imperatiivi	5 kpl	0,5 %	Kopulalause	106 kpl	10,9 %
Potentiaali	1 kpl	0,1 %	Omistuslause	36 kpl	3,8 %
Verbin pääluokka			Eksistentiaalilause	25 kpl	2,6 %
Aktiivi	979 kpl	95,5 %	Tilalause	19 kpl	2,0 %
Passiivi	46 kpl	4,5 %	Genetiivialkuinen lause	7 kpl	0,7 %
			Kvanttorilause	4 kpl	0,4 %
			Ilmiölause	2 kpl	0,2 %
			Tunnekausatiivilause	1 kpl	0,1 %
			Tuloslause	0 kpl	0,0 %

Kuten taulukosta 14 ilmenee, kaikissa teemoissa yleisin tempus on preesens, sillä se kattaa 69,8 % lauseista. Myös Nordlundin (2013a: 124) tutkimien suomalaissiirtolaiskirjeiden pääasiallinen aikamuoto on preesens. Sillä siirtolaiset esimerkiksi kertovat kirjoitushetken terveydestään ja taloudellisesta tilanteestaan. Suomalaissiirtolaiset vaihtoivat työpaikkaa usein (Kero 1996: 177), joten kirjeissään he kertovat myös muuttuneista asuinpaikoista ja uusista työtehtävistä. Preesensin avulla myös kerrotaan tulevista rahalähetysten summista ja ajankohdista. Siirtolaiset pahoittelevat kirjeissään usein myös sitä, ettei rahaa ole lähettäväksi asti. Imperfekti on analysoimieni kirjeiden toiseksi käytetyin tempusmuoto (16,5 %) terveyden, rahan ja toimeentulon sekä arjen ja vapaa-ajan teemoissa. Sitä käytetään erityisesti terveyden temasta kirjoitettaessa. Siirtolaiset kirjoittavat lääkärikäynneistään, sairaalassa vietetyistä jaksoista tai ohi menneestä sairaudesta. Imperfektillä kerrotaan myös päättyneestä työstä ja sen kestosta sekä menneiden rahalähetysten summista ja lähetyssajankohdista. Imperfektillä ilmaistaan, jos rahaa on ollut tarkoitus lähettää, mutta tästä suunnitelmasta joudutaan luopumaan. Perfekti (13,5 %) on toiseksi yleisin tempusmuoto työn teemassa ja muissa teemoissa kolmanneksi yleisin. Perfektillä kuvaillaan siirtolaisen pidempiaikaista vointia, jonkin aikaa jatkunutta huonoa työtilannetta tai työttömyyttä. Sitä käytetään myös kuulopuheen kautta saadun tiedon välittämisessä kirjeen vastaanottajalle. Pluskvamperfekti ei kuulu tekemäni analyysin perusteella siirtolaiskirjeiden tekstilajiin, sillä sitä käytetään vain kahdessa analysoimieni teemojen lauseessa (0,2 %).

Koska siirtolainen kertoo ja kuvailee kirjeissään elämäänsä sellaisena kuin sen näkee ja kokee, käytetyin modusmuoto on indikatiivi (94,9 %). Konditionaalia (4,5 %) avulla siirtolainen pahoittelee pieneksi jäänyttä tai kokonaan puuttuvaksi jäävää rahalähetystä. Sitä käytetään myös perustelemaan esimerkiksi, miksei siirtolainen ole saanut työtä. Analysoimissani teemoissa käytetään imperatiivia vain viidessä lauseessa (0,5 %). Sillä siirtolainen kehottaa esimerkiksi kotiväkeä olemaan murehtimatta siirtolaisen vuoksi. Aineistossani esiintyy vain yksi potentiaali (0,1 %), joten se ei ole yleinen asiaosan teemoista kirjoitettaessa. Imperatiivia ja konditionaalia käytetään siirtolaiskirjeissä silloin kun siirtolainen esittää kirjeissään vaatimuksia ja pyyntöjä sekä antaa ohjeita. Siirtolainen viittaa pääasiassa omaan elämäänsä, ajatuksiinsa ja kokemuksiinsa. Tästä syystä siirtolaiskirjeissä kirjoitetaan pääosin aktiivissa (95,5 %). Passiivia esiintyy 46 lauseessa (4,5 %). Passiivia siirtolainen käyttää esimerkiksi silloin, kun hän kuvailee tekemäänsä työtä tai

seuratoimintaa, jossa on mukana. Tekijää ei siis yleensä häivytetä kokonaan kerronnan taustalle, sillä kirjoittaja kuuluu ajateltujen subjektien joukkoon.

Kuvaileva tekstityyppi (47,6 %) on käytetyin tekstityyppi. Sitä esiintyy pääsääntöisesti preesensissä (76,7 %), mutta asioita kuvaillaan myös perfektissä (12,7 %) ja imperfektissä (10,5 %). Siirtolainen kertovat kirjeissään voinnistaan ja terveydentilastaan. Silloin kun terveys on huonontunut, siirtolainen kertoo myös syyn sille. Yleensä siirtolainen kuitenkin painottaa kirjeessään terveydentilansa olevan jo paranemaan päin. Tällä on voitu lievittää kirjeen vastaanottajan huolta siirtolaisen terveydestä. Siirtolaiset ovat hyvin tarkkoja kirjoittaessaan omasta työstään. Työtä kvantifioidaan ansaituilla dollareilla ja tehdyillä työtunneilla, ja ansaitun palkan suuruutta arvioidaan kirjeissä toistuvasti. Attebryn ja Lyonsin mukaan tämä kuuluu olennaisena osana siirtolaiskirjeisiin, sillä kerrotut työolot toimivat neuvoina niille, jotka kotimaassa harkitsivat siirtolaiseksi lähtemistä. Näin siirtolaiskirjeet toimivat siis myös yleisenä uutiskanavana perheyhteisöä laajemmalle joukolle. (Attebery 2007: 71–72; Lyons 2013b: 250.)

Kertovaa tekstityyppiä käytetään 30,9 prosentissa lauseista. Se on toiseksi yleisin terveyden, työn sekä arjen ja vapaa-ajan teemoissa. Vaikka siirtolaiskirjeitä voidaan pitää kuvailevana tekstityyppinä, kuvailu jää melko pintapuoliseksi. Attebryn mukaan siirtolaiskirjeiden kertomukset antavat pirstoutuneita ja hieman kömpelösti rakennettuja kuvia siirtolaisten elämästä ja kokemuksista (Attebery 2007: 5, 33). Analyysini tukee tätä havaintoa. Kerronta tapahtuu siirtolaiskirjeissä yleensä preesensissä (47,3 %), mutta myös imperfektiä (34,7 %) ja perfektia (17,6 %) käytetään melko usein. Kertovaa tekstityyppiä käytetään eniten silloin, kun siirtolainen kertoo vapaa-ajallaan tekemistään matkoista, harrastus- ja seuratoimintaan osallistumisesta, työtehtävistään, työskentelypaikasta sekä tulevan työpaikan etsinnästä. Kerronta on tempuksesta riippumatta kronologista. Attebery (Attebery 2007: 33) on havainnut, että ruotsalaissiirtolaisten siirtolaiskirjeiden kerronta on pääasiassa preesensissä ja imperfektissä. Analyysini tulos tukee tätä havaintoa.

Argumentoivaa tekstityyppiä (20,2 %) esiintyy aineistoni siirtolaiskirjeissä toiseksi eniten rahan ja toimeentulon teemassa, ja kolmanneksi eniten terveyden, työn sekä arjen ja vapaa-ajan teemoissa. Sitä käytetään erityisen paljon preesensissä (77,9 %) perfektin (11,7 %) ja imperfektin (9,0 %) jäädessä vähemmälle käytölle. Argumentoivaa teksti-

tyyppiä käytetään perustelemaan rahalähetysten viivästymistä kausityöttömyyden, alhaisen palkan, lääkär kustannusten, erilaisten hankintojen tai matkustamisen vuoksi. Ohjailevaa tekstityyppiä esiintyy aineistossani kahdeksassa (0,8 %) ja erittelevää tekstityyppiä viidessä lauseessa (0,5 %). Ohjailevaa tekstityyppiä käytetään ohjeiden, pyyntöjen sekä vaatimusten jaksoissa. Erittelevä tekstityyppi ei analyysini perusteella kuulu siirtolaiskirjeiden tekstilajiin.

Lausetyyppien käyttö on analysoimissani teemoissa melko samankaltaista. Siinä esiintyy eniten monikäyttöisiä lausetyyppejä (90,2 %), joista yleisin on intransitiivilause (41,1 %) kaikissa muissa tarkastelemissani teemoissa paitsi rahan ja toimeentulon teemassa. Toiseksi eniten aineistossani esiintyy transitiivilauseita, ja ne muodostavat 38,2 prosentin osuuden. Rahan teemassa transitiivilause on yleisin lausetyyppi. Kopulalauseita on aineistossa 10,9 prosenttia, mutta terveyden teemassa sitä käytetään selvästi enemmän (24,4 %). Erikoislausetyyppien prosenttiosuus koko aineistosta on 9,8. Erikoislausetyypeistä esiintyy eniten omistuslauseita (3,8 %), eksistentiaalilauseita (2,6 %) sekä tilalauseita (2,0 %). Muiden erikoislausetyyppien esiintymisprosentti jää alle yhteen prosenttiin. Tuloslauseita ei käytetä analysoimissani teemoissa.

Valtaosa eurooppalaisista siirtolaisista lähti Pohjois-Amerikkaan siellä saatavan taloudellisen hyödyn vuoksi. Siksi ei ole yllättävää, että työn teema on analysoimisani siirtolaiskirjeissä yleisimmin käsitelty teema. Näin on myös Saramon tutkimissa kirjeissä (2017: 167). Työstä ja rahan ansaitsemisesta tuli olennainen osa siirtolaisuuden kokemusta mutta mielestäni myös perhekirjeiden sisällön määrittävistä tekijöistä. Lyonsin mukaan mikään muu ei tiivistä siirtolaisten perhevelvoitteita selkeämmin kuin rahalähetysten lähettäminen kotimaahan, ja jo hyvinkin pieni rahamäärän lähettäminen toi siirtolaiselle mielihyvää (Lyons 2013b: 205–206). Attebery havaitsi ruotsalaissiirtolaisten kirjeitä analysoidessaan, että jos siirtolainen ei ollut lähettänyt rahaa, rahasta ja sen puutteesta tuli siirtolaiskirjeen keskeisin sisältö (Attebery 2007: 20). Myös aineistossani on havaittavissa sama ilmiö.

Työ on vaikuttanut merkittävästi myös siihen, miten siirtolaiset kirjoittavat terveydestään. Terveyden säilyttäminen oli siirtolaiselle ensisijaisen tärkeää, jotta työn tekeminen voisi jatkua (Attebery 2007: 73). Työstä ja rahan ansaitsemisesta tuli niin olennainen osa siirtolaisuuden kokemusta, että arjen ja vapaa-ajan kuvaus jää siirtolaiskirjeissä toissijaiseksi

teemaksi. Koska raha oli pääasiallinen syy siirtolaisuuteen, sitä ei saanut tuhлата ja käyttää turhuuksiin (Lyons 2013b: 208). Saramon mukaan tämä on todennäköisin syy siihen, mikseivät siirtolaiset juuri kirjoita vilkkaasta seura- ja yhteisöelämästään. Myös monenlaiset kulttuuritoimet, kuten tanssit, yleisurheilu sekä teatteri kuuluivat suomalaissiirtolaisten yhteisöelämään Pohjois-Amerikassa. (Saramo 2017: 167.) Toinen selitys siirtolaiskirjeiden teemojen samankaltaisuuteen johtuu Stanleyyn mukaan perhekirjeen tärkeimmästä funktiosta eli rituaalisesta funktiosta. Siirtolaiskirje toimi vahvistuksena siitä, että kaukana oleva perheenjäsen voi hyvin ja halusi pitää edelleen yhteyttä. (Stanley 2004: 16.) Attebery nostaa siirtolaiskirjeiden teemojen ja kirjoittamisen samankaltaisuuden syyksi jaetun kulttuurisen kokemuksen (Attebery 2007: 170).

Merkittävin syy siirtolaiskirjeiden sisällön samankaltaisuuteen on myös kirjeen tekstilaji. Analyysini mukaan kirjoittajat ovat selvästi hallinneet kirjeen tekstilajin, vaikka kirjoittaminen on osalla kirjoittajista horjuvaa. Tekstilaji ohjaa vahvasti paitsi kirjoittajan tuottaman tekstin rakennetta, mutta myös tekstilajissa esiintyvää tyyliä ja sisältöä (Swales 1990: 52). Siirtolaiskirjeissä toistuvat teemat ja kirjoittaminen tapojen samankaltaisuus helpottivat noviisijäsenten harjaantumista tekstin tuottamista ja kasvua kohti diskurssiyhteisön asiantuntijajäsenyyttä. Siirtolaiskirjeiden tekstilajin hallinta opittiin tekemällä havaintoja saaduista kirjeistä ja kirjoittamalla niitä myös itse (Attebery 2007: 21). Näin siirtolaiskirjeiden tekstilajiin kuuluvat käytännöt siirtyivät diskurssiyhteisön asiantuntijajäsentien malleista noviisijäsentien käyttöön. Havainnollistava esimerkki noviisijäsenen harjoittelusta on liitteenä 1 oleva Toopakan kirje, jonka viimeisellä sivulla joku perheenjäsenistä on harjoitellut kirjoittamista jäljittelemällä kirjeessä olevaa tekstiä.

7.3. Vierassanojen käyttö

Määrällisesti eniten lainasanoja on käytetty paikkakuntien nimissä (34,8 %). Tämä johtuu siitä, että neljä aineistoni siirtolaisista joutui vaihtamaan työpaikkaa usein ja kirjeitä on kirjoitettu eri paikkakunnilta. Kaivokset työllistivät paljon Pohjois-Amerikan miessiirtolaisia (Kero 1996: 144–145). Myös aineistoni kirjoittajista Suovaniemi, Iisakki Kangas sekä Tuominen työskentelivät kaivosmiehinä. Työhön liittyvät amerikansuomen sanat esiintyivät sellaisissa töissä ja työtehtävissä, joihin siirtolainen tutustui vasta Pohjois-

Amerikassa (Virtaranta 1993: 74). Amerikansuomea esiintyy erityisesti kaivosmiesten kielessä silloin kun he kertovat työstään (Virtaranta 1992: 29). Tämä näkyy hyvin myös aineistossani, sillä siirtolaiset kirjoittavat *färistä*, *brekomannista*, *kaarasta*, *paanarista*, *harborista*, *työplaasista*, *ofisista*, *kompanijasta* ja *peivistä*. Raha on tärkeä siirtolaiskirjeiden teema. Siirtolaiset kirjoittavat aineistossani *taaloista*, *taalareista*, *tallereista* ja *dollareista*. Myös toinen aineistoni verbi *helepata* liittyy Suomeen lähetettyihin rahalähetyksiin. *Amerikka*-sanana kirjoittaminen on tuottanut aineistoni siirtolaisille vaikeuksia, sillä sanasta käytetään kuutta erilaista varianttia: *Ameriikka*, *Amerikka*, *Amerika*, *Ameriiga*, *Ameriga* ja *America*.

Vaikka ensimmäisen polven siirtolaiset asuivat suomalaisyhteisöissä, varsinkin viranomaisten kanssa asioidessaan suomalaiset tarvitsivat jonkin verran ilmauksia englanniksi (Jönsson-Korhola 2003: 408). Varsinkin lääkärit eivät olleet aina suomalaisia (Virtaranta 1993: 80). Tämä selittää syyn siihen, miksi sairauden nimi *romatismi* ja *hospitaali* esiintyvät aineistossani. Aineistossani on paljon myös kirjeenvaihtoon liittyviä sanastoa, kuten *koveri*, *adressi* ja *poksi*. Todennäköisesti siirtolaiset käyttävät kirjeissään näitä lainasanoja, koska postitoimistoissa englanninkielisten virkailijoiden kanssa asioidessaan he olivat tottuneet sanojen käyttöön. Usein käytetyt sanonnat, fraasit ja huudahdukset tarttuivat helposti amerikansuomalaisten puheeseen (Jönsson-Korhola 2003: 427). Tämä näkyy myös aineistossani, sillä suurin osa interjektioista on kirjeenvaihtoon liittyviä kiteytyneitä tervehdyksiä, kuten *My Dear brother* ja *kupai*. Englanti on vaikuttanut myös puhuttelu-
muotoihin, sillä kirjeen vastaanottajia puhutellaan etuliitteillä *mr.*, *mis* ja *missis*.

Taloa merkitsevää sanaa *haussi* voidaan pitää yhtenä perinteisemmistä sanoista, joita amerikansuomessa käytetään (Virtaranta 1992: 30). Se esiintyy myös aineistossani. Muita arjen ja vapaa-ajan teemaan liittyviä sanoja ovat *peipi*, *porti* ja *saluna*. Toinen verbeistä *poortata* kuvaa hyvin siirtolaisten asumisen tapaa siirtolaisyhteisöissä.

Kirjeenvaihdon sujuminen oli tärkeässä roolissa siirtolaisten ja heidän perheidensä välisessä viestinnässä (Rissanen 2011: 43). Kirjeenvaihdon jatkumisen kannalta oikein kirjoitettu osoite mahdollisti kirjeenvaihdon mutkattomamman jatkumisen. Osoitteeseen kirjoitettavia merkintöjä ei aineistoni siirtolaiskirjeissä yleensä selitetä, vaan kirjeissä usein painotetaan kirjeen vastaanottajaa jäljentämään ne täsmällisesti. Poikkeuksen tekee Tuominen, jossa hän selittää veljelleen merkintöjen tarkoituksesta esimerkissä (239).

- (239) *N.H. Merkitsee valtion nimeä. Tämän valtion nimi on oikein New Hampshire (Nyy hampsire). Niin ei tarvii merkitä kuin N.H. Kirjaimet **Box** merkitsee sitä kun posti kontoorissa on senlaiset laatikot joita engelskaksi kutsutaan **Box** (box) ja numero on sen laatikon numero on nyt 5 vaikka ennen oli 47, mahdatkohan taitaa ymmärtää nyt. U.S. **America** on United States of America vaan ne merkitään U.S. **America**. Kyllä täällä osoitteella tulee mulle kirje N.H.**Box** 5 u.s. **America**.* (Fredrik Tuominen, 16.2.1903)

Amerikansuomen sanat eivät aina välttämättä olleet tuttuja kirjeitä vastaanottaneille perheenjäsenille. Esimerkissä (240) ilmenee, ettei Juho Tuominen ole ymmärtänyt, mitä *taalar* tarkoittaa. Aineistoni kirjoittajat ovat voineet selittää myös jo ennakkoon, mitä vierasperäinen sana kirjeessä merkitsee. Esimerkissä (241) Iisakki Kangas kertoo, mitä *peivi* tarkoittaa. Samoin Tuominen kertoo, mitä sitaattilaina *every time* tarkoittaa (esimerkki (242)).

- (240) *Niin sinä kysyt mikä rahan määrä se **taala** on. No se on se sama kuin dollariki vaan täälä sanovat sitä myöskin **taalaksi**, Toistekielinen se sanoo Taalar.* (Fredrik Tuominen, 16.2.1903.)
- (241) *Täälä tehrän kivitöitä – – lastataan sitten laivoihin kiviä kaikenmoisia suurempia että pianempia katukiviä joita sanotaan **peiviiksi** jotka ovat niin kuin tiilikiviä niitä on monelaasia.* (Iisakki Kangas, 24.4.1893)
- (242) *Paha kyllä että satun **every time** joka kerta niin hajamieliselle tuulelle kuin kirjoitan sinulle.* (Fredrik Tuominen, 25.11.1903)

7.4. Pohdintaa siirtolaiskirjeen tekstilajista

Jollyn ja Stanleyn mukaan yksityiskirjeet on koettu vaikeasti ymmärrettäviksi ja sisällöltään liian monipuoliseksi tekstilajiksi, joten yksityinen kirjeenvaihto on jäänyt toistaiseksi muun tekstilajitutkimuksen varjoon. Kun kirjettä lähestyy kommunikoinnin välineenä, toimii se hyvänä lähtökohtana tekstilajitutkimukselle, sillä kirjeeseen on sisäänrakennettuna vastavuoroisuus, jossa kirjoittajan ja lukijan roolit vaihtuvat. (Jolly & Stanley 2005: 92–94.) M. M. Bakhtin pitää henkilökohtaisia kirjeitä puhetekstilajeina, sillä kirjeissä on lyhyitä otteita päivittäisestä vuoropuhelusta ja jokapäiväisestä kerronnasta (Bakhtin 1986: 60). Tämä vastavuoroisuus näkyy jo *Ars dictaminissa*, jossa kirje on jaettu viiteen osaan klassisen puheen jaottelun perusteella (Koskinen & Lahtinen 2011: 89). Myös kertaaluonteisissa kirjeissä on käytetty kirjeen tärkeitä jaksoja, puhuttelua, kuvausta kirjeen aiheesta sekä allekirjoitusta. Kirjeen tekstilaji auttaa sisällön ja muodon luomisessa. Joissakin tapauksissa tekstilaji jopa määrittelee kirjeessä käytettävää sisältöä ja muotoa. Näitä

sisällön määritteleviä jaksoja ovat esimerkiksi päiväys ja osoite sekä tervehdys ja jäähyväiskaavat. (Jolly & Stanley 2005: 94.) Tekstilajit syntyvät kielenkäytön tarpeista ja ovat luonteeltaan melko universaaleja (Heikkinen & Mantila 2011: 135). Siirtolaiskirjeiden kohdalla tämä universaalius on selvästi havaittavissa, ja tämä näkökulma pulpahtelee esiin analyysin jokaisessa vaiheessa, vaikken aihetta ole varsinaisesti tässä tutkielmassa analysoinut.

Täysin uusia tekstilajeja syntyy harvakseltaan (Heikkinen & Mantila 2011: 135). Bhatia on esittänyt teoriassaan käsitteet **ylä- ja alagenre**. Ylägerne on Bhatian mukaan sellainen tekstilaji, että sillä on kieliyhteisöjä ylittäviä yhdenmukaisuuksia. Alagenret ovat ylägerneen kuuluvia alakategorioita. Tekstilajit muodostavat verkostoja eli **genrekolonioita**, joilla on samankaltaisia viestinnällisiä päämääriä. (Bhatia 2004: 57–59.) Kirjeet jaotellaan kolmeen pääläjiin, joita ovat viralliset kirjeet, yksityiset kirjeet sekä kaupankäyntiin liittyvät kirjeet (Raekallio-Teppo 1975: 16). Näitä kolmea voidaan myös pitää kirjeiden ylägerneinä. Virallisiin kirjeisiin kuuluvat esimerkiksi valtionjohtajien tiedonannot, työhakemuskirjeet sekä virastojen etuuspäätöskirjeet. Henkilökohtaiseen kirjeenvvaihtoon kuuluvat esimerkiksi perheen, ystävien tai aviopuolisoiden välinen kirjeenvaihto. Kaupallisiin kirjeisiin kuuluvat puolestaan uutis- ja mainoskirjeet. Vaikka kirjeiden viestinnälliset päämäärät vaihtelevat, kirjeen funktio viestin välittäjänä on kaikille kirjeen tekstilajeille yhteinen. Siirtolaiskirje asettuu siis henkilökohtaisen kirjeen alagenreksi.

8. PÄÄTÄNTÖ

Tutkin pro gradu -tutkielmassani viiden amerikansuomalaisen siirtolaisen vuosina 1881–1915 kirjoittamien perhekirjeiden tekstilajia. Tutkielman tavoitteena oli määritellä, miten siirtolaiskirjeet rakentuvat ja mitkä ovat siirtolaiskirjeen tyypilliset tekstilajipiirteet. Tutkielmani teoreettinen viitekehys koostui SF-kielitieteen tekstilajiteoriaa soveltavan ESP-koulukunnan tutkijoiden John Swalesin ja Vijay K. Bhatian ajatuksista tekstilajien muodostumisesta ja analyysistä.

Ensimmäisenä tutkimuskysymyksenäni oli selvittää, millaisista funktionaalisista jaksoista siirtolaiskirje muodostuu. Tutkimusmetodina käytin Bhatian jaksoanalyysiä. Siirtolaiskirjeessä esiintyy 19 funktionaalista jaksoa, jotka jakautuvat kirjeen alkumuodollisuuksiin, asiaosaan sekä loppumuodollisuuksiin. Aloitusmuodollisuuksiin kuuluvat päiväyksen, vastaanottajan puhuttelun, alkutervehdyksen sekä kirjeen kuvauksen jaksot. Kirjeen asiaosaan kuuluvia jaksoja ovat uutisten ja kuulumisten kertomisen, kirjeenvaihdon ylläpitämisen, terveisten lähettämisen, keskustelun ylläpitämisen, lupauksen antamisen, vaatimusten, pyyntöjen sekä neuvojen antamisen jaksot. Kirjeen loppumuodollisuuksiin kuuluvia jaksoja ovat lopetus, lopputervehdys, hyvän voinnin toivottaminen, allekirjoitus, yhteystietojen antaminen sekä jälkikirjoitus. Terveisten lähettämisen jakso esiintyy sekä kirjeen asiaosassa että loppumuodollisuuksissa. Siirtolaiskirjeiden funktionaalisten jaksojen suuri määrä kertoo siitä, että tekstilajin hallitseminen on vaatinut diskursiivitehtävien jäseneltä harjoittelua. Siirtolaiskirjeen kirjoittajille on tyypillistä, että he käyttävät usein fraasiutuneita jaksoja erityisesti kirjeiden alku- ja loppumuodollisuuksissa. Tutkimustulokseni mukaan siirtolaiskirjeiden kirjoittajat tunsivat ja osasivat kirjeen kirjoittamisen ulkoiset käytänteet hyvin.

Toisena tutkimuskysymyksenä oli selvittää, millainen on siirtolaiskirjeen prototyyppinen rakenne. Määrittelin prototyyppisen rakenteen muodostuvan niistä jaksoista, jotka esiintyvät vähintään 80 prosentissa kirjeissä. Näin kirjeen alkumuodollisuuksiin kuuluvat kirjeen päivääminen, kirjeen vastaanottajan kunnioittava puhuttelu sekä kuvaus kirjeen aiheesta. Asiaosa muodostuu uutisten ja kuulumisten kertomisesta. Loppumuodollisuudet alkavat ilmoituksesta kirjeen päättämisestä. Kirjeessä on myös allekirjoitus ja uudet osoitetiedot. Koska vain 16 kirjetä noudattaa tätä prototyyppistä rakennetta, kertoo se siirtolaiskirjeiden sisällön variaatiosta. Niinpä siirtolaiskirjeen tekstilaji ohjaa kirjoittamista,

mutta samalla se sallii kirjeen rakentamisen kirjoittajan tavoitteiden mukaiseksi. Kirjeen kirjoittamisen tavoitteena on voinut olla yhteydenpidon säilyttäminen, uutisten tai informaation lähettäminen sekä neuvojen, pyyntöjen ja vaatimusten antaminen. Siirtolaiskirjeiden avulla on myös ilmoitettu tulevista rahalahetyksistä tai pahoiteltu sitä, ettei rahaa ollut pyynnöistä huolimatta lähettää.

Kolmantena tutkimuskysymyksenäni oli selvittää, miten kirjeiden yleisimmistä teemoista on kirjoitettu. Valitsin analyysiin neljä yleisintä teemaa, jotka ovat arki ja vapaa-aika, työ, raha ja toimeentulo sekä terveys. Analysoin teemojen lauserakenteita verbien tempus- ja modusmuotojen, verbin pääluokan sekä teksti- ja lausetyyppien avulla. Siirtolaiskirjeiden pääasiallinen tempusmuoto on preesens, jolla siirtolaiset kertovat kirjoitushetken terveydestä ja taloudellisesta tilanteesta, nimeävät samassa kaupungissa tai asuinpaikassa olevia yhteisiä tuttuja ja kuvailevat siirtolaisyhteisön tapahtumia. Imperfektia käytetään kuvailemaan siirtolaisen kokemaa sairautta, sairaalassa vietettyä jaksoa sekä lääkärin antamaa diagnoosia. Sillä kerrotaan vapaa-ajan viettotavoista, päättyneestä työstä sekä aikaisemmin lähetetyistä tai suunnitteilla olleista rahalahetyksistä. Perfektia käytetään kuvailemaan siirtolaisen pidempiaikaista vointia ja työtilannetta. Sillä välitetään perheelle myös kuulopuheen kautta saatuja uutisia yhteisistä tutuista ja perheenjäsenistä.

Pääsääntöisesti siirtolainen kirjoittaa elämästään ja kokemuksistaan sellaisena kuin he sen itse näkevät ja kokevat. Siksi indikatiivi on modusmuodoista yleisin. Koska siirtolainen kirjoittaa pääasiassa omasta elämästään, ajatuksistaan ja kokemuksistaan, siirtolaiskirjeiden verbit ovat yleensä aktiivissa. Passiivia käytetään siirtolaiskirjeissä silloin, kun siirtolainen kertoo tekemästään työstä tai vapaa-ajan seuratoiminnasta. Yleisimmin siirtolaiskirjeissä käytetään kuvailevaa ja kertovaa tekstityyppiä. Niillä kuvataan ja kerrotaan siirtolaisen terveydentilan ja toimeentulon lisäksi myös siirtolaisyhteisön elämästä, kuten työstä, ruuasta ja vapaa-ajan toiminnasta. Argumentoivaa tekstityyppiä esiintyy silloin kun siirtolainen perustelee, miksei rahaa ole lähettää. Vaikka analysoimissani teemoissa ei juuri käytetä ohjailevaa tekstityyppiä, sitä on siirtolaiskirjeissä ohjeiden, pyyntöjen sekä vaatimusten jaksoissa. Erittelevä tekstityyppi ei analyysini perusteella kuulu siirtolaiskirjeiden tekstilajiin. Kaikista analysoimistani teemoista kirjoitetaan pääasiassa monikäyttöisillä lausetyypeillä.

Neljäntenä tutkimuskysymyksenäni oli selvittää, millaisia vierassanoja siirtolaiskirjeissä esiintyy. Vierassanoista valtaosa on substantiiveja. Eniten vierassanoja esiintyy paikkakuntien nimissä, mikä johtuu siitä, että siirtolaiset joutuivat vaihtamaan asuinpaikkaansa usein kausitöiden perässä. Aineistossani esiintyy myös kaivostyöläisten käyttämää sanastoa. Se johtuu siitä, että siirtolaiset tutustuivat näihin työtehtäviin vasta Pohjois-Amerikkaan tullessaan. Usein käytetyt englanninkieliset sanonnat, fraasit sekä huudahdukset ovat jääneet myös amerikansuomalaisten mieleen. Siksi amerikansuomea esiintyy myös kirjeen puhutteluissa sekä alku- ja loppufraaseissa.

Siirtolaiset pysyivät kirjeiden kautta yhä mukana siinä sosiaalisessa yhteisössä, jonka he olivat jättäneet taakseen. Tämä heijastuu kirjeissä terveisten lähettämisen lisäksi myös kuulumisten kysymisenä sekä neuvojen, pyyntöjen ja vaatimusten antamisen kautta. Siirtolaiskirjeisiin kuuluu olennaisena osana runsaiden terveisten lähettäminen kirjeen vastaanottajan lisäksi myös muille perheenjäsenille, sukulaisille sekä tuttaville. Kirjeissään siirtolaiset lupaavat lähettää kotiin rahaa, pysyä poissa huonosta seurasta ja alkoholista sekä palata aikanaan takaisin kotiin.

Koska tutkimukseni tavoitteena oli luoda yleiskuvaus siirtolaiskirjeen tekstilajista tutkielman laajuuden mahdollistamissa rajoissa, tekemäni analyysi jää joiltain osin pintapuoliseksi. Toisaalta valitsemani tutkimusmenetelmät sopivat hyvin siirtolaiskirjeiden tekstilajin ja tyypillisten tekstilajipiirteiden tutkimiseen. Yksi aineistoni viidestä kirjoittajasta on muita kirjoittajia selvästi taitavampi kirjoittaja. Jos olisin rajannut hänet tutkimusaineistoni ulkopuolelle, tutkimustulokseni olisi täysin erilainen. Aineistoni homogeenisuus tosin antaa todenmukaisemman kuvan siirtolaiskirjeen tekstilajista.

Vaikka siirtolaiskirjeet kuuluvat menneisyyden kirjeenvaihdon tekstilajiin, ne tarjoavat tutkijalle edelleen mielenkiintoisen tekstiaineiston. Koska kirjeiden rakenne ja sisältö vaihtelevat aikakauden ja vastaanottajan mukaan, siirtolaiskirjeen tekstilajin muuttuminen Pohjois-Amerikan siirtolaisuuden aikana ja vastaanottajan mukaan ovat hyviä jatko-tutkimusaiheita. Siirtolaiskirjeistä voisi myös tutkia, miten kirjeen vastaanottaja vaikuttaa siirtolaiskirjeissä oleviin kohteliaisuus- tai argumentointikeinoihin. Toisaalta myös vertailevalle tutkimukselle olisi tilausta, ja kansainvälinen siirtolaiskirjeiden tutkimus tarjoaisi mielenkiintoisen tutkimusnäkökulman siirtolaiskirjeiden tekstilajista.

LÄHTEET

Tutkimusaineisto

- Antti Kankaan äidilleen Sofia Kankaalle ja veljelleen Wilhelm Kankaalle kirjoittamat kirjeet vuosilta 1881–1886. Siirtolaisinstituutin arkisto, ark:no 025/1979.
- Fredrik Tuomisen veljilleen Juho ja Wäinö Tuomiselle kirjoittamat kirjeet vuosilta 1903–1906. Siirtolaisinstituutin arkisto, ark:no 020/1985.
- Hilja ja Matti Toopakan Hiljan vanhemmille Tuomiselle kirjoittamat kirjeet kirjoittamat kirjeet vuosilta 1900–1915. Siirtolaisinstituutin arkisto, kokoelmatunnus 007/1985.
- Iisakki Kankaan vaimolleen Maria Kankaalle kirjoittamat kirjeet vuosilta 1893–1985. Siirtolaisinstituutin arkisto, kokoelmatunnus 031/1988.
- Samuel Suovaniemen vanhemmilleen kirjoittamat kirjeet vuosilta 1903–1915. Siirtolaisinstituutin arkisto, ark:no 007/1985.

Kirjallisuus

- ACHRELIUSM, DANIEL 1689: *Epistolarum conscribendarum forma et ratio*. Turku.
- ALHO, IRJA – KAUPPINEN, ANNELI 2009: *Käyttökielioppi*. 2. tarkistettu painos. Helsinki: Suomalaisen Kirjallisuuden Seura.
- ATTEBERY, JENNIFER E. 2007: *Up in the Rocky Mountains. Writing the swedish immigrant experience*. Minneapolis: University of Minnesota Press.
- BAKHTIN, M. M. 1986: The problem of Speech Genres. – Caryl Emerson & Michael Holquist (toim.), *Speech Genres and Other Late Essays*. s. 60–102. Austin: University of Texas Press.
- BHATIA, VIJAY K. 1993: *Analysing genre: language use in professional settings*. Applied Linguistics and Language Study. London: Longman Group.
- 2004: *Worlds of written discourse. A genre-based view*. Advances in Applied Linguistics. London: Continuum.
- CANCIAN, SONIA 2010: Families, Lovers and Their Letters: Italian Postwar Migration to Canada. *New Studies in Immigration and Culture Series Vol. 4*. Winnipeg: University of Manitoba Press.

- GERBER, DAVID A. 2000: Epistolary Ethics: Personal Correspondence and the Culture of Emigration in the Nineteenth Century. – *Journal of American Ethnic History* 19 (4) s. 3–23.
- HAGELSTAM, SONJA 2014: *Röster från kriget: En etnologisk studie av brevdialoger mellan frontsoldater och deras familjer 1941–1944*. Åbo: Åbo Akademi University Press.
- HAKULINEN, LAURI 2000: *Suomen kielen rakenne ja kehitys*. Viides muuttamaton painos. Helsinki: Helsingin yliopiston suomen kielen laitos.
- HASAN, RUQAIYA 1989: PART B – Michael Halliday & Ruqaiya Hasan (toim.), *Language, context, and text: aspects of language in a social-semiotic perspective* s. 50–118. Toinen painos. Oxford: Oxford University Press.
- HEIKKINEN, VESA 2009: Johdanto. Tekstintutkimusta kielen piirteiden ja tekstilajien suhteista. – Vesa Heikkinen (toim.), *Kielen piirteet ja tekstilajit. Vaikuttavia valintoja tekstistä toiseen* s. 7–36. Tietolipas 229. Kotimaisten kielten keskuksen julkaisuja 157. Helsinki: Suomalaisen Kirjallisuuden Seura.
- HEIKKINEN, VESA – VUOTILAINEN, EERO 2012: Genre – monitieteinen näkökulma. – Vesa Heikkinen, Eero Voutilainen, Petri Lauerma, Ulla Tiililä & Mikko Luonela (toim.), *Genreanalyysi – tekstilajitutkimuksen käsikirja* s. 17–50. Kotimaisten kielten keskuksen julkaisuja 169. Helsinki: Gaudeamus Oy.
- HONKANEN, SUVI – TIILILÄ, ULLA 2012: Jaksoanalyysi osana tekstilajitutkimusta. – Vesa Heikkinen, Eero Voutilainen, Petri Lauerma, Ulla Tiililä & Mikko Luonela (toim.), *Genreanalyysi – tekstilajitutkimuksen käsikirja* s. 208–227. Kotimaisten kielten keskuksen julkaisuja 169. Helsinki: Gaudeamus Oy.
- HÄKKINEN, KAISA 1996: *Kielitieteen perusteet*. Kolmas painos. Tietolipas 133. Helsinki: Suomalaisen Kirjallisuuden Seura.
- JUVONEN, RIITTA – VIRTANEN, MIKKO – VOUTILAINEN, EERO 2012: Fennistisen tekstilajitutkimuksen suuntia. – Vesa Heikkinen, Eero Voutilainen, Petri Lauerma, Ulla Tiililä & Mikko Luonela (toim.), *Genreanalyysi – tekstilajitutkimuksen käsikirja* s. 453–469. Kotimaisten kielten keskuksen julkaisuja 169. Helsinki: Gaudeamus Oy.
- JOKINEN, HELI 2008: *"Eihän semmosille reissuille heikompia astioita vierä" Amerikanleskien arkea ja elämää 1900-luvun alun Alahärmässä*. Turku: Siirtolaisinstituutti.
- JOLLY, MARGARETTA – STANLEY, LIZ 2005: Letters as / not a genre. *LifeWriting* 1 (2). s. 91–118. <https://doi.org/10.1080/10408340308518291>.

- JÖNSSON-KORHOLA, JOHANNA 2003: Pussaa se peipipoki kitsistä petiruumaan: Suomalaiset ja suomen kieli Amerikassa. – Hannele Jönsson-Korhola & Anna-Riikka Lindgren (toim.), *Monena suomi maailmalla: Suomalaisperäisiä kielivähemmistöjä* s. 386–448. Tietolipas 190. Helsinki: Suomalaisen Kirjallisuuden Seura.
- KALHAMA, MARJA-LIISA – KOIRANEN, KIMMO 1986: Siirtolaiskirjeet siirtolaistutkimuksen lähteinä. – *Siirtolaisuus* 13 (4) s. 23–27.
- KANKAANPÄÄ, SALLI 2012: Tekstilajin muutoksen laadullinen tutkiminen. – Vesa Heikkinen, Eero Voutilainen, Petri Lauerma, Ulla Tiililä & Mikko Luonela (toim.), *Genreanalyysi – tekstilajitutkimuksen käsikirja* s. 284–295. Kotimaisten kielten keskuksen julkaisuja 169. Helsinki: Gaudeamus Oy.
- KAUPPINEN, ANNELI – LAURINEN, LEENA 1988: *Tekstioppi: johdatus ajattelun ja kielen yhteistyöhön*. Helsinki: Kirjayhtymä Oy.
- KECKMAN, ELINA 2017: *Hylkäyskirje tekstilajina työnhaun diskurssissa*. Pro gradu -tutkielma. Helsingin yliopisto.
- KERAVUORI, KIRSI 2011: Itseoppineet ihmiset kirjeenkirjoittajina: perhekirjeenvaihtoa 1860-luvun saaristosta. – Anu Lahtinen, Maarit Leskelä-Kärki & Kirsi Vainio-Korhonen (toim.), *Kirjeet ja historiantutkimus* s. 163–191. Historiallinen Arkisto 134. Helsinki: Suomalaisen Kirjallisuuden Seura.
- KERO, REINO 1996: *Suureen länteen. Siirtolaisuus Suomesta Pohjois-Amerikkaan. Suomalaisen siirtolaisuuden historia 1*. Seinäjoki: Siirtolaisinstituutin Pohjanmaan aluekeskuksen julkaisu n:o 3.
- KIELITOIMISTON OIKEINKIRJOITUSOPAS 2013: Kotimaisten kielten keskuksen julkaisuja 171. 11. painos. Helsinki: Kotimaisten kielten keskus.
- KORKIASAARI, JOUNI 1989: *Suomalaiset maailmalla. Suomen siirtolaisuus ja ulkosuomalaiset entisajoilta tähän päivään*. Turku: Siirtolaisinstituutti.
- KOSKELA, SANNI 2013: *Työhakemus tekstilajina*. Pro gradu -tutkielma. Helsingin yliopisto.
- KOSKINEN, ULLA – LAHTINEN, ANU 2011: Siskot, veljet ja erityisen hyvät ystävät: Aatelismiesten ja -naisten kirjeenvaihto uuden ajan alun Ruotsissa. – Anu Lahtinen, Maarit Leskelä-Kärki & Kirsi Vainio-Korhonen (toim.), *Kirjeet ja historiantutkimus* s. 83–113. Historiallinen Arkisto 134. Helsinki: Suomalaisen Kirjallisuuden Seura.

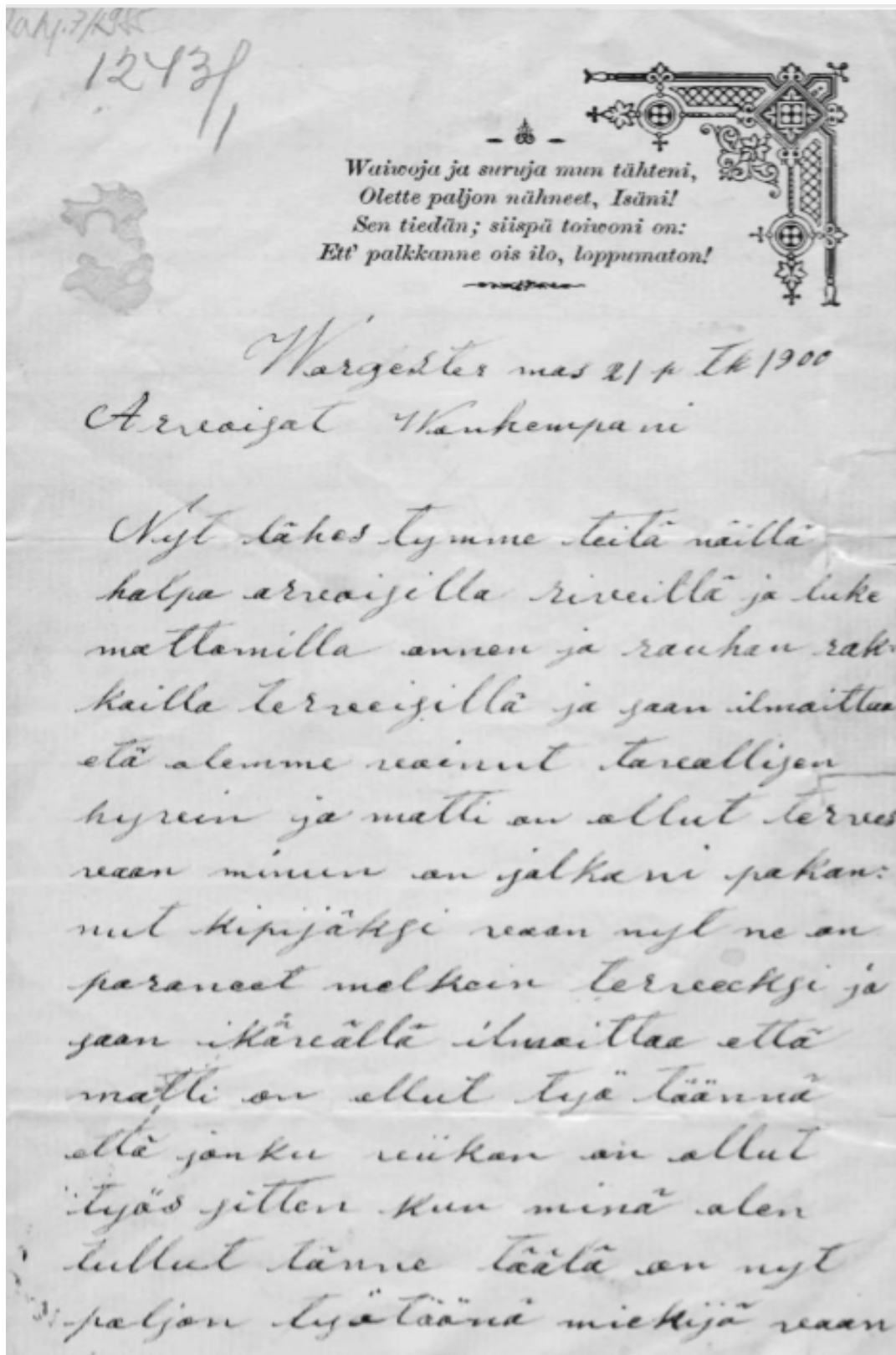
- KS = *Kielitoimiston sanakirja*. Kotimaisten kielten keskuksen julkaisuja 166. Helsinki: Kotimaisten kielten keskus ja Kielikone 2012. <http://mot.kielikone.fi/mot/OUYO/netmot.exe> (24.3.2020).
- LAITINEN, LEA – NORDLUND, TARU 2012: Performing identities and interaction through epistolary formulae. – Marina Dossena & Gabriella Del Lungo Camiciotti (toim.), *Letter Writing in Late Modern Europe* s. 65–88. Amsterdam: John Benjamins Publishing Company.
- LAUREMA, PETRI 2012: Tekstityyppi. – Vesa Heikkinen, Eero Voutilainen, Petri Lauerma, Ulla Tiirilä & Mikko Luonela (toim.), *Genreanalyysi – tekstilajitutkimuksen käsikirja* s. 67–69. Kotimaisten kielten keskuksen julkaisuja 169. Helsinki: Gaudeamus Oy.
- LAUTTAMUS, TIMO 1992: Lainaaminen ja koodinvaihto: havaintoja amerikansuomalaisien kielistä. – *Virittäjä* 96 s. 3–16.
- LEINO-KAUKIAINEN, PIRKKO 2007: Suomalaisten kirjalliset taidot autonomian kaudella. – Historiallinen aikakauskirja 105 (4). s. 420–438.
- 2011: ”Nyt lasken minä pännäni tämän viherjäisen paperin päälle”: Nuoren sotilaan kirjeitä 1800-luvun lopulta. – Anu Lahtinen, Maarit Leskelä-Kärki & Kirsi Vainio-Korhonen (toim.), *Kirjeet ja historiantutkimus* s. 194–219. Historiallinen Arkisto 134. Helsinki: Suomalaisen Kirjallisuuden Seura.
- LYONS, MARTYN 2013A: A New History from Below? The Writing Culture of European Peasant, c. 1850–c. 1920. – Anna Kuismin & M J. Driscoll (toim.), *White Field, Black Seeds: Nordic Literacy Practices in the Long Nineteenth Century*. Studia Fennica Litteraria 7 s. 14–29. Helsinki: Suomalaisen Kirjallisuuden Seura.
- 2013B: *The Writing Culture of Ordinary People in Europe, C. 1860–1920*. Cambridge: Cambridge University Press.
- MARKELIS, DAIVA 2006: Every Person Like a Letter: The Importance of Correspondence in Lithuanian Immigrant Life. – Bruce Elliot, David Gerber, Suzanne Sinke & Macmillan Palgrave (toim.), *Letters across Borders: The Epistolary Practices of International Migrants* s. 107–123. New York: Palgrave Macmillan.
- MARTIN, MAISA 1989: *Amerikansuomen morfologiaa ja fonologiaa*. Suomen kielen laitoksen lisensiaatintutkielma. Jyväskylän yliopisto.
- 1993: Amerikansuomi kielentutkimuksen kentässä. – Pertti Virtaranta, Hannele Jönsson-Korhola, Maisa Martin & Maija Kainulainen (toim.), *Amerikansuomi* s. 190–197. Tietolipas 125. Helsinki: Suomalaisen Kirjallisuuden Seura.

- MAURANEN, ANNA – PIITULAINEN, MARJA-LEENA 2012: Kontrastiivinen tekstilajitutkimus. – Vesa Heikkinen, Eero Voutilainen, Petri Lauerma, Ulla Tiililä & Mikko Luonela (toim.), *Genreanalyysi – tekstilajitutkimuksen käsikirja* s. 453–469. Kotimaisten kielten keskuksen julkaisuja 169. Helsinki: Gaudeamus Oy.
- NEVALAINEN, TERTTU 2007: Introduction. – Terttu Nevalainen & Sanna-Kaisa Tanskanen (toim.), *Letter Writing* s. 1–11. Amsterdam: John Benjamins Publishing Company.
- NIEMI, MARI 2003: *Nälkä vai vapauden kaipuu? Siirtolaisuus Etelä-Pohjanmaalta Pohjois-Amerikkaan*. Turku: Siirtolaisinstituutti.
- NORDLUND, TARU 2005: Miten ja miksi kansa alkoi kirjoittaa? Suomalaisten talonpoikien kirjeitä 1800-luvun alusta. – Sirpa Huttunen & Pirkko Nuolijärvi (toim.), *Tahdon sanoa: kirjoituksia kielen ja perinteen voimasta. Keskustelua yli ajan ja paikan*. s. 51–79. Helsinki: Suomalaisen Kirjallisuuden Seura.
- 2007: Double diglossia – lower class writing in 19th-century Finland. *Multilingua* 2–3 (26) s. 229–246.
- 2008: Tässä tulen taas luoksesi tällä pienellä kirjeelläni. *Gerontologia* 4 (22) s. 266–268.
- 2013A: Kirjeet. Keskustelua yli ajan ja paikan. – Sirpa Huttunen & Pirkko Nuolijärvi (toim.), *Kynällä kyntäjät. Kansan kirjallistuminen 1800-luvun Suomessa* s. 107–138. Helsinki: Suomalaisen Kirjallisuuden Seura.
- 2013B: Letter-writing as a communicative practise – polyphony in Finnish emigrant letters in the 19th century, *Poznan Studies in Contemporary Linguistics* 49 (3) 2013 s. 381–388.
- PEHKONEN, ERKKA 2013: ”Poikasi täältä jostakin”: narratiiviset resurssit, diskurssit ja luovuus kirjoittaen kerrotuissa identiteeteissä jatkosodan aikaisissa kirjeissä. *Jyväskylä studies in humanities* 217. Jyväskylä: Jyväskylä University Printing House.
- PIETIKÄINEN, SARI – MÄNTYNEN, ANNE 2009: *Kurssi kohti diskurssia*. Tampere: Vastapaino.
- 2019: *Uusi kurssi kohti diskurssia*. Tampere: Vastapaino.
- RAEKALLIO-TEPPO, VUOKKO 1975: *Asioimiskirjoituksen opas*. 9. uudistettu painos. Helsinki: Weilin+Göös.
- RISSANEN, VELI-MATTI 2011: Amicorum colloquia absentium. Kirjeenkirjoittamisen konventiot Rooman tasavallan ajan lopulla. – Anu Lahtinen, Maarit Leskelä-Kärki

- & Kirsi Vainio-Korhonen (toim.), *Kirjeet ja historiantutkimus* s. 30–55. Historiallinen Arkisto 134. Helsinki: Suomalaisen Kirjallisuuden Seura.
- ROOS, SAMUEL 1855: *Muutamia neuvoja ja Johdatuksia Lähetyskirjain tekemiseen, Suomen kieltä rakastavaisten ja harjottavaisten ensi-tarpeeksi*. TURKU.
- RUTTEN, GIBSBERT – VAN DER WAL, MARIJKE 2012: Functions of epistolary formulae in Dutch letters from the seventeenth and eighteenth centuries. *Journal of Historical Pragmatics* 13 (2) s. 175–201. <https://doi.org/10.1075/jhp.13.2.01rut>.
- SARAMO, SARINA 2017: Terveisiä: A Century of Finnish Immigrant Letters from Canada. – Michel Beaulieu, David Ratz & Ronald Harpelle (toim.), *Hard work conquers all: building the Finnish community in Canada* s. 165–184. Vancouver: UBC Press.
- SARASTI-WILENIUS, RAIJA 2009: Kirjeenkirjoitus akateemisena oppiaineena 1600-luvulla Turun akatemian piirissä. *AURICA. Scripta a Societate Porthan Edita* (2) s. 75–87.
- SAUKKONEN, PAULI 1984: *Mistä tyyli syntyy?* Helsinki: WSOY.
- 2001: *Maailman hahmottaminen teksteinä: tekstirakenteen ja tekstilajien teoriaa ja analyysiä*. Helsinki: Yliopistopaino.
- SILTALOPPI, EMPPU 2017: *Todellinen uhka, agitoitua ideologiaa vai kansallisen historian jälkiviisautta? Kokemus ensimmäisen venäläistämiskauden (1899 – 1905) aikaisesta kutsuntapakolaisuudesta aikalaisten kirjoituksissa*. Yhteiskunta- ja kulttuuritieteiden yksikkö. Pro gradu -tutkielma. Tampereen yliopisto.
- SSA = *Suomen sanojen alkuperä: Etymologinen sanakirja*. Suomalaisen Kirjallisuuden Seuran toimituksia 556. Helsinki: Suomalaisen Kirjallisuuden Seura 1992.
- STANLEY, LIZ 2004: The Epistolarium: On Theorizing Letters and Correspondences *Auto/Biography* (2) s. 201–235. <https://doi.org/10.1191/0967550704ab014oa>.
- SWALES, JOHN M. 1990: *Genre analysis. English in academic and research settings*. Cambridge: Cambridge University Press.
- 2004: *Research genres. Exploration and application*. Cambridge: Cambridge University Press.
- SÄÄSKILAHTI, MINNA 2006: *Vapise, kuningas alkoholi. Alkoholivalistuksen tekstilaji ja sen muuttuminen vuosien 1755 ja 2001 välisenä aikana*. Väitöskirja. Oulun yliopiston suomen kielen, informaatiotutkimuksen ja logopedian laitos.
- SÖDÖ, MARIA 2018: “Nyt istun tämän pienen pöytäni ären ja ojennan kääteni teirän luoksenne rakkaat” *Perhesuhteiden rakentuminen ja ylläpito amerikansuomalaisten kirjeissä 1881–1915*. Historian proseminaritutkielma. Oulun yliopisto.

- TAMOŠIŪNAITE, AURELIJA 2014: Letter writing as social practice: self-reference to writing in Lithuanian correspondence *Lituanus* No. 3 (60) s. 31–56.
- TIILILÄ, ULLA 2007: *Tekstit viraston työssä: Tutkimus etuuspäätösten kielestä ja konteksteista*. Suomalaisen Kirjallisuuden Seuran toimituksia 1108. Helsinki: Suomalaisen Kirjallisuuden Seura.
- VIRTARANTA, PERTTI 1992: *Amerikansuomen sanakirja. A Dictionary of American Finnish*. Turku: Siirtolaisinstituutti.
- 1993: Sanalainojen aihepiireistä. – Pertti Virtakangas, Hannele Jönsson-Korhola, Maisa Martin & Maija Kainulainen (toim.), *Amerikansuomi* s. 74–83. Helsinki: Suomalaisen Kirjallisuuden Seura.
- VISK = HAKULINEN, AULI – VILKUNA, MARIA – KORHONEN, RIITTA – KOIVISTO, VESA – HEINONEN, TARJA RIITTA – ALHO, IRJA 2008: *Iso suomen kielioppi*. Helsinki: Suomalaisen Kirjallisuuden Seura. <http://scripta.kotus.fi/visk> (12.7.2020).
- VUORIJÄRVI, AINO 2013: *Tekstilaji ja yhteisö: Ammattikorkeakoulun opinnäytetyön diskurssio tekstinä*. Suomen kielen, suomalais-ugrilaisten ja pohjoismaisten kielten ja kirjallisuuksien laitoksen väitöskirja. Helsingin yliopisto.
- ZETTERBERG, SEPPO (TOIM.) 2003: *Suomen historian pikkujättiläinen*. Helsinki: Werner Söderström Osakeyhtiö

LIITE 1. Esimerkki aineistoni kirjeestä.

nyt on taino että nyt pujan
pääjää työhön täältä ei ole
vielä alkanu kaupungin työt
vaan nyt ~~nyt~~ ne rupijaa al-
kamaan hiljallensa ja minut-
la on ollut juuri harmi
jätä kun ei ole jopunut
lähetää jitä minun kylti
rahaani vaan kyltä ja
lähetetään niin pujan kuin
vain juurikin jopii vaan
nyt pyräme että kaittaijitte
pitää huolla jallain kans-
tive ja jitä takrataa kylä
me jitä piräme muresta
minä jopii ja terveisijä
teillen kaikillen matin turan
iskalla ja jennalla ja reä-
li jaceren jiskalla ne ovat
nyt meidän ^{kirjailti jama} hausjilla tällä
maaraa ja kysyn anko
alan kon leenalla ja

peipijä ja minä pyrän että
jos on meidän paikkaajia
tänne kaupunkiin Tulereija
niin lähettäkää minulle
kangallis pötkut minä
on gaata täällä pitää yhtä
tämän maan ken kija ne juret-
taa niin jalkaja ja keflä
minä panen jiskailleni piis
ka jilkkija tulemaan kuin
korkijan ja ganna gaa
pitää ne minun mustat
vaatteeni ja entrata niistä
ittelleen vaatteet ja gattulen
ganon ettei nyt jankaa täl-
lä tietua pira lähtijä tän-
ne ei täällä ole nyt tietua
työhön pääystä ainakaan
täs kaupungis ja kiitän
kirjoenne sdestä janka
gaimo vastaan attaa guurek
si ilakjeme vaan guokaa

anteeki kuin en jäänyt
nain pit källe vastaamata ja
en tierä nuntakaan janokaa
terveisiä kaikille meidän väijel
len ja kaikkien sukulai
jille ja tuttaville täältä
amerikasta ja lopetan kir
joitukseni sillä korttaa täis
ten lisää jos eletään näitä lau
sun ystävällisesti ikävällä
kaipaavat väreine ja tyttä
renne

onne Matti ja Hilja
Kupai N Matti ja Hilja
Kupai ja Hilja Dakka
ystävällisesti ikävillä
kaipaavat väreine ja tyttä
renne Matti Hilja Dakka
terveisiä kaikille meidän ja väre
väijelen ja kaikkien
sukulaijille ja tuttaville täältä
amerikasta ja lopetan kirjoit

LIITE 2. Aineiston vierassanat.

YLEISLAINAT

SUBSTANTIIVIT

Kirjeenvaihto:

koveri < cover 'kirjekuori' (1 kpl)

koveeri < cover 'kirjekuori' (1 kpl)

poksi < box '(kirje)laatikko' (1 kpl)

Mantereen nimet:

Ameriikka < America 'Amerikka' (3 kpl)

Amerikka < America 'Amerikka' (8 kpl)

Amerika < America 'Amerikka' (5 kpl)

Matkustaminen:

tiketti < ticket 'pääsylippu', 'matkalippu' (1 kpl)

Mittailmaukset:

maili < mile 'englanninpeninkulma', '1609 metriä' (1 kpl)

Osavaltioiden nimet:

Monttana < Montana (1 kpl)

Wiskonsin < Wisconsin (1 kpl)

Paikkakuntien nimet:

Aislanti < Ashland (1 kpl)

Astapula < Ashtabula (1 kpl)

Deltala < Delta (1 kpl)

Lenskaali < Lands End (1 kpl)

Malboro < Marlborough (1 kpl)

Minneapoli < Minneapolis (1 kpl)

Minnesuta < Minnesota (1 kpl)

Minnesuuta < Minnesota (2 kpl)

Monttaana < Montana (1 kpl)

Pensylvania < Pennsylvania (2 kpl)

Vusteri < Worcester (1 kpl)

Vusta < Worcester (1 kpl)

Workester < Worcester (2 kpl)

Wusteri < Worcester (1 kpl)

Perhe:

peipi < baby 'vauva' (1 kpl)

Puhuttelumuodot:

mis < miss 'neiti', 'rouva' (1 kpl)

misiss < missis 'vaimo', 'rouva' (1 kpl)

Raha:

taala < dollar 'dollari' (24 kpl)

taalari < dollar 'dollari' (1 kpl)

tallari < dollar 'dollari' (3 kpl)

talleri < dollar 'dollari' (1 kpl)

tollari < dollar 'dollari' (1 kpl)

tälläri < dollar 'dollari' (1 kpl)

Rakennusten nimet:

haussi < house 'talo' (1 kpl)

hausi < house 'talo' (1 kpl)

hospitaali < hospital 'sairaala' (1 kpl)

Terveys:

romatiisi < rheumatism 'reumatismi' (1 kpl)

romattisi < rheumatism 'reumatismi' (1 kpl)

Työ:

kaara < car 'rautatievaunu' (2 kpl)

kompaniija < company 'yhtiö' (2 kpl)

paanari < partner '(työ)kaveri' (1 kpl)

panari < partner '(työ)kaveri' (1 kpl)

peivi < paving 'katukivi' (4 kpl)

Vapaa-aika:

porti < board 'täysihoito', 'ateria' (1 kpl)

saluna < saloon 'kapakka' (2 kpl)

VERBIT

helepata < help 'avustaa', 'olla apuna jklle' (1 kpl)

poortata < board 'olla täysihoidossa' (1 kpl)

PARTIKKELIT

kupai < good bye 'hyvästi' (2 kpl)

kupaii < good bye 'hyvästi' (1 kpl)

ERIKOISLAINAT

SUBSTANTIIVIT

Katujen nimet:

Gresent st < Crescent st

Kirjeenvaihto:

adressi < address 'osoite' (1 kpl)

atreosi < address 'osoite' (1 kpl)

aträssi < address 'osoite' (1 kpl)

atressi < address 'osoite' (2 kpl)

atres < address 'osoite' (5 kpl)

ätres < address 'osoite' (1 kpl)

Mantereen nimet:

Ameriiga < America 'Amerikka' (4 kpl)

Ameriga < America 'Amerikka' (8 kpl)

Osavaltioiden nimet:

Minnesoda < Minnesota (2 kpl)

Ny ork < New York (5 kpl)

Ne yrk < New York (1 kpl)

Paikkakuntien nimet:

Chigago < Chicago (1kpl)

Filatelfia < Philadelphia (1 kpl)

Filatelffia < Philadelphia (1 kpl)

Greenfielt < Greenfield (1 kpl)

Kings Wille < Kingsville (1 kpl)

Klaasteri < Cloucester (1 kpl)

Koneart < Conneaut (1 kpl)

Puffalo < Buffalo (1 kpl)

Seprok < Saybrook (1 kpl)

Worgester < Worcester (9 kpl)

Paikkojen nimet:

färi < quarry 'kivilouhos' (1 kpl)

harbori < harbor 'satama' (1 kpl)

Raha:

intrasti < interest 'korko' (1 kpl)

Työ:

brekomanni < brakeman 'jarrumies' (1 kpl)

oftisi < office 'konttori' (1 kpl)

työplaassi < workplace 'työpaikka' (1 kpl)

SITAATTILAINAT

SUBSTANTIIVIT

Etunimet:

John (2 kpl)

Ilmansuutien nimet:

North (2 kpl)

Kadun nimet:

Briden st (1 kpl)

Eastern ave (1 kpl)

Kirjeenvaihto:

box (6 kpl)

Kuukauden nimet:

February (1 kpl)

May (1 kpl)

Mantereen nimet:

America (6 kpl)

Osavalttioiden nimet:

Ohio (5 kpl)

New York (3 kpl)

Minnesota (1 kp)

Paikkakuntien nimet:

Ashtabula (3 kpl)

Boston (2 kpl)

Franklin (2 kpl)

Gardner (1 kpl)

Harbot (1 kpl)

Harrisville (1 kpl)

Keene (1 kpl)

Kingswill (1 kpl)

New Hampshire (1 kpl)

Renville (1 kpl)

Republic (10 kpl)

Rockport (9 kpl)

Sault ste marie (3 kpl)

Vinalhaven (2 kpl)

White River (1 kpl)

Worcester (7 kpl)

Puhuttelumuodot:

mr (1 kpl)

PARTIKKELIT

Good by (1 kpl)

Goob by and farewell (1 kpl)

My dear brother (1 kpl)

ADVERBIT

every time (1 kpl)